

AYAKLANMACI TERÖRİZM İLE MÜCADELEDE MAHALLİ
HALKIN GÜVENLİK SİSTEMİNE DÂHİL EDİLMESİ:
PKK İLE MÜCADELEDE GÜVENLİK KORUCULUĞU ÖRNEĞİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ

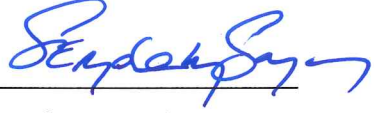
MEHMET ERDEM ARSLAN

GÜVENLİK ÇALIŞMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEMMUZ 2019

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm koşulları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Serdar SAYAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü

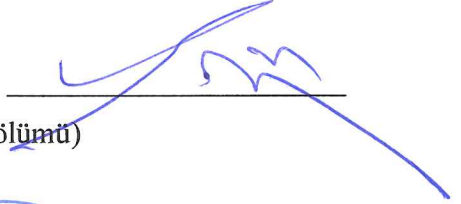
Müdürü

Bu çalışmayı okuduğumu ve çalışmanın kapsam ve içerik olarak Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda bir Güvenlik Çalışmaları Yüksek Lisans tezi olabilecek yeterlilikte olduğuna kanaat getirdiğimi onaylıyorum.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN

(TOBB ETÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü)

Tez Jürisi Üyeleri

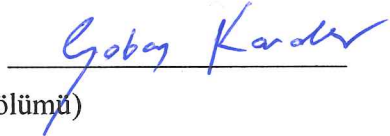
Doç. Dr. Cenker Korhan DEMİR

(Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü)

Doç. Dr. Şaban KARDAŞ

(TOBB ETÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü)

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Mehmet Erdem ARSLAN

ÖZ

AYAKLANMACI TERÖRİZM İLE MÜCADELEDE MAHALLİ HALKIN GÜVENLİK SİSTEMİNE DÂHİL EDİLMESİ: PKK İLE MÜCADELEDE GÜVENLİK KORUCULUĞU ÖRNEĞİ

ARSLAN, Mehmet Erdem

Yüksek Lisans, Güvenlik Çalışmaları

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN

Türkiye Cumhuriyeti'nin PKK terör örgütü ile uzun yıllardır devam etmekte olan mücadelesi süresince güvenlik koruculuğu sistemi önemli bir tartışma konusu olmuştur. Mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edildiği çok sayıda benzer uygulama, dünyanın farklı bölgelerinde terör örgütleri ile mücadele kapsamında hayata geçirilmiştir. Bu çalışmada, Türkiye'nin PKK terör örgütü ile mücadelesinde güvenlik koruculuğu uygulamasının nasıl ortaya çıktığı sorusuna cevap aranmaktadır. Süreç takibi metodundan istifade edilerek, ilgili literatürden alınan hipotezlerin öngördüğü ilişkilerdeki nedensellik mekanizmaları tipik bir vaka olan güvenlik koruculuğu örneğinde ortaya konmaya çalışılmıştır. PKK terör örgütünün stratejisi ve bölgenin coğrafi şartları göz önünde bulundurulduğunda, güvenlik koruculuğu sisteminin, kırsal alanda güvenliğin sağlanması için hayati önemde bir uygulama olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik koruculuğu, terörle mücadele, PKK, ayaklanmacı terörizm.

ABSTRACT

INTEGRATING LOCAL POPULACE TO THE SECURITY SYSTEM IN COUNTERING INSURGENT TERRORISM: THE CASE OF SECURITY GUARDS IN TURKISH REPUBLIC'S FIGHT AGAINST PKK TERRORISM

ARSLAN, Mehmet Erdem

Master of Arts, Security Studies

Supervisor: Assoc. Prof. Nihat Ali ÖZCAN

One of the important issues at debate in the long struggle of Republic of Turkey's fight against PKK terrorist organisation is the security guards system. Many similar practices had been used against terrorist organisations across the world. In this study, I tried to answer the question of how security guards system has emerged in Turkey's fight against PKK terrorism. Using process tracing method, I tried to explore casual mechanisms behind hypotheses taken from the theories in the literature, which security guards system is a typical case of. Taking into account the strategy of PKK and the geographical conditions of the region, it is concluded that the security guards system is a vital measure for securing the rural areas.

Keywords: Security guards, fight against terrorism, PKK, insurgent terrorism.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans öğrenimim süresince akademik birikimlerinden istifade ettiğim, bana yol gösteren ve üzerimde büyük emekleri olan başta tez danışmanım Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN olmak üzere, Doç. Dr. Cenker Korhan DEMİR, Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA, Doç. Dr. Şaban KARDAŞ, Prof. Dr. Birgül DEMİRTAŐ, Dr. Kadir Aydın GÜNDÜZ ve bütün TOBB ETÜ öğretim üyelerine teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca ‘2211 Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı’ kapsamında tarafıma verdikleri destekten ötürü TÜBİTAK’a şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL SAYFASI.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR SAYFASI.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
BÖLÜM I GİRİŞ.....	1
BÖLÜM II: LİTERATÜR TARAMASI.....	5
2.1.Terörizm, Ayaklanma ve Ayaklanmacı Terörizm Kavramları.....	5
2.2.Ayaklanmacı Terörizm ile İlgili Metinler.....	12
2.3.Ayaklanmacı Terörizmle Mücadele	18
2.4.Ayaklanmacı Terörizmle Mücadelede Mahalli Unsurlar ve Milisler.....	25
2.4.a. Ayaklanmacı Terörizmle Mücadelede Halk Desteginin Önemi.....	25
2.4.b. Mahalli Unsurlar ve Milisler.....	28
2.4.c. Ayaklanmacı Terörizmle Mücadelede Mahalli Halkın ve Milislerin Yeri ve İşlevi.....	33
BÖLÜM III: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	41
3.1. İç Çatışmalar ve Ayaklanmaların Nedenleri Üzerine.....	41
3.2. Hipotezler.....	43
BÖLÜM IV: METODOLOJİ.....	53
4.1. Araştırma Yöntemi.....	53
4.2. Vaka Seçimi.....	56
4.3. Ölçüm.....	58
BÖLÜM V: VAKA ANALİZİ: TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN PKK İLE MÜCADELESİNDE GÜVENLİK KORUCULUĞU UYGULAMASI.....	63
5.1. PKK Terör Örgütünün Eylemlerinin Başlangıcı ve Güvenlik Koruculuğu Sisteminin Hayata Geçirilmesi.....	63
5.2. Devletin terörün yoğun olduğu bölgelerdeki varlığı ve kamu gücünün etkinliği.....	67
5.3. Zorlu ve Engebeli Arazi.....	105
5.4. Kırsal Kesimlerin Kontrol Edilmesi Düşüncesi.....	120
BÖLÜM VI: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	127
KAYNAKÇA.....	133
EK-1.....	145

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Milis Organizasyonlarının Dört Tipi.....	30
Tablo 2.2. Milis Tipolojisi.....	31
Tablo 5.1. 1968 ve 1972 Yılları Kişi Başına İmalat Sanayi Katma Değeri	78
Tablo 5.2. 1977 Yılı Hasta Yataklarının İller Arasında Dağılımı	79
Tablo 5.3. Bölgelere Göre Kentleşme Oranı ve Kentleşme Hızı (1960-1975)...	80
Tablo 5.4. Türkiye’de Bucak ve Köy Sayısı.....	80
Tablo 5.5. Türkiye’de Kent ve Kır Nüfusu (1970-1990).....	81
Tablo 5.6. 1973 Yılı İçin İller Bazında Gelişmişlik Endeksi Sıralaması	82
Tablo 5.7. Yıllar Bazında Türkiye’de Radyo ve Televizyon Sayıları	82
Tablo 5.8. Türkiye’de Telefon Abone Sayıları	83
Tablo 5.9. Yıl Bazında Türkiye’de Elektriklendirilen Köy Sayıları	83
Tablo 5.10. Türkiye’de Sağlık Göstergeleri	83
Tablo 5.11. Türkiye’de 6 Yaş ve Üzeri Nüfusta Okuryazarlık Oranları	84
Tablo 5.12. Devlet Yollarının Genel Satış Durumuna Göre Uzunlukları.....	84
Tablo 5.13. Türkiye’de Köy Yollarının Durumu	84
Tablo 5.14. Devlet ve İl Yollarının Yoğunluğu ve Durumu	85
Tablo 5.15. Doğu ve Güneydoğu Anadolu İllerinde Altyapı Durumları (1986)...	86
Tablo 5.16. Doğu ve Güneydoğu İllerinde Altyapının Gelişimi (1982-1986) ...	87
Tablo 5.17. Türkiye’de Güvenlik Harcamalarının GSMH İçindeki Payları	88
Tablo 5.18. Düzey-2 Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi- 2011 ...	94
Tablo 5.19. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endekslerine Göre En Az Gelişmiş İl Grupları	95
Tablo 5.20. 2015 Yılı İller Bazında Yaşam Endeksi Sıralaması.....	96
Tablo 5.21. Düzey-1 Bölgeler Bazında Yüz Bin Kişi Başına Hastane Yatak Sayısı.....	98
Tablo 5.22. Düzey-1 Bölgelere Göre Eğitim Durumu	99
Tablo 5.23. Düzey-1 Bölgeler Bazında İşsizlik Oranları	100
Tablo 5.24. Düzey-1 Bölgeler Bazında Kişi Başı GSYH ve Yoksulluk Oranları.....	101
Tablo 5.25. Seçilmiş Arazi Engebelilik Endeksi Değerleri.....	105
Tablo 5.26. Bölgeler Bazında Arazi Eğiminin Karşılaştırılması.....	107
Tablo 5.27. Doğu ve Güneydoğudaki Seçilmiş Meteoroloji İstasyonlarında Yıllık Ortalama Değerler.....	107
Tablo 5.28. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Nüfus Yoğunluğu	108
Tablo 5.29. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Seçilmiş Bazı Dağ ve Tepelerin Yükseklikleri	109
Tablo 5.30. Düzey-1 Bölgeler Bazında Araç Sayısı ve Trafik Kazaları	115
Tablo 5.31. Düzey-1 Bölgeler Bazında İlçe/Köy Sayısı Oranları	116
Tablo 5.32. Bölgeler Bazında Dağılım Özellikleri	117
Tablo 5.33. Düzey-1 Bölgeler Bazında Nüfus Yoğunluğu Verileri	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Terörizm Tipleri.....	11
Şekil 2.2. Ayaklanmaya Karşı Koyma Harekâtının Unsurları	27
Şekil 2.3. Ayaklanmada Halk Desteği.....	28
Şekil 3.1. Hükümetlerin Milisleri Kullanımı.....	44
Şekil 3.2. Milis Grupların Etkinliği	49
Şekil 3.3. Mahalli Halkın Güvenlik Sistemine Dahil Edilmesi.....	51
Şekil 5.1. Söz Hakkı ve Hesap Verme Sorumluluğu Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Sıralaması.....	71
Şekil 5.2. Söz Hakkı ve Hesap Verme Sorumluluğu Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Aldığı Puan.....	71
Şekil 5.3. Siyasi İstikrar ve Şiddetin/Terörizmin Yokluğu Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Sıralaması.....	72
Şekil 5.4. Siyasi İstikrar ve Şiddetin/Terörizmin Yokluğu Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Aldığı Puan.....	72
Şekil 5.5. İdarenin Etkinliği Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Sıralaması.....	73
Şekil 5.6. İdarenin Etkinliği Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Aldığı Puan.....	73
Şekil 5.7. Düzenleme Kalitesi Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Sıralaması.....	74
Şekil 5.8. Düzenleme Kalitesi Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Aldığı Puan.....	74
Şekil 5.9. Hukukun Üstünlüğü Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Sıralaması.....	75
Şekil 5.10. Hukukun Üstünlüğü Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Aldığı Puan.....	75
Şekil 5.11. Yozlaşmanın Kontrolü Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Sıralaması.....	76
Şekil 5.12. Yozlaşmanın Kontrolü Göstergesinde Yıllar İçerisinde Türkiye'nin Aldığı Puan.....	76
Şekil 5.13. Coğrafi Bölgelere Göre Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (1995 ve 2003 yılları).....	91
Şekil 5.14. Güneydoğu Anadolu Bölgesi İlleri Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (1995 ve 2003 yılları)	92
Şekil 5.15. Doğu Anadolu Bölgesi İlleri Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (1995 ve 2003 yılları)	93
Şekil 5.16. 2004 Yılı Karayolları Bölge Müdürlükleri Bazında Taşıt-Km, Yolcu-Km ve Ton-Km Değerlerinin Türkiye Geneline Yüzde Oranları	113
Şekil 5.17. 2011 Yılı Karayolları Bölge Müdürlükleri Bazında Taşıt-Km, Yolcu-Km ve Ton-Km Değerlerinin Türkiye Geneline Yüzde Oranları	113
Şekil 5.18. 2018 Yılı Karayolları Bölge Müdürlükleri Bazında Taşıt-Km, Yolcu-Km ve Ton-Km Değerlerinin Türkiye Geneline Yüzde Oranları	114
Şekil Ek-1.1. İl Bazında PKK'nın Terör Eylemleri Sayısı	145

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GK	: Güvenlik Korucusu
GKK	: Geçici Köy Korucusu
GTD	: Global Terrorism Database (Küresel Terörizm Veritabanı)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İHA	: İnsansız Hava Aracı
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WGI	: Worldwide Governance Indicators (Dünya Çapında İdare Göstergeleri)

BÖLÜM I

GİRİŞ

Stratejisinde önceliği kırsal kesimlerdeki eylemlere veren, kırsaldaki halk üzerinde tahakküm kurmayı hedefleyen terör örgütleri ile mücadelede, devletler sıklıkla mahalli halkı da güvenlik sistemine dâhil etmişler (Jones 2012) ve halkı devletin yanında terörle mücadelenin bir parçası haline getirmişlerdir. Dünyadaki benzer uygulamaların tamamı ele alınarak yapılan büyük-N analizlerde, doğru uygulandığı takdirde bu tip tedbirlerin terörle mücadelede işlevsel bir araç olduğu ortaya konmuştur (Paul 2010a, Jones 2012).

Ülkemizde de mevcut olan bu uygulama, PKK terör örgütü ile mücadelenin erken dönemlerinde hayata geçirilmiştir ve günümüzde bu uygulamanın geliştirilerek daha etkili hale getirilmesi gündemdedir (İçişleri Bakanlığı, web). Ancak 1985 yılından bu yana devam eden güvenlik koruculuğu sisteminin tarihine baktığımızda bu uygulamanın sıklıkla tartışma konusu haline getirildiği, PKK ile mücadelenin yoğun olduğu dönemlerde uygulamaya destek artarken, PKK ile mücadelenin yoğunluğunun nispeten azaldığı dönemlerde ise uygulamanın hakkında olumsuz söylemlerin arttığı görülmektedir (Çelik 2014). Otuz dört yıldır devam eden bir uygulamanın sıklıkla tartışma konusu haline gelmesi, geçen uzun süreye rağmen bu politikanın tam olarak anlaşılamadığı ve bütün boyutlarıyla sağlıklı bir şekilde değerlendirilemediği düşüncesini uyandırmaktadır. Münferit örnekler üzerinden sistemin tamamı ile ilgili olumsuz kanaatler bildirilmesinin yaygın olduğu görülmektedir. Ancak koruculuk sistemini doğuran, bu ihtiyacın temelinde yatan nedenler ve sistemin terörle mücadeledeki stratejik işlevinin üzerinde nadiren durulmaktadır.

Bu çalışmanın hedefi, Türkiye Cumhuriyeti'nin PKK terör örgütü ile mücadelesinde güvenlik koruculuğu uygulamasının nasıl hayata geçirildiği ve PKK ile mücadelede hangi işlevleri yerine getirdiğini analiz etmektir. Bu maksatla akademik literatürde konu ile ilgili hipotezler ortaya konarak, güvenlik koruculuğu örneği üzerinden vaka analizi yöntemi ile teorilerin öngördüğü ilişkilerdeki nedensellik mekanizmaları ortaya konacaktır. Kamu gücünün zayıf olduğu ve zorlu bir coğrafyaya sahip bölgelerde, kırsal kesimlerin kontrol edilmesi düşüncesiyle güvenlik koruculuğu benzeri uygulamaların hayata geçirildiği yönündeki tespitler üç ayrı hipotez olarak ele alınacak ve bu hipotezlerdeki nedensellik etkisinin nasıl gerçekleştiği sorusuna yanıt aranacaktır.

Güvenlik koruculuğu uygulamasının başladığı döneme ait veriler öncelikli olmak üzere, 1985 yılından günümüze sürecin tamamı zaman açısından araştırmanın kapsamı dâhilindedir. İçerik bağlamında ise çalışmanın kapsamı, terörizmle mücadele stratejisi açısından bu uygulamanın nedenleri ve işlevi ile sınırlıdır. Hukuki, sosyal, ekonomik, psikolojik ve siyasal farklı boyutları olan güvenlik koruculuğu uygulamasının bütün boyutlarıyla bir tahlilini yapmak çalışmanın kapsamını aşmaktadır.

Bu araştırma ile söz konusu değişkenler arasındaki nedensellik mekanizmaları ortaya konarak literatüre katkı sunulması hedeflenmektedir. Ayrıca sıklıkla tartışma konusu olan bu uygulamanın terörle mücadeledeki yerinin ortaya konularak politika yapımına katkı sunulması da hedefler arasındadır. Çalışmadan beklenen bir diğer fayda ise, terörle mücadele kapsamında yurt içinde veya dışında gelecekte uygulanabilecek benzer tedbirler için güvenlik koruculuğu örneği üzerinden dersler çıkarılmasıdır.

Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırma sorusu, araştırmanın önemi, kapsamı, sınırlılıkları ve çalışmadan beklenen faydalar belirtilmiştir. Literatür taraması bölümünde ayaklanmacı terörizm ve ayaklanmacı terörizmle mücadele ile ilgili çalışmalar ele alınacak, bu literatür içerisinde mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesi ile ilgili çalışmalar daha derinlemesine incelenecektir. Kuramsal çerçeve bölümünde kullanılan hipotezler ve bunların mevcut literatürdeki yeri açıklanacak, neden bu hipotezlerin seçildiği belirtilecektir. Metodoloji bölümünde bu hipotezlerin bağımlı ve bağımsız değişkenleri, operasyonel tanımları ve ölçümleri ile ilgili görüşler ortaya konacak, vaka analizinin bir parçası olarak süreç takibi metodunun tercih edilme nedenleri ve araştırma sorusu ile ilgisi açıklanacak, vaka olarak niçin güvenlik koruculuğunun seçildiği değerlendirilecek ve hangi verilerden faydalanılacağı belirtilecektir. Vaka analizi bölümünde kuramsal çerçeve ve metodoloji bölümlerinde ortaya konan esaslar çerçevesinde güvenlik koruculuğu örneği incelenecek, sonuç ve değerlendirme bölümünde ise elde edilen bulgular özetlenerek bu bulgular ışığında güvenlik koruculuğu uygulamasının kısa bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde ilk olarak ilgili literatürden hareketle ayaklanmacı terörizm kavramı ortaya konacak, sonrasında sırasıyla ayaklanmacı terörizm ve ayaklanmacı terörizmle mücadele ile ilgili metinler ve çalışmalar incelenecek, son bölümde ise ayaklanmacı terörizmle mücadelede mahalli unsurları ve milisleri ele alan çalışmalara yer verilecektir. Çalışmanın esas odak noktası olduğundan dolayı, mahalli unsurların ve milislerin incelendiği son bölüm daha detaylı olarak ele alınacaktır.

2.1. Terörizm, Ayaklanma ve Ayaklanmacı Terörizm Kavramları

Bu kısımda ayaklanmacı terörizm kavramını daha açık şekilde ortaya koyabilmek amacıyla, öncelikle terörizmin tanımlanması ve ayaklanma kavramı konularına değinilecek, ayaklanmacı terörizm bu olgularla ilişkisi çerçevesinde incelenektir.

Terörizm günlük hayatta sıkça duyduğumuz bir tabir olmasına rağmen, çoğu akademik çalışma yaygın şekilde kabul görececek bir terörizm tanımı yapmanın zorluğu üzerinde durur (Merari 1993, Schmid 2004a, 2004b; Hoffman 2006; Richardson 2006; Demir 2017). “Pek az konu terörizm kadar normatif sorulara maruz kalmış ve siyaset tarafından kuşatılmıştır” (McAllister ve Schmid 2011,201). Terörizmin mağduru olan devletler olduğu gibi, aktif veya pasif olarak nitelendirilen şekilde terörist grupları destekleyen devletler de vardır (Byman 2005, 1-19). Terörizmin mağduru olan toplumların yanısıra, terörist örgütlere -yöntemlerine olmasa da politik hedeflerine- sempati duyan gruplar da mevcuttur. Bu nedenle konu nesnel bakış açılarından uzaklaşmakta, öznel bir niteliğe bürünmektedir. Terörizmin

çok sayıda farklı tanımı olmasını sağlayan durumlardan biri de bu şekilde göreceli ve öznel bakış açılarının olmasıdır (Demir 2017; Kiras 2013). ‘Terörizm’ kelimesinin olumsuz bir çağrışım yapması da, çoğunlukça kabul gören bir tanımının oluşturulmasında önemli bir engeldir (Merari 1993, 213).

Öznellik hususunun dışında tanımlama açısından bir başka zorluk ise terörizm olgusunun farklı disiplinlerin ilgisini cezbetmesidir. Terörizm ceza hukuku, siyaset, savaş, iletişim gibi farklı alanlarda farklı çevrelerce ele alınmaktadır. Her bir alanda konunun o alana özgü özellikleri ön plana çıkarken diğerleri geri planda kalmaktadır (Schmid 2004a). Bu çeşitlilik aynı devletin farklı kurumları arasında dahi ortaya çıkmaktadır. Örneğin ABD’de Dış İşleri, İç Güvenlik, Savunma bakanlıkları ve Federal Soruşturma Bürosu (FBI)’nin terörizm tanımları, kendi görev alanları ile ilgili yönlerini öne çıkaracak şekilde farklılaşmıştır (Hoffman 2006, 31). Uluslararası alanda ortak bir terörizm tanımının yokluğu ise, hem hukuki hem siyasi hem de stratejik alanda terörizmle mücadeleyi daha zor hale getirmektedir (Quainton ve Ganor’dan aktaran Schmid 2004b, 379-380).

Merari (1993, 215)’ye göre terörizm tanımlamalarında üç ortak unsur bulunur: Şiddet kullanımı, siyasi hedefler ve hedef kitleye korku salma niyeti. Ancak bu üç ortak unsur da kullanışlı bir tanım yapmak için yeterli olmamaktadır.

Bir çalışmada terörizm alanında öne çıkan dört akademik dergiden alınan yetmiş üç makaledeki terörizm tanımlarının analizi yapılarak ortak bir tanım yapılmıştır: “Terörizm, toplum tarafından bilinme amacının öne çıktığı, şiddet veya güç kullanımını veya bunların kullanılma tehdidini barındıran politik amaçlı bir taktiktir.” (Weinberg vd.’den aktaran Schmid 2004b, 381). Alex Schmid, bu tanımda şunların eksik kaldığını vurgular:

- Şiddetin faillerine ve mağdurlarına atıf yoktur.
- Korku unsuru yoktur.
- Amaçları ve hedefleri ile ilgili yalnızca siyasi olması vurgulanmış, başka bir hususa değinilmemiştir.
- Şiddetin sivil mağdurlarına dair bir ifade yoktur.
- Bir taktik olarak terörizmin suç ile ilgili boyutu ve ahlaki boyutu hakkında bir ifade yoktur (Schmid 2004b, 381).

Merari'ye göre (1993, 217) ABD Dışişleri Bakanlığının tanımı (1989) iyi bir dayanak noktası olabilir. Bu tanıma göre terörizm, genellikle bir kitleyi etkilemek amacıyla, ulusaltı gruplar veya gizli devlet ajanları tarafından gayri muharip (savaş dışı) hedeflere karşı yapılan, önceden tasarlanmış ve siyasi motivasyonları olan şiddet eylemleridir.

Teröristlerin şiddet kampanyası ile ulaşmaya çalıştıkları amaçları araştıran bir çalışmada bu amaçlar şu şekilde özetlenmektedir:

- Zihinleri karıştırmak: Otoriteyi vatandaşlarına yabancılaştırmak ve halkın gözünde hükümeti aciz göstermek.
- Hedefin cevabı: Hükümeti teröristlerin lehine bir karşılık vermeye itmek. Bu hükümeti yasadışı veya baskıcı bir karşılık vermeye ve ılımlı siyaseti yok etmeye itmek anlamındadır.
- Meşruiyet kazanmak: şiddetin duygusal tarafını suiistimal ederek daha geniş kamuoyu desteği bulmak için medya ve siyasi organizasyonlar aracılığı ile politik mesajlar üretmek (Neumann ve Smith 2008).

Bir strateji olarak terörizmin analiz edildiği, akademik alanda sıkça atıf alan önemli bir çalışma da Andrew Kydd ve Barbara Walter'ın, '*Terörizmin Stratejileri*'

makalesidir. Teröristlerin muhtemel hedeflerini rejim değişikliği, sınır değişikliği (bir bölgede egemen olmak), politika değişikliği, sosyal kontrol veya mevcut statünün muhafazası olarak sıralayan yazarlar, karşısındaki devletlere nazaran materyal olarak çok zayıf olan teröristlerin, ‘bedeli ağır mesajlar’ (*costly signals*) ile bu hedeflerine ulaşmaya çalıştıklarını belirtmişleridir. Terörist şiddetini ‘bedeli ağır mesajlar’ kavramı üzerine bina eden yazarlar, izledikleri stratejileri ise yıpratma, göz korkutma, provokasyon, barışı sabote etme (*spoiling*) ve aynı kitleyi temsil etme iddiası ile birden fazla terörist grup ortaya çıktığında görülen aşırı şiddet kullanma (*outbidding*) stratejisi olarak sıralamışlardır (Kydd ve Walter 2006).

Terörizm kavramı çoğunlukla gerilla savaşı ve ayaklanma kavramları ile karıştırılmaktadır. Bu olağan bir durumdur çünkü bu kavramlar önemli ölçüde kesişmektedir. Çoğu ayaklanmacı grup terörist taktikleri (suikast, adam kaçırmaya, vur-kaç saldırıları, kamuya açık alanların bombalanması, rehin alma vb.) terörist amaçlar (göz korkutma veya zorlama, korku oluşturarak davranışları etkileme) için kullanmaktadır (Hoffman 2006, 35).

Terörizm ve ayaklanma kavramlarını düzensiz savaş kavramı çerçevesinde ele alan Kiras, düzensiz bir savaşta taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf olduğunu, çatışmanın bu asimetrik niteliğinin zayıf tarafı vur-kaç taktikleri, baskınlar ve terörist taktiklere yönelttiğini belirtmektedir. Kiras’a göre kafa karıştırıcı husus bu noktada ayaklanmacıların sonuç elde etmek adına terörist taktikleri kullanması ile ortaya çıkar. Ancak ayaklanmanın terörizmden farkı halkın önemli bir kısmının ayaklanmayı desteklemesi ve silahlanmasıdır (Kiras 2013).

Merari (1993, 247), terörizmi diğer şiddet tipleri ile karşılaştırmış ve bir ayaklanma stratejisi olarak terörizmin işlevini vurgulamıştır. Buna göre ayaklanmacı

gruplar şiddet metotlarını tercihten ziyade şartların dayattığı şekilde belirlerler ve bu şiddet tiplerinin en kolay uygulanabilenlerinden birisi olan terörizm her zaman bu metotlardan birisidir.

Hoffman (2006, 35), terörist, gerilla ve ayaklanmacı kavramları arasında bir ayrım yapsa da bu üç tabirin de önemli ölçüde örtüştüğüne dikkat çekmektedir. Zira ABD'nin Yabancı Terörist Örgütler listesindeki grupların yaklaşık 3'te 1'i ilk bakışta gerilla veya ayaklanmacı olarak sınıflandırılabilir (Hoffman 2006, 35). Byman da bu listenin yaklaşık olarak yarısını ayaklanmacı gruplar olarak değerlendirmekte ve bunların içerisinde dünyanın en azılı terör örgütleri olarak değerlendirdiği PKK, LTTE (Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları), Lübnan Hizbullah'ı ve FARC (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri)'ı da saymaktadır (Byman 2006, 84-85).

Bard O'Neill'a göre ayaklanmanın şiddet yönü farklı savaş tipleri ile ortaya çıkmaktadır. Burada savaş tiplerinden kastı belirli bir silahlı unsur, kullanılan silahları, taktikleri ve hedefleri öne çıkaran organize şiddet çeşitleridir. Terörizm, gerilla savaşı ve konvansiyonel savaş olmak üzere ayaklanma ile ilişkilendirilen üç şiddet tipi olduğunu vurgulamıştır (O'Neill 2005, 33).

Resmi ve askeri öğretisi (doktrin) belgelerindeki tanımlara bakılacak olursa bir ayaklanmanın tanımı aşağıdaki şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

ABD Merkezi Haberalma Teşkilatına göre ayaklanma; kurulu bir hükümetin veya işgalci gücün meşruiyetini yıkmak veya değiştirmek amacıyla yürütülen ve düzensiz askeri güçler ve yasadışı siyasi organizasyonlarla bir bölgedeki kaynakları kısmen veya tamamen kontrol etmeyi amaçlayan uzatılmış bir siyasi-askeri mücadeledir. Çoğu ayaklanmacı grubun ortak paydası, kaynakları da dâhil olmak üzere belirli bir

bölgenin ve halkın kontrolünü elde etme amacıdır (CIA Guide to analysis of Insurgency 2012).

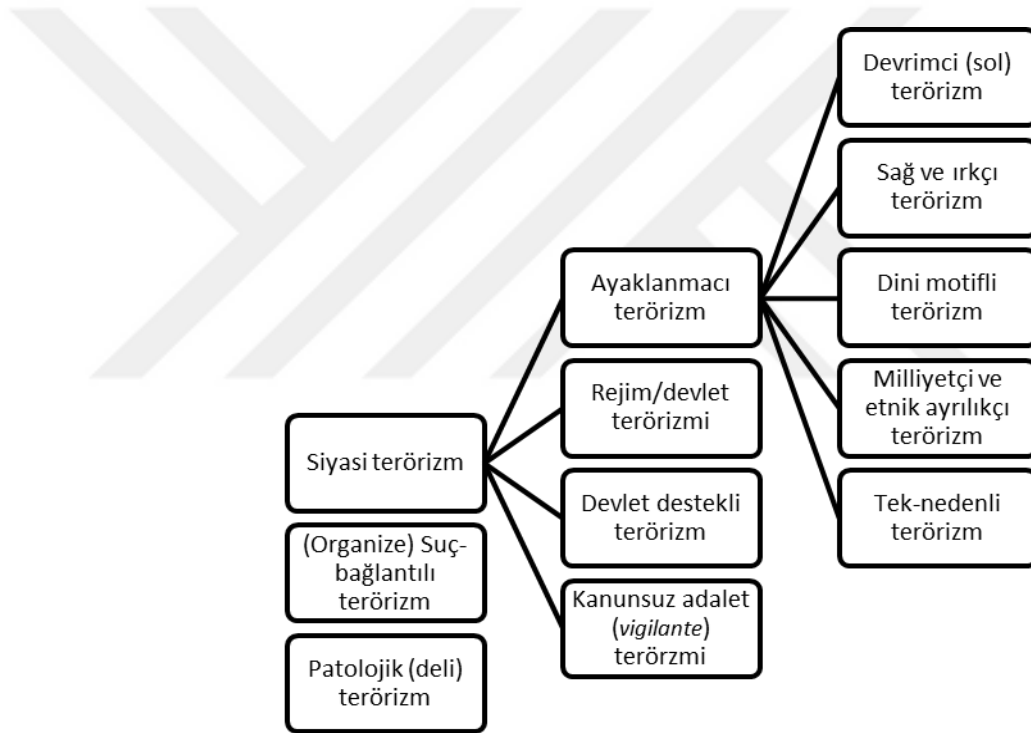
ABD Ordusunun Ayaklanmaya Karşı Koyma Talimnamesi'ne göre ise, ayaklanma, ayaklanmacıların kontrolünü artırırken, kurulu bir hükümetin, işgalci gücün veya başka bir siyasi otoritenin meşruiyetini ve kontrolünü zayıflatmak üzere tasarlanmış, organize ve uzatılmış bir siyasi-askeri mücadeledir. Ayaklanmaya karşı koyma ise bir ayaklanmayı mağlup etmek için bir hükümet tarafından alınan askeri, paramiliter, siyasi, psikolojik ve sivil tedbirlerdir (Counterinsurgency Field Manual 2007).

Crozier'e göre (1960, 127) bir isyan genellikle üç aşamadan oluşur: Terörizm, Gerilla Savaşı ve Topyekün Savaş. Eğilim bu şekildedir ancak genellikle bu aşamalar tamamlanmaz, her isyan ikinci aşamaya geçemez ve pek azı üçüncü aşamaya geçer. Kaynakları az olan ve daha güçlü bir rakibe karşı savaşan taraf için terörizm doğal bir silahtır. İsyen eden grup güçlendikçe ikinci ve üçüncü aşamalara geçilmiş olur. Crozier'e göre (1960, 159) terörizmin, 'düşmana' maliyeti artırmak, 'işbirlikçi'leri etkisiz hale getirmek veya maddi kaynak elde etmek gibi birkaç ayrı amacı vardır. Bu amaçlara ulaşmak için ise işkence, cinayet, katliam, bombalama, kundaklama ve rehin alma gibi yöntemler kullanırlar. Terörizm şiddet içeren bir isyanın ilk aşamasıdır. Crozier'in üç aşamalı yaklaşımını ele alan Thornton'a (1964, 90-92) göre ise, bu üç aşama arasında kesin geçişler yoktur ve terörizm ve gerilla savaşı her aşamada beraber var olabilir.

Terörizm ve ayaklanma kavramlarının yukarıda değinilen iç içe olma durumu, terörizm tipolojilerine de yansımıştır. Siyasi amaçlı terörizmi organize suç örgütleri ve patolojik vakalardan ayrı tutan Schmid, devlet ve devlet dışı aktörlerin uyguladığı

terörizmin bir ayrımını yapmış, devlet tarafından, devlet destekli veya devlet adına yapılan terörizm ile birlikte ‘ayaklanmacı terörizm’ (*insurgent terrorism*) olarak adlandırdığı kategoriler altında motivasyonlarına göre terörist grupları sınıflandırmıştır. Buna göre devrimci (sol), sağ veya ırkçı, milliyetçi-etnik ayrılıkçı, dini motifli veya tek-nedenli (örnek: ABD’deki kürtaj karşıtı radikal gruplar) terörizm olarak adlandırdığı terörizm tiplerinin tamamı ayaklanmacı terörizm kavramı altında değerlendirilmelidir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Terörizm Tipleri (Schmid 1982; Schmid 2011, 171)

Genel itibarıyla terörizm ve ayaklanma büyük oranda örtüşen kavramlar olsa da, bütünüyle ve yalnızca terörist örgütler ayaklanmacı örgütlerden ayrı tutulmakta, yalnızca terörist örgüt olan grupların siyasi alanda ve kamuoyu desteği açısından ayaklanmacı gruplar kadar karşılık bulmadıkları değerlendirilmektedir. Ayaklanmacı gruplar terörizmin de içinde olduğu stratejiler ile uzatılmalı bir mücadele yürütmekte, bu mücadele nihayetinde bir toprak parçasını kontrol etme ve meşru otorite olmayı

hedeflemektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki terörizm ve ayaklanma gibi kavramlar arasındaki ayırım günümüzde iyice belirsizleşmiştir.

Güvenlik çalışmaları ve daha özelinde stratejik çalışmalar pek çok gri alanı barındırdığından, odağı kaybetmeden daha sistemli ve sıhhatli bir inceleme için, çalışmanın kapsamını netleştirmek gerekmektedir. Bu çalışmada incelenecek olan PKK terör örgütü, halk desteğini kazanmak ve meşru otorite olmak hedefi ile; terörizm, propaganda, yasadışı ve yasal alanda siyaset, organize suçlar, potansiyel destekçi devletler ile ilişkiler, uluslararası alanda ilişkiler gibi geniş kapsamlı bir strateji izlemektedir. Bu nitelikte bir terör örgütünün ve bu örgülle mücadelenin analizi için ayaklanma bakış açısı ile daha kapsamlı ve doğru sonuçlara ulaşılabilir.

2.2. Ayaklanmacı Terörizm ile İlgili Literatür

Yakın tarihe kadar ayaklanma (*insurgency*) çalışmaları (veya halk savaşı, gerilla savaşı gibi kavramlar) yaygın değildi. Konvansiyonel devletlerarası savaşların veya Soğuk Savaş dönemi nükleer caydırıcılık konusunun yanında tâli bir konu olarak kalıyordu. Daha eski tarihlere, 17'nci ve 18'inci yüzyıllardaki askeri devrimler öncesine gidilirse o dönemlerde ise düzenli ve düzensiz askeri birlikler arasındaki ayırım günümüze kıyasla daha belirsizdi (Rich ve Duyvestein 2012).

Alandaki çalışmaların en eski örneği olarak Albay Charles Callwell'in 1896'da basılan *Küçük Savaşlar: Prensipleri ve Uygulaması (Small Wars: Their Principles and Practice)* eseri gösterilebilir. İçerik olarak günümüzde geçerliliğini pek korumasa da 'küçük savaşlar' (İspanyolcada *guerrilla* 'küçük savaş' kelimesinden türemiştir) tabirini ve bu çatışmalara özgü bir yaklaşımı öne çıkardığı için tarihsel olarak önem atfedilmektedir (Rich ve Duyvestein 2012; Beckett 2001).

Ayaklanma çalışmalarında önemli bir tarihsel figür de 1'inci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'ne karşı Arap ayaklanmasına liderlik eden İngiliz Albay T.E. Lawrence'tır. Bu ayaklanmanın nihai amacı Arapça konuşulan bölgelerde egemen olmaktı. Lawrence Osmanlı ordusunu mağlup etmek yerine bu hedefi öne çıkarıyordu. Az sayı ile geniş bir alanda hâkimiyet kurmaya çalışan Türkler bu durumda dezavantajlı oluyordu. Malzemeler ve fiziki imkânlar konularında ise Osmanlı ordusundaki olumsuz durum Lawrence tarafından çarpıcı biçimde ifade edilmekteydi. Türklerde az sayıda olan araç, gereç ve fiziki kapasiteler değerli, nispeten çok sayıda olan insan ise daha değersizdi. Lawrence'a göre mobilize, küçük ve donanımlı güçleri düşman hattı boyunca dağınık bir şekilde kullanmak gerekiyordu. Ayrıca Arapların en önemli kozları vurucu güçten ziyade hız ve zamandı. Vur kaç taktiği uygulayan Araplar, çölü adeta bir deniz gibi kullanmaya çalışmışlardı. Arap ordusu avantajlı bir durumdan faydalanmayı veya onu korumayı asla denememişti, onun yerine orayı terk edip başka bir yer ve zamanda tekrar bir saldırı düzenlemişti. İngilizler tarafından kullanılan zırhlı araçlar da zaman zaman destek için kullanılıyordu. Arap ordusunu oluşturan kavimlerin bazılarının birbiri ile kavgalı olmaları onları disiplinsiz bir ordu haline getiriyordu, ancak ordudaki bu asimetri, düşmanın istihbarat çabaları için dezavantajlı bir özelliğe dönüşmekteydi (Lawrence 2008).

Tarihsel süreçte, hem teorinin hem de kavramların zamanla evirildiğini görebiliriz. Devrim veya ayaklanma teorisi açısından, Fransız devrimi ile birlikte öne çıkan *Parisien* paradigmanın, 1917 Rus devrimi ile Komünist Paradigmaya, Çin Komünist Devrimi ile de Gerilla/Halk Savaşı paradigmasına dönüştüğü söylenebilir (Rich ve Duyvestein 2012).

Kavramlar açısından ise 1808-1813 yılları arasında Fransızların İspanya'yı işgali ile literatüre giren gerilla (*guerrilla*) tabiri, 19'uncu yüzyıl sonlarında ve 20'inci yüzyıl başlarında 'halk savaşı' kavramına, 20'inci yüzyılda ise Mao ile birlikte 'uzatılmış halk savaşı' kavramına evrilmeye devam etmiştir (Rich ve Duyvestein 2012).

2'nci Dünya Savaşı sonrasında milliyetçiliğin ve komünizmin yükselişleri, ateşli silahların etki ve ateş gücünün ve medyanın etkisinin artması ile ayaklanmaların modern çağı başlamıştır. Bu dönemde özellikle Marksist ve Leninist akımlardan etkilenen ayaklanma hareketleri göze çarpmaktadır.

Marksizm-Leninizm düşüncesinde, silahlı mücadele için zorunlu koşulların hazır bulunduğu özel ve açıkça belirtilmiş durumlarda, eğer halk kitleleri için başka bir yol kalmamışsa, silahlı mücadele yoluna başvurulabilir (Pomeroy 1968). Bazı Marksistler, emperyalist sistemin gerilla savaşları ile tamamen ortadan kaldırılabilceğine inanmışlardı. Uzun zamandır emperyalizmin ve kapitalist sistemin bütün olarak bir kriz içerisinde bulunduğunu ve çağımızın, dünya sisteminde kapitalizmden sosyalizme dönüşümü gerektiren bir devrim çağı olduğunu iddia etmişlerdi (Pomeroy 1968).

Marx ve Engels'in her ikisi de gerilla savaşını, yabancı istilası veya işgali karşısında, ulusal direniş koşulları altında yapılacak halk mücadelesinin bir şekli olarak kaydetmişlerdir. Lenin, Marx ve Engels'in gerilla savaşı yaklaşımına, bu stratejinin iç savaşın ve başkaldırının da bir yolu olabileceğini belirterek katkıda bulunmuştur. Ancak Lenin'e göre gerilla savaşı merkezi bir otoriteye sıkı sıkıya bağlı şekilde ve konvansiyonel savaş ile yakın bir ilişki içerisinde kullanılmalıdır (Pomeroy 1968).

Gerilla savaşı stratejisine baktığımızda, tarihsel süreç içerisinde değişmeyen bazı ortak özellikler gözümüze çarpar. Gerilla grupları dağlar veya çöller gibi zorlu arazilerde faaliyet gösterir. Faaliyet gösterdikleri bölge ile ilgili, rakiplerinin erişemediği bilgilere sahiptirler. Bu izole ve erişimi zor coğrafyalarda halkın bir miktar da olsa desteğini almışlardır. Genel olarak rakiplerinden daha hareketlidirler ve vur-kaç benzeri taktiklerle kendilerinden büyük kuvvetleri uzatılmış bir mücadeleye sürüklerler (Beckett 2001) .

Bir strateji olarak gerilla yaklaşımını ele alan tarihçi Samuel Beckett, gerilla taktiklerinin izlerini M.Ö. 15.yy'da yazılan bir Hitit parşömeni olan Anastas'tan, M.Ö. 4.yy'da yazılan Sun Tzu'nun Savaş Sanatı'na, Hristiyanların kutsal kitabı olan İncil'e ve nihayetinde Mao'ya kadar takip etmektedir (Beckett 2001). Max Boot da aynı şekilde gerilla savaşını insanlık tarihi kadar eski olarak nitelendirmektedir (Max Boot 2013).

İşçi sınıfının ayaklanmasını ve devrim yoluyla sosyalizmi tesis etmesini öngören Marksist-Leninist düşüncüyü, nüfusun çoğunluğunu köylü halkın oluşturduğu Çin'de gerçekleştirmek üzere uyarlayan Mao Zedung, 'uzatılmış halk savaşı' olarak isimlendirdiği, üç aşamalı, askeri-siyasi bir yaklaşımla sonuca ulaşmayı hedefliyordu (Mao 2005).

- Stratejik Savunma: Hükümetin güçlerinin daha kuvvetli olduğu ve ayaklanmacıların hayatta kalmaya ve destek bulmaya odaklandıkları dönem.
- Stratejik Denge: Hükümet güçleri ile ayaklanmacıların kuvvetlerinin dengelenmeye başladığı ve gerilla savaşının önem kazandığı dönem.

- Stratejik Saldırı: Ayaklanmacıların daha kuvvetli oldukları ve hükümetin askeri kuvvetlerini yok etmek için konvansiyonel saldırılara geçtiği dönem.

Mao'dan itibaren günümüze kadar gerçekleşen ayaklanma hareketlerinin çoğu Mao'nun yaklaşımlarından etkilenmiş ve kısmen de olsa kendine ithal etmiştir. El-Kaide liderlerinin metinlerinde dahi Mao'nun izlerini görmek mümkündür. (Counterinsurgency Field Manual 2007, 11).

Kuzey Vietnamlı General Vo Nguyen Giap, Mao'nun teorilerini modifiye ederek Fransızlara ve Amerikalılara karşı mücadelelerinde uygulamıştır (Giap 2000). Mao ve Giap'a göre emrepyalist ordunun sahada yüzleşmek zorunda kalacağı esas ikilem, kuvvetlerini araziyi kontrol etmek için yayarken saldırıya karşı hassas olacak kadar bu kuvvetlerin küçülmesidir. Eğer kuvvetler bu zayıflığı kapatmak için bir bölgede toplanırlarsa diğer bölgeler zayıf kalacaktır. Bunun da üstesinden gelmek isterse çok büyük bir kuvvet artışı durumuna gitmek zorunda kalacak, bu da maliyetleri fazlasıyla artıracaktır. Bu süreç bir muhalefet oluşturacak ve bu muhalefeti yatıştırmak için bu sefer kuvvetlerinin bir kısmını geri çekmek durumunda kalacaktır. Her bir çelişkiyi çözmeye çalışmak diğerini büyütecektir. Mao ve Giap, gerilla stratejisinin sahada ve politikada olmak üzere iki ayrı cephede yürüdüğünü ve ikisine bir bütün olarak yaklaşmak gerektiğini vurgulamışlardır (Mack 2008).

Bu noktadan sonra Maoist ayaklanma teorisinin iki kola ayrıldığı söylenebilir (Rich ve Duyvestein 2012, 6-7). Küba'da elde ettiği başarı ile ikonik bir figür haline gelen Che Guevara, *foco* stratejisi ile küçük bir çekirdek kadronun eylemleri ile hâlihazırda yoksun durumda bulunan halk kitlelerini ayaklanmaya iteceğini ve devrimin hızlanacağını öngörüyordu (Che 1969). Che Guevara ve Fidel Castro ile

birlikte Küba devrimini tecrübe eden Fransız yazar Regis Debray de Che'nin *foco* stratejisini benimseyerek Latin Amerikada bunun uygulanabileceğini iddia etmiş; siyasi yönü öne çıkan uzun soluklu bir mücadelenin yerine şiddetin daha çok ön plana çıktığı ve devrimin hızlanmasını öngören bir yaklaşım ortaya koymuştur (Debray 1980).

Maoist akımın ayrıldığı ikinci kol olarak, nüfusun çoğunluğunun şehirlerde yaşadığı ülkelerde devrimin şehirlerden başlaması gerektiğini düşünen Carlos Marighella ve Abraham Guillen gösterilebilir (Rich ve Duyvestein 2012). Marighella, kırsalda uzun soluklu bir mücadelenin yerine şehirlerde hızlı ve yoğun bir şiddet kampanyası ile sonuca gidebileceğine inanıyordu (Marighella 2002). Guillen ise hem kırsalı hem de şehirleri kapsayan karma bir yaklaşımı savunuyordu (Guillen 1973).

Ayaklanma ile ilgili felsefi yönü baskın olan başka bir önemli kaynak ise Carl Schmitt'in (1963) Partizan Teorisi'dir. Buradaki partizan kavramı, ikinci dünya savaşında ve öncesindeki savaşlarda, işgallere karşı ayaklanan düzensiz silahlı grupları işaret etmektedir. Schmitt'e göre partizanın dört özelliği vardır. Düzensiz savaş teknikleri uygular, hareketli ve hızlıdır, yoğun siyasi angajmanı onu diğer savaşçılardan ayırır. Dördüncü ve en önemle üzerinde durduğu özelliği ise toprağa bağlılıktır. Bu özelliği ile savunmacı bir görünüm ortaya koyar. Teknik ve endüstriyel gelişmelerin bu çatışmaların doğasını etkileyeceğini savunan Schmitt'e göre, motorize olmuş ve teknik araçlara bağlılığı artmış bir partizan toprağa bağlılık özelliğini kaybeder. Ayrıca savaş araçlarındaki teknik ilerlemelerin devam etmesi, partizanı yeni silah ve teçhizatla destekleyecek bir devletin devamlı olarak yardımına bağlı kılar. Çıkarları birbirinden farklı üç taraf birbiri ile rekabet ettiğinde, partizan

kendi siyasi manevrası için alan bulur. Ve destek aldığı meşru devletler üzerinden kendisini meşrulaştırmak gayreti güder (Schmitt 2017).

2.3. Ayaklanmacı Terörizmle Mücadele

Ayaklanmacı terörizmle mücadele ve ayaklanmaya karşı koyma alanlarında, bir Fransız subayı olan David Galula'nın *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice* ('Ayaklanmayı Bastırma Hareketleri: Teori ve Tatbikatı' adı ile Hasan Lembet tarafından Türkçeye de çevrilmiştir) adlı çalışması kendinden sonra gelen çalışmaları doğrudan veya dolaylı olarak etkilemesi açısından en çok öne çıkan çalışma olarak değerlendirilmektedir (Connable ve Libicki 2010; Nagl 2007). Bir asker olarak Cezeyir'de bu konuda tecrübe edinen Galula'nın 1964 yılında yazdığı eser özellikle son dönem Amerikan asker ve yazarları tarafından büyük ilgi görmüş, hem akademik hem de doktrin eserlerinde pek çok kez alıntılanmıştır (Rid 2010). Bu alandaki ününü çoğunlukla ABD'li uzmanların ilgisine borçlu olan Galula, ülkesi Fransa'da ise aksine marjinal bir figür olarak kalmıştır (de Durand 2010).

Ayaklanma harplerinde ayaklanmacıların daha avantajlı olduğunu ve ayaklanmaya karşı koyanların askeri olmayan bir takım görevlere hazırlıklı olması gerektiğini belirten Galula, ayaklanmada klasik konvansiyonel harplerin aksine çatışan tarafların birbirinden farklı nitelikte harekâtlar icra ettiklerini, ayaklanma hareketi ile ayaklanmaya karşı koyma harekâtının farklı özelliklerde olduğunu vurgulamıştır (Galula 1964). Ayaklanmayı siyasi bir harp olarak niteleyen Galula, bu harbin hedefinin her iki taraf için de halkı kontrol etmek ve halkın desteğini kazanmak olduğunu belirtmiştir. Ayaklanma hareketlerinin kapsamlı bir analizini yapan Galula, başarılı bir ayaklanmanın hangi şartlar içerisinde gerçekleşeceğini ortaya koyduktan sonra, ayaklanmaya karşı koyma harekâtları için stratejik ve taktik

seviyede yapılması gerekenleri sıralayarak uygulayıcılar için bir kılavuz oluşturmuştur (Galula 1964).

Ayaklanmaya karşı koyma literatüründe Fransızların Çinhindi'ndeki, İngilizlerin Malaya'daki ve Amerikalıların Vietnam'daki tecrübeleri önemli bir yer kaplamaktadır. Diğer iki örneğin aksine başarılı bir tecrübe olarak değerlendirilen Malaya'daki İngiliz harekâtı, Vietnam tecrübesiyle sıklıkla karşılaştırılmış, alandaki neredeyse her çalışmada bu tecrübelerle değinilmiştir. Robert Thompson'ın *Komünist Ayaklanmayı Mağlup Etmek: Malaya ve Vietnam'dan Dersler (Defeating Communist Insurgency: the Lessons of Malaya and Vietnam)*, Richard Clutterbuck'ın *Uzun, Uzun Savaş: Malaya ve Vietnam'da Ayaklanmaya Karşı Koyma Harekâtı (The Long, Long War: Counterinsurgency in Malaya and Vietnam)*, John A. Nagl'ın *Malaya ve Vietnam'dan Ayaklanmaya Karşı Koyma Dersleri: Bıçak ile Çorba İçmeyi Öğrenmek (Counterinsurgency Lessons From Malaya And Vietnam: Learning To Eat Soup With A Knife)* adlı eserleri bu çalışmalara örnektir.

T.E. Lawrence'ın, *Bilgeliğin Yedi Sütunu* adlı kitabında ayaklanmaya karşı koyma harekâtı için yaptığı benzetmeyi alıntılıyarak kitabını isimlendiren Nagl, Malaya'daki İngiliz harekâtı ile Vietnam'daki Amerikan tecrübesini detaylı bir şekilde karşılaştırmakta ve Vietnam'da nelerin yanlış gittiğini ortaya koymaktadır. Nagl bu eserde ana argümanını 'organizasyonel öğrenme teorisi' üzerine kurarak, orduların birer organizasyon olarak öğrenme ve adapte olmada yaşadığı güçlükler neticesinde, ABD Ordusu tarafından Vietnam'daki tecrübelerden gerekli derslerin çıkarılamamasını vurgulamaktadır. Yazar İngiliz ve Amerikan Orduları arasındaki farkları iki ordunun organizasyonel kültürlerini ve öğrenme süreçlerini analiz ederek açıklamaya çalışmaktadır (Nagl 2002).

Benzer eski bir çalışma olan, Nagl'ın da sıklıkla referans verdiği *Komünist Ayaklanmayı Mağlup Etmek: Malaya ve Vietnam'dan Dersler* eserinin yazarı Robert Thompson, Malaya ayaklanması süresince görev yapmış ve sonrasında Güney Vietnam hükümetine danışmanlık yapmış bir İngiliz subayıdır. Thompson eserinde ayaklanmaya karşı koymanın beş prensibi olarak şunları belirtmektedir (Thompson 1966).

- Hükümetin açık bir siyasi hedefi olmalıdır: özgür, bağımsız ve birlik içerisinde, siyasi ve ekonomik olarak istikrarlı ve sürdürülebilir bir ülke inşa ve idame etmek.
- Hükümet hukuka uygun olarak hareket etmelidir.
- Hükümetin bir ana planı olmalıdır.
- Hükümet gerillaları değil, siyasi yıkıcılığı mağlup etmeye öncelik vermelidir.
- Bir ayaklanmanın gerilla aşamasında hükümet öncelikle kendi üslendiği yerleri güvenlik altına almalıdır.

Karşıt bir fikir olarak ise aynı tarihlerde başka bir çalışmada Malaya tecrübesinin özgünlüğünden bahsedilmekte ve Malaya'daki uygulamaların Vietnam'da değerlendirilemeyeceği öne sürülmektedir (Tilman 1966).

Ayaklanmalara karşı koyma alanında başka bir klasik çalışma John J. McCuen'in *Karşı-Devrim Savaşı'nın Sanatı: Ayaklanmaya Karşı Koyma Stratejisi (The Art of Counter-Revolutionary War: The Strategy of Counter-Insurgency)* adlı eseridir. 20'nci yüzyıldaki ayaklanmaları inceleyen McCuen, ayaklanmalara karşı koyma için dört ayaklı bir strateji önerir: Ayaklanmanın ve hangi aşamada olduğunun tespiti, ayaklanmaya karşı koyan tarafın kendi stratejik üslerinin güvenliğini sağlaması, uzun

vadeli bir ayaklanmaya karşı koyma kampanyasının uygulamaya geçirilmesi ve ayaklanmayı sona erdirme gayretinde olan hükümetin bu iradesini koruyarak gerekli kaynakları aktarmaya devam etmesi (McCuen 1966).

Yakın dönemde yapılan çalışmalarda ise Afganistan ve Irak tecrübeleri ön plana çıkmaktadır. Günümüzde ön plana çıkan isimlerden, hem Afganistan hem de Irak'ta görev almış Avustralyalı bir subay olan David Kilcullen, *Tesadüfi Gerilla (The Accidental Guerrilla)* adlı kitabında modern ayaklanmaya karşı koyma harekâtlarını kendi gözlemleri, tarihsel tecrübeler ve ayaklanmaya karşı koyma doktrini ışığında değerlendirmektedir (Kilcullen 2009). El-Kaide ve Radikal dini motifli terörizmi 'küresel ayaklanma' olarak nitelendiren Kilcullen, terörle küresel mücadelenin, ayaklanmaya karşı koyma yöntemlerinin küresel ölçeğe uyarlanması suretiyle yürütülmesi gerektiğini iddia etmektedir (Kilcullen 2005). *Dağlardan Uzakta (Out of the Mountains)* kitabında ise küresel olarak dört 'dev-eğilim' (*mega-trend*) gözlemleyen Kilcullen, bunları hızlı nüfus artışı, hızlı şehirleşme, kıyı-sahil kesimlerine yerleşme ve iletişim anlamında büyüyen ağlar olarak sıralamıştır. Kilcullen'e göre bu dev-eğilimler yakın gelecekte dünya nüfusunun büyük kısmının şehirlerde yaşamasına neden olacak ve çatışmalar da insan nüfusu ile birlikte şehirlere kayacaktır. Şehirleri birer organizmaya benzeten yazar, özellikle üçüncü dünya ülkelerinde artan nüfusu şehirlerin kaldıramayacağını ve bunun çatışmalara sebebiyet vereceğini öngörmektedir (Kilcullen 2013).

Ayaklanmaya karşı koyma yazınında önemli birer kaynak da orduların doktrin dokümanlarıdır. Konu ile ilgili çalışmalarda sıklıkla atıf alan Amerikan *Kara Kuvvetleri&Deniz Piyadeleri Ayaklanmaya Karşı Koyma Talimnamesi (U.S. Army & Marine Corps Counterinsurgency Field Manual)*, Afganistan ve Irak tecrübeleri sonrası duyulan ihtiyaç üzerine hazırlanmış, ayaklanmaya karşı koymada halk

merkezli modern yaklaşımları barındıran bir kitaptır. Yayınlanmasından birkaç yıl öncesine kadar ‘ayaklanma (*insurgency*)’ kelimesini kullanmanın dahi uygun görülmediği ABD ordusunda (Nagl 2015), hem asker hem de sivillerin katılımıyla şeffaf ve katılımcı bir metotla hazırlanan bu talimname önemli bir etki yaratmış, sadece uygulayıcılar için değil konu ile ilgili akademisyenlerin de sıklıkla atıf yaptığı bir kaynak olmuştur.

Bu talimnameye göre ayaklanmaya karşı koyma harekâtının saldırı, savunma ve istikrarı sağlama olmak üzere üç boyutu vardır. Bu bağlamda devletler açısından, halkın güvenliğini sağlarken bir yandan da ekonomik ve sosyal kalkınmayı devam ettirmek anahtar husus olarak öne çıkmaktadır. Bölgedeki toplumun yapısı ve kültürü iyi anlaşılmalı, hareket tarzları buna göre belirlenmelidir. Toplumun içindeki önemli grupların nasıl organize olduğu, bu gruplar arasındaki ilişkiler, gerginlikler, ideolojiler, anlatılar, değerler, motivasyonlar, çıkarlar, iletişim ortamı ve liderlik sistemleri incelenmelidir. Soruna bakıldığında resimde sadece araziye ve üzerinde yaşayan insanları görmek eksik bir bakış açısidir. Ayaklanma çok boyutludur ve sorunun ekonomik, toplumsal, siyasi, psikolojik ve kültürel boyutları iyice anlaşılmadan ayaklanmayı sona erdirmek zordur. Suiistimal ettikleri sebeplerden ve kaynaklarından ayaklanmacılar soyutlanmalıdır. Başarılı operasyonların ve istihbaratın birbirini beslediği bir döngü kurulmalı, istihbarat gayretlerine ağırlık verilmelidir. Güvenlik sağlanırken hukukun üstünlüğü ilkesi öne çıkarılmalıdır. Askeri operasyonlarda uygun seviyede güç kullanılmalı ve sivil kayıpların meydana gelmesine izin verilmemelidir (Counterinsurgency Field Manual 2007).

Önem arz eden bir diğer husus da ayaklanmayı karşı koyan unsurların, doğası itibarıyla uzun soluklu bir mücadele olan ayaklanmanın uzun süreceğinin bilincinde olması, ayaklanma ile mücadeleye uzun vadeli bir bağlılığı olmasıdır. Askeri

unsurların yapısı, teşkilatlanması, silah ve araç-gereçleri, eğitimi buna göre planlanmalı ve şekillenmelidir. Askeri unsurlar sürekli öğrenmeli ve uyum sağlamalıdır. Çatışmanın merkezi olmayan doğası nedeniyle askeri unsurlarda en alt seviye birlikler güçlendirilmelidir (Counterinsurgency Field Manual 2007).

Halk merkezli bu yeni yaklaşımın ABD ordusunda içselleştirilmesi yerine, eski düşman merkezli yaklaşımı savunan ve yeni doktrine muhalefet eden çalışmalar az da olsa mevcuttur ancak karşılık bulmamışlardır (Peters 2007; Luttwak 2007). Yine Amerikan ordusunda tarihsel bir referans olarak 1940 tarihli *ABD Deniz Piyadeleri Küçük Savaşlar Talimnamesi (Small Wars Manual)* ABD ordusunun iki dünya savaşı arasındaki tecrübelerinden çıkarımlarını yansıtmaktadır.

Ayaklanmalara karşı koymada minimum güç kullanımı yaklaşımının öne çıktığı, soruna salt askeri sorun olarak bakmayan ve günümüz yaklaşımlarını en çok etkileyen İngiliz ekolünde ise *Birleşik Krallık Ordusu Ayaklanmaya Karşı Koyma Talimnamesi (British Army Field Manual: Countering Insurgency)* önemli bir doktrin dökümanı olarak öne çıkmaktadır¹.

¹ Yukarıda alıntılanan eserlerin yanı sıra, İngiliz tecrübeleri için Charles W. Gwynn'in *Imperial Policing (Imperial Policing, 1934)* ve Frank Kitson'un *Yumruk (Bunch of Five, 1977)*; ABD'nin Afganistan ve Irak tecrübelerini tarihteki eski örneklerin ışığında değerlendiren Thomas X. Hammes'in *Sapan ve Taş: 21.yy.da Savaş Üzerine (The Sling and The Stone: On War in the 21st Century, 2004)*, Fransız tecrübeleri ve ayaklanmalara karşı koymada Fransız ekolünün anlaşılması için Bernard Fall'un *Eğlencesiz Sokak: Çinhindi'de Fransız Bozgunu (Street Without Joy: The French Debacle in Indochina, 1961)*, Alistair Horne'un *Barış için Vahşi Bir Savaş (A Savage War of Peace, 1977)* ve Roger Trinquier'in *Modern Savaş: Ayaklanmaya Karşı Koymada Bir Fransız Yaklaşımı (Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency, 1964)* eserleri öne çıkmaktadır. Ayaklanmaya karşı koyma alanında diğer önemli akademik eserler ise, Bard O'Neill'in *Ayaklanma ve Terörizm (Insurgency&Terorism, 2005)*, Ian Beckett'in *Modern Ayaklanmalar ve Ayaklanmalara Karşı Koyma Harekâtları (Modern Insurgencies and Counter-Insurgencies, 2001)*, Jeremy Weinstein'in *İsyanın İçerisinde: Ayaklanmacı Şiddetin Siyaseti (Inside Rebellion: The Politics of Insurgent Violence, 2007)*, Gil Merom'un *Demokrasiler Küçük Savaşları Nasıl Kaybederler (How Democracies Lose Small Wars, 2003)*, Anthony James Joes'un *İsyana Direnmek: Ayaklanmaya Karşı Koymanın Tarihi ve Siyaseti (Resisting Rebellion: The History and Politics of Counterinsurgency, 2004)* adlı çalışmalarıdır. Daha geniş bir bakış açısıyla, iç çatışmaların ve siyasi şiddetin dinamiklerinin daha iyi anlaşılması açısından Ted R. Gurr'un *İnsanlar Neden İsyan Eder? (Why Men Rebel, 1971)* ve Stathis N. Kalyvas'ın *İç Savaşta Şiddetin Mantığı (The Logic Of Violence in Civil War, 2006)* adlı eserleri ufuk açıcı argümanlar sunmaktadır.

Bu alanda çalışanların başvurabilecekleri diğer kaynaklardan biri de düşünce kuruluşlarının raporları ve çalışmalarıdır. ABD'nin önde gelen fikir tanklarından olan RAND (Ulusal Savunma Araştırmaları Enstitüsü)'ın istatistiksel analizleri ve vaka çalışmaları mevcuttur. Nitel ve nicel karma bir yaklaşımla 89 ayaklanma vakasının analiz edildiği *Ayaklanmalar Nasıl Sona Erer (How Insurgencies End)* (Connable ve Libicki 2010), nitel analizlerin ve vaka analizlerinin ayrı iki çalışma halinde yayımlandığı *Zaferin Bin Adet Babası Vardır (Victory Has A Thousand Fathers)* (Paul vd. 2010a, 2010b) ve *Zafere Giden Yollar (Paths to Victory)* (Paul vd. 2013) adlı çalışmalar bunlara örnektir. Bu çalışmaların veri-setleri de araştırmacıların kullanımına açıktır.

Ayaklanma ve ayaklanmayı karşı koyma olguları çok boyutlu ve disiplinlerarası konular olduğundan, konu ile ilgili makaleler stratejik çalışmalar, uluslararası ilişkiler ve uluslararası güvenlik çalışmaları, terörizm ve siyasal şiddet çalışmaları ve bölge çalışmaları ile ilgili süreli yayınlarda yer almaktadır. *Small Wars and Insurgencies* ise alana özgün süreli yayınların içerisinde öne çıkmaktadır.

Çalışmalarda kullanılacak veri-setlerinden bazıları ise şunlardır:

- *Global Terrorism Database (University of Maryland)*
- *Armed Group Dataset (University of Stanford)*
- *CrisisWatch (International Crisis Group)*
- *Invisible Armies Insurgency Tracker (Council on Foreign Relations)*
- *Corraletes of War*

Ayaklanma ve ayaklanmacı terörizm ile mücadele alanlarında Türkçe kaynaklar olarak, PKK örneğini birincil kaynaklardan tarihsel olarak inceleyen Nihat Ali Özcan'ın *PKK (Kürdistan İşçi Partisi): Tarihi, İdeolojisi, Yöntemi*, ayaklanma ve

terörizm alanlarında Cenker Korhan Demir'in *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılıkçı Terörizm: PIRA, ETA, PKK ve Ayaklanmalar ve Ayaklanmalara Karşı Koyma: Kavramlar, Stratejiler ve Ülke Tecrübeleri*, ayrıca Ümit Özdağ'ın çalışmaları örnek verilebilir. TÜBAKOV (Türkiye Barışı Koruma Veritabanı), Türkiye'nin uluslararası alanda ayaklanma ve iç savaşıra müdahaleleri ve barışı koruma harekâtlarına katkıları için değerli bir kaynak olarak öne çıkmaktadır (Yalçinkaya vd. 2018).

2.4. Ayaklanmacı Terörizmle Mücadelede Mahalli Unsurlar ve Milisler

Literatür taramasının bu kısmında, ilk olarak yukarıda incelenen kaynaklar ışığında ayaklanmacı terörizmle mücadelede halk desteğinin önemi üzerinde kısaca durulacak, daha sonra mahalli unsurların ve milislerin tanımlanması ve sınıflandırılmasına yönelik çabalara değinilecek, en son olarak ise mahalli unsurların ve milislerin ayaklanmacı terörizmle mücadeledeki yeri ve işlevi ortaya konacaktır.

2.4.a. Ayaklanmacı Terörizmle Mücadelede Halk Desteğinin Önemi

Tarihsel süreç içerisinde ayaklanmaya karşı koyma yaklaşımlarını kabaca ikiye ayırmak mümkündür: Düşman odaklı yaklaşım ve halk odaklı yaklaşım² (Sewall 2007). Ayaklanmaya karşı koyma için ayaklanan unsurların etkisiz hale getirilmesini öncelik olarak belirleyen ilk yaklaşım, Cezayir³ ve Vietnam gibi başarısız örneklerden sonra terk edilmeye başlanmış, yerini halkın desteğinin kazanılmasını ve ayaklanan unsurların halktan aldığı desteğin kesilmesini önceleyen bir yaklaşıma bırakmaya başlamıştır. Ayaklanmaya karşı koyma konusunda önemli eserlerin yerel

² Ayaklanmaya karşı koymada halk odaklı yaklaşım 'kalpleri ve zihinleri kazanma' yaklaşımı olarak da bilinir.

³ Fransız kuvvetleri Cezayir'de FLN örgütünü askeri açıdan kesin olarak mağlup etmiş olsalar da, devamındaki gelişmelerle Cezayir'in bağımsızlığını kazanması siyasi olarak ayaklanan tarafın galip geldiği konusunda bir görüş birliği oluşturmuştur.

halk ve kamuoyu desteği hakkında ortaya koyduklarına bakacak olursak, çabaların merkezini bu hususa kaydirdiklarını görürüz. Bunun nedeni ise çatışmanın nihai sonucunu ateş gücünün ve karşı tarafa verdirilen zaiyatın değil, halkın hangi tarafı seçtiğinin ve desteklediğinin belirlediği düşüncesidir.

Galula'ya göre halk şu soruların cevaplarına göre destekleyeceği tarafı seçer:

- Halkı en iyi hangi taraf korumaktadır?
- Halkı en fazla hangi taraf tehdit etmektedir?
- Hangi tarafın kazanması muhakkaktır?

Galula'ya göre bu noktada ayaklananların avantajı, vaatler ve propagandalar yoluyla halktan bu desteği talep etmesi ve doğru söylemek zorunda olmayışdır. Ancak ayaklanmaya karşı koyan taraf için vaatler değil icraatlar ve hakikatler ne çıkar. Ayaklanmaya karşı koyma harekâtını ayaklanma hareketinden farklı gören Galula'nın vurguladığı önemli bir fark da budur (Galula 1964).

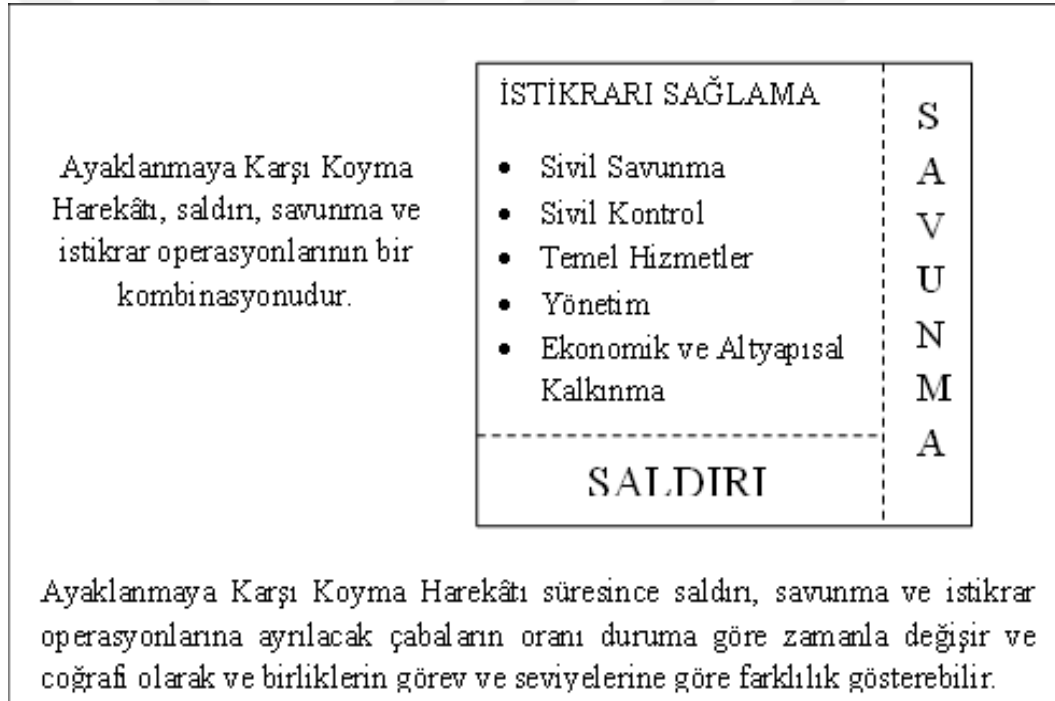
Bu noktada ayaklanmaya karşı koyan taraf halkı tabandan yukarıya doğru teşkilatlandırmalı ve gayretlerini halk üzerine yoğunlaştırmalıdır. Halkın işbirliğini elde ederse inisiyatifi ele geçirir (Galula 1964).

Amerikan Ayaklanmaya Karşı Koyma Talimnamesi (*FM 3-24*) de Galula'yı referens vermiş ve benzer bir yaklaşım ortaya koymuştur. Klasik ayaklanmaya karşı koyma literatüründe ayaklanan unsurların sayısına göre bölgeye gönderilmesi gereken güvenlik güçlerinin sayısının kabaca bir oranı (1 ayaklanmacıya karşılık 10 veya 15 güvenlik görevlisinin bulundurulması) belirlenmeye çalışılmıştır. *FM 3-24*'te ise bunun yerine güvenlik güçlerinin sayısının yerleşim yerlerindeki nüfusa göre belirlenmesi önerilmiş ve 1000 nüfusa karşılık 20-25 güvenlik görevlisinin

bulunması tavsiye edilmiştir. Burada halkı kontrol etmeyi ve halkın güvenliğini sağlamayı esas alan bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Eğer ayaklanmacılar yerel halkın içine sızmışlarsa, daha riskli olmasına rağmen bu riski kabul ederek halkla teması kaybetmemeyi önermiştir (Counterinsurgency Field Manual 2007).

Ayaklanmaya karşı koyma harekâtının saldırı, savunma ve istikrarı sağlama olarak üçe ayrıldığı *FM 3-24*'te Savunma ve istikrarı sağlama boyutlarını, yani çabaların çoğunu halkla ilişkilendirmek mümkündür (Şekil 2.2).

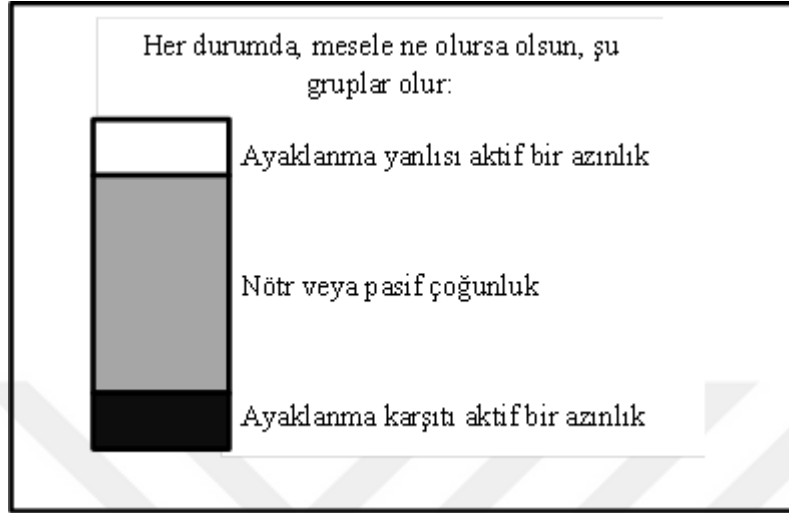
Şekil 2.2. Ayaklanmaya Karşı Koyma Harekâtının Unsurları (Counterinsurgency Field Manual 2007,35)

Şekil 2.3'de ise bir ayaklanmaya olan destek, neredeyse her vaka için geçerli olabilecek bir genelleme ile gösterilmiştir (Counterinsurgency Field Manual 2007). Buna göre her ayaklanmada yerel halkın içerisinde aktif olarak hükümeti ve yine aktif olarak ayaklanmacıları destekleyen birer azınlık grup mevcuttur. İki tarafı da pasif olarak destekleyenlerin de dahil olduğu, çoğunluğu teşkil eden nötr grup ise mücadelenin sonucunu belirleyici olacaktır. Hükümetlerin başarısı bu çoğunluk

tarafından meşru olarak kabul edilmeleri ile gerçekleşir (Counterinsurgency Field Manual 2007).

Şekil 2.3. Ayaklanmada halk desteği (Counterinsurgency Field Manual 2007,36)

2.4.b. Mahalli Unsurlar ve Milisler

Ayaklanmalarda ve iç çatışmalarda mahalli unsurlar ve milisler üzerine odaklanan çalışmalar bu grupları tanımlamaya, sınıflandırmaya, eğilimlerini belirlemeye çalışmışlar ve bu gruplarla ilgili veri-setleri oluşturmaya gayret göstermişlerdir. İç çatışmaların sürelerini ve sonuçlarını, şiddet seviyesini ve tiplerini etkileyen bu gruplar ile ilgili araştırmaların açık ve net kavramlara dayandırılması, grupların işlevlerine, evrimlerine ve yapılarına göre sınıflandırılması önem arz etmektedir (Jentsch vd. 2015).

Askeri sosyolojinin kurucularından olan Morris Janowitz, 1960'lı yıllarda zamanla orduların polis benzeri kuvvetlere dönüşeceğini öngörüyordu. Janowitz'e göre çatışmanın doğası, teknolojinin etkisi ve değişen toplumsal şartlar orduları küçük, polis benzeri ve toplumla bütünleşik yapılanmalara itecekti. Sonraki yıllarda bunun gerçekleştiğini iddia eden Janowitz, paramiliter kuvvetlerin gelişmekte olan

lkelerde yaygınlaştığını ifade etmiştir. Polis benzeri yapıları ve milisleri paramiliter kuvvet tipleri olarak tanımlamış, bunları ulusal ordunun bir parçası olarak grmuştr (Janowitz'den aktaran Dasgupta 2003, 16-17). Dasgupta'ya göre (2003, 18) Janowitz paramiliter kuvvetlerin işlevlerini iyi açıklamış ancak yapılarını atlamıştır. Buna göre hem işlev hem de yapı bağlamında paramiliter kuvvetlerin tanımlanması gerekmektedir.

Dünyadaki mevcut paramiliter yapıların bir tasnifini yapan Andrade (1985, xi)'ye göre paramiliter kuvvetler, bazı askeri kabiliyetleri olan ancak askeri yapının bir parçası olmayan, askeri kontrol altında olan veya olmayan ancak olağanüstü hallerde ülkenin silahlı kuvvetlerine entegre olan, yeleri temel askeri eğitim alan ve silah taşıyan kuvvetlerdir. Ancak burada kastedilen dünyanın farklı lkelerinde Jandarma birliklerine benzer yapılardır.

Andrew Scobell ve Brad Hammitt'e göre (1998, 220-221) paramiliter kuvvetler; üniformalı, genellikle silahlı, ne salt askeri ne de polis benzeri bir yapıda ve işlevde ancak her ikisinin de belirli karakteristiklerini gösteren unsurlardır. Ancak bu geniş tanım askeri ve polis benzeri unsurlar dışında kalan glerin tamamını tek bir kategori altında toplar ve analiz yapmayı zorlaştırır (Dasgupta 2003, 15).

Scobell ve Hammitt paramiliter kuvvetleri iki temel değişken üzerinden gruplandırmışlardır: Devlete karşı sadakat ve zerklik. Bir grup devletle güçlü bir ittifak içerisinde olabilir veya tamamen sadakatsizlik içerisinde olabilir. Ayrıca devlet kontrolünden tamamen bağımsız, yarı-otonom veya tamamen devlete bağlı olabilir (Scobell ve Hammitt 1998, 221).

Blank (2017, 23-24) devletin zor ve güç kullanma olgusunu incelediği çalışmasında şu şartları sağlayan unsurları paramiliter gler olarak ele almıştır:

1. Devletin egemenlik sınırları içerisinde yönetilen ve organize olan,
2. Silahlı olan ve şiddet eylemleri ile aktif çatışma içerisine girebilen,
3. Düzenli askeri birliklerin veya polis gücünün bir parçası olmayan,
4. Yerel hükümet tarafından idare edilen güçler.

Blank'ın (2017, 24) yerleşmiş iç güvenlik güçleri olarak da tabir ettiği bu kuvvetler; yerel/bölgesel milisler, köy savunma güçleri, halkın milisleri, yerel savunma milisleri, korucu güçleri veya bölgesel güçler gibi isimlerle adlandırılmaktadır.

Barter (2013, 77), devlet karşıtı isyancı gruplarla mücadele eden devlet-dışı silahlı grupları incelediği makalesinde, söz konusu milis grupların ölüm mangalarını (*death squads*), paramiliter güçleri, köy korucularını veya öz-savunma güçlerini içerebildiğini belirtmiştir. Bu gruplar özel-kamu ve asker-sivil ayrımını bulanıklaştırmakta ve şiddetin tekelleşmesine engel olmaktadır. Barter (2013, 80) milis organizasyonlarını aşağıdaki şekilde gruplandırmıştır (Tablo 2.1).

	Saldırı Amaçlı	Savunma Amaçlı
Devlet tarafından kurulan	Ölüm Mangaları	Köy Korucuları
Yerel olarak kurulan	Özel Ordular	Öz-Savunma Birlikleri

Tablo 2.1. Milis organizasyonlarının dört tipi (Barter 2013, 80)

Milisler veya paramiliter grupları, düzenli güvenlik güçleri ile birlikte veya devletten bağımsız olarak hareket eden ve ayaklanmacılardan yerel halkı koruyan silahlı gruplar (Jentzsch vd. 2015) olarak tanımlayan Jentzsch'e göre, milis organizasyonlar devlet inisiyatifiyle veya toplum tarafından oluşturulmalarına göre

ve tam veya yarı zamanlı çalışmalarını açısından dörde ayırmaktadır (2014, 24) (Tablo 2.2).

	Tam zamanlı	Yarı zamanlı
Devlet tarafından başlatılan	Paramiliter Savunma Kuvvetleri (Paramilitary Defence Forces)	Yerel Savunma Kuvvetleri (Local Defence Forces)
Toplum tarafından başlatılan	Özel Toplum Savunma Kuvvetleri (Specialized Community Defence Forces)	Toplum Savunma Kuvvetleri (Community Defence Forces)

Tablo 2.2. Milis Tipolojisi (Jentzsch 2014, 24)

Milis organizasyonlarının devletçe veya toplum tarafından oluşturulmasına göre bu organizasyonların hedefleri de farklılık gösterir. Devletler öncelikle kitleleri daha etkili bir şekilde kontrol etmek ve şiddeti devlet-dışı aktörlere devretmek amacıyla milis kuvvetler oluştururlar (Carey vd.'den aktaran Jentzsch 2014, 25). Milisler, yerelde otoritenin inşası ve kitlelerin kontrolü için bir araç olabilir ve ayrıca ayaklanmacılardan taraf değiştirmek isteyenleri çeken önemli bir tedbire dönüşebilir (Kalyvas'tan aktaran Jentzsch 2014, 25).

Carey vd.nin (2012) hükümet yanlısı milisler (*Pro-government Militia*) ile ilgili bir veri-seti çalışmasında, hükümetlerin bu grupları kontrol etme derecelerine göre milisler, resmi olmayan (*informal*) ve yarı-resmi (*Semi-official*) olarak sınıflandırmışlardır. Başarısız devletlerin, iç savaşların veya iç karışıklıkların olduğu devletlerde bu yapıların durumunu inceleyen çalışma, 1981-2007 yılları arasında faaliyet gösteren 332 adet hükümet yanlısı milis grup (*Pro-government militia*) tespit etmiştir. Çalışmada hükümet yanlısı milis grup şöyle tanımlanmıştır:

- Hükümet yanlısı olarak tanımlanan ya da hükümet tarafından desteklenen,

- Düzenli güvenlik güçlerinin bir parçası olarak tanımlanmayan,
- Silahlı,
- Belirli bir seviyede organize olmuş gruplar (Carey vd. 2012).

Çalışmaya göre hükümet yanlısı milislerin %66'sı resmi olmayan, %34'ü ise yarı-resmi gruplardır. Bu gruplar çoğunlukla devlet kurumlarına veya askeri kurumlara veya bir resmi devlet görevlisine bağlıdır. Bu gruplara üye bireylerin karakteristik özellikleri olarak; etnisite, gönüllülük, kırsal kesimde yaşıyor olmak, ideoloji ve genç yaş belirleyicidir (Carey vd. 2012).

Hükümet yanlısı milislerin:

- İç çatışmaların olduğu bölgelerde,
- Güvenlik güçlerinin kullanımı ile ilgili karar mekanizmasının merkezi olmadığı (federal sistemler) yerlerde,
- Zorlu arazilerde ve coğrafi olarak bölünmüş bölgelerde,
- Etnik çeşitliliğin olduğu ülkelerde,
- Yeni kurulan rejimlerde görülmesi daha muhtemeldir.

Tamamen kurumsallaşmış demokrasilerde veya tamamen otoriter rejimlerde görülme ihtimalleri ise daha azdır (Carey ve Mitchell 2011).

Başka bir çalışmada silahlı mahalli unsurlar 'sivil savunma kuvvetleri (*civilian defence forces*)' olarak tanımlanmış ve bu gruplar hükümet yanlısı milislerin (*pro-government militia*) bir çeşidi olarak sınıflandırılmıştır (Clayton ve Thomson 2016). Buna göre Sivil savunma kuvvetleri çoğunlukla sivil halktan temin edilen, temin edildiği bölgede görev alan ve savunma görevleri icra eden unsurlardır. Sivil savunma kuvveti uygulamalarının ayaklanmacıların tespiti sorununu azalttığı öne

sürülmüştür. Bu unsurlar yerel halktan oluştuğundan ayaklanmacılar hakkında değerli istihbarat sağlarlar ve daha etkili bir şekilde ayaklanmacıların tespitine yardımcı olurlar. Bu durum devletin sivillere karşı olan şiddetinde bir azalmaya neden olmaktadır. Ancak sivil savunma kuvvetleri ayaklanmacılara olan desteği azalttığından, ayaklanmacılardan şiddetli bir karşılık görmekte, ayaklanmacıların sivillere karşı şiddeti artmakta ve genel anlamda çatışmanın şiddeti de artmaktadır (Clayton ve Thomson 2016). Bu çalışmaya ve aynı konuyu ele alan diğer çalışmalara baktığımızda güvenlik koruculuğu sisteminin bir 'sivil savunma gücü' olarak tasnif edildiğini görmekteyiz.

Değinilen çalışmalarda görüldüğü üzere, ayaklanmacı terörizmle mücadelede güvenlik sistemine dahil olan mahalli unsurlar ve milisler, yapıları ve işlevleri açısından geniş bir yelpazede farklı özellikler ihtiva etmekte olup, bu alandaki akademik çalışmalar genellikle odaklandıkları konu üzerinden bu grupları tasnif etmeye çalışmışlardır.

2.4.c. Ayaklanmacı Terörizmle Mücadelede Mahalli Halkın ve Milislerin Yeri ve İşlevi

Ayaklanmacı Terörizmle mücadelede mahalli halkın yeri ve işlevi ile ilgili daha detaylı bir literatür taramasına başlamadan önce, şunun altını çizmek gerekir: Galula, *FM 3-24* ve Amerikan, İngiliz ve Fransız tecrübeleri ile ilgili diğer tüm eserlerde ayaklanmaya karşı koyma harekâtının başka bir devletin topraklarında icra edildiği farz edilir. Bu doğal bir durumdur çünkü bu ülkelerin tecrübeleri ve gelecekteki muhtemel deneyimleri bir ev sahibi ülke (*host-nation*) topraklarında ve ev sahibi hükümet eşliğinde ayaklanmaya karşı koyma harekâtı icra etmeleri yönündedir. Dolayısıyla yerel halkın örgütlenmesine geniş bir yelpazeden; yerel yönetimlerin,

polis kuvvetinin, gerekirse sivil savunma kuvvetlerinin ve ev sahibi ulusa ait bir ordunun inşa edilmesini kapsayacak şekilde yaklaşırlar. Ve uzun süren bir varlığın sonrasında ev sahibi ülke topraklarını terk etmeyi öngörürler.

Ancak yurtdışında icra edilecek bir ayaklanmaya karşı koyma harekâtı için de bu kaynaklardan çıkarılacak dersler vardır. Hem ordunun hem de kolluk kuvvetlerinin etkinliği, bölge halkının teşkilatlanması ve ihtiyaç halinde sivil halkın kendisini korumaya yönelik sivil savunma birlikleri oluşturulması noktalarında bu kaynaklardan faydalanılabilir.

Ayaklanmaya karşı koyma harekâtında İngilizlerin Malaya ayaklanmasındaki uygulamaları yerel unsurların kullanımı ile ilgili önemli bir örnek teşkil etmektedir. Ayaklanmanın başlangıcında, 1948 yılında bölgedeki güvenlik kuvvetlerinin sayısı ayaklanmacıların sayısına neredeyse eşitti. Ayaklanmaya karşı koyma harekâtını desteklemek üzere takviye askeri birlikler istendiğinde bu isteğin gereği yerine getirilmiş ancak bunun yanısıra yerel kolluk teşkilatının güçlendirilip büyütülmesi ve bir koruculuk (*Home Guard*) sistemi tesis edilmesi tavsiye edilmiştir (Nagl 2002, 65).

Devamında ise, askeri birliklerin ayaklanmacılara ağır kayıplar verdirmesine rağmen mücadelenin bir noktada tıkanacağı öngörülmüş ve ilerleme sağlanması için kolluk güçleri ve korucuların (*Home Guard*) eğitimlerinin iyileştirilmesi ve sayılarının artırılması istenmiştir. İngilizler Malaya'daki halkın desteğini tam anlamıyla kazanmadan mücadelenin sonuçlanmayacağını düşünüyorlardı. Malaylardan sonra Malaya'daki en kalabalık etnik grup olan Çinliler, ayaklanmacıların mensup olduğu Komünist Partinin büyük çoğunluğunu oluşturuyorlardı. Ancak yerel güvenlik güçlerinde ise sayıları çok azdı. Çinli halkın

ayaklanmaya karşı koyma harekâtına desteğini artırmak amacıyla ayrı bir Çinli Koruculuk (*Chinese Home Guard*) teşkilatı oluşturulması istendi (Nagl 2002, 66-67). Bu çabaların sonucunda, 1951 yılında Korucu sayısı 79.000'e, 1953 yılında ise 250.000'e çıkmıştı (Nagl 2002, 100). Ancak bu korucular yarı zamanlı görev yapıyordu ve aynı anda yaklaşık 50.000 kadarı görevde oluyordu (Thompson 1966, 48). Burada sayı olarak ayaklanmacılara karşı üstünlüğü sağlamak kadar, yerel halktan daha fazla insanı mücadeleye dâhil ederek kendi tarafına çekmenin amaçlandığı da söylenebilir.

Vietnam'da ise ABD'li askeri danışmanlar başlangıçtan itibaren ABD ordusuna benzeyen bir yapıyı Güney Vietnam ordusunda oluşturmaya çalışmışlardır (Nagl, 2002, 120). Bunun sonucu olarak konvansiyonel savaş kabiliyeti olan, ancak ayaklanmaya karşı koyma harekâtı için yetersiz kalan bir yerel ordu oluşmuştur. Ayaklanma ile mücadele etmek için, oluşturulacak yerel kuvvetlerin ayaklanmacıların yapılanmasını ve kabiliyetlerini yansıtması gerekirken (Kilcullen 2006, 107), ABD ordusunu yansıtacak şekilde yapılanması, eğitilmesi ve teçhiz edilmesi ikinci bir sorunu daha ortaya çıkarmış ve düzensiz savaşta en uçtaki unsurlar olarak kabul edilen Güney Vietnamlı yerel milis güçlerin (*Self-Defense Corps and Civil Guard*) yoksayılmasına neden olmuştur. ABD ordusunda 'haftasonu savaşçıları' olarak anılan ve bir nevi hor görülen Ulusal Muhafızlara ve İhtiyat Birliklerine benzetilen milisler önemsiz görülmüş, eğitim ve teçhizat gibi konularda eksik kalmıştır. Bu durum ayaklanmaya karşı koyma harekâtına olumsuz bir etki yapmış, hem bu unsurların silahlarının ayaklanmacıların eline geçmesine hem de Güney Vietnam hükümetine olan karşıtlığın artmasına yol açmıştır (Nagl 2002, 121).

Vietnam'da, ABD Özel Kuvvetleri ve Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA) tarafından 1961 yılında başlatılan Sivil Düzensiz Savunma Birlikleri (*Civilian*

Irregular Defence Group) programı verimli sonuçlar verse de, 1963 yılında bölgedeki ABD ordusuna bağlanmaları ve savunma yerine saldırı amaçlı kullanılmaları nedeniyle etkinliğini yitirmiştir (Nagl 2002, 128-129).

Vietnam'daki yerel milis unsurlar ile ilgili başka bir olumsuz durum da, çok az ücret almaları ve etkili bir teşkilatlanmanın olmamasıydı. Ayaklanmacıların saldırılarında çok yetersiz kalıyorlardı ve emir komutası altına girebilecekleri bir yapı bulunmuyordu. Malaya da ise Korucular yerel polis kuvvetlerine bağlıydılar. Yarı zamanlı olarak görevlendirildikleri için ihtiyaç halinde takviye kuvvetler olarak kullanılıyorlardı (Thompson 1966, 142).

1965 yılında ABD'nin Vietnam'daki mücadelesi sürerken, Güney Vietnam'da Barış ve Uzun Dönem Kalkınma Programı Grubu (*The Program for the Pacification and Long-Term Development of South Vietnam group*) adıyla bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın sonuç raporunda, ABD çabalarının ayaklanmacıların bulunup imha edilmesi gibi düşman-odaklı bir yaklaşımdan ziyade, Güney Vietnam hükümetinin halkın desteğini kazanması üzerine yoğunlaştırılması gerektiği vurgulanmıştır (Nagl 2002, 159-161). O dönemde karşılık bulmayan bu tavsiyeler Vietnam'dan alınan dersler ve sonrasındaki tecrübelerle birlikte yeni ABD ayaklanmaya karşı koyma doktrinine yansımıştır.

Ayaklanmaya karşı koyma harekâtında ve ayaklanmacı terörizm ile mücadelede korucu (*Home Guard*) birliklerin halkın güvenliğini etkili bir şekilde sağladığı vurgusu yapılan *FM 3-24*'te, korucu unsurlar ev sahibi hükümetin kontrolünde yarı-zamanlı, hafif silahlı yerel güvenlik kuvvetleri olarak tanımlanmıştır. Buna göre korucu unsurlar genellikle askeri veya kolluk kuvvetlerinin idaresinde olurlar ve nokta güvenlik sağlarlar. Böylece askeri ve kolluk kuvvetlerinin sabit güvenlik

görevlerinin bir kısmını üstlenmiş ve onlara daha fazla hareket imkânı tanımış olurlar (Counterinsurgency Field Manual 2007, madde 6-39).

Ayaklanmaya karşı koyma harekâtında mahalli unsurların kullanımı ile, geniş ve zorlu bir arazide güvenliği ve halkın ayaklanmacılardan izolasyonunu sağlamak, halkı devletin tarafına çekmek amaçlanmaktadır. Yerel unsurların teşkilatlanmasında ise ayaklanmacıları yansıtmaları gerektiği (Kilcullen 2006, 107) fikri, esas olarak ayaklanmacıların da benzer amaçlar güttükleri ve benzer yöntemler izledikleri sebebiyledir. Ayaklanma ve ayaklanmacı terörizm ile mücadelede esas hedef olan halkı kazanmak, ayaklanmacılar için de hedeftir. Bu minvalde teşkilatlanan ayaklanmacıların uygulamalarından birisi de milisleri kullanmalarıdır. Maoist teoride milislerin önemli bir yeri vardır ve Mao'dan az veya çok etkilenen ayaklanma hareketlerinin çoğunda bu yol izlenmiştir.

Mao ve Giap milis güçleri yalnızca bir sivil savunma kuvveti olarak değil, aynı zamanda konvansiyonel birliklerine insan kaynağı olarak da görüyorlardı (Mao 2005; Giap 2000). Bu yaklaşım ayaklanmaya karşı koyma teorisindeki, Sivil Savunma Güçlerinin (*Civilian Defence Forces*) uzun vadede yerel kolluk veya askeri unsurlara dönüşmesi yaklaşımını yansıtıyordu (Connable ve Libicki 2010). Mao'nun tarif ettiği yedi gerilla organizasyonundan birisi de, her yerde oluşturulması gerektiğine inandığı yerel milislerdi (Mao'dan aktaran Connable ve Libicki 2010).

Mao 16-45 yaş arası kadın ve erkekleri gönüllülük esasına göre Anti-Japon Öz Savunma Birlikleri olarak organize olmaya çağırıyor, silahlanmaları, askeri ve siyasi eğitim görmelerini istiyordu. Sorumlulukları ise yerel koruma görevleri, düşman istihbaratına karşı koyma, işbirlikçileri yakalamak ve düşman propagandasını engellemektir (Mao 2005).

Giap'a göre Komünist Parti'nin halk savaşını başlatması için 3 çeşit orduya ihtiyacı vardı: Konvansiyonel ordu, gerilla birlikleri ve öz-savunma birlikleri. Giap'a göre Ülkenin her yerinde milis kuvvetleri kurulmuş ve parti şubeleri oluşturulmuştu, halkın savaşmak üzere ayaklanması sağlanmıştı. Orduyla işbirliği yapan silahlı ve yarı-silahlı halk güçleri olarak tanımladığı milisler ona göre stratejik bir kuvvetti (Giap 2000).

Bu bağlamda ayaklanmada yerel unsurların kullanımını, her iki taraf için de halkı kazanma mücadelesinin bir parçası olarak görmek gerekir. Ayaklanmaya karşı koyma literatüründe de bu husus öne çıkmaktadır. McCuen'e göre halkın ayaklanmaya karşı örgütlenmesinin en önemli kısmı ayaklanmacıların zorlama ve göz korkutmalarına karşı öz-savunma organizasyonlarının kurulmasıdır. Halkın kendisinin direnmek adına iradesi ve araçları yoksa, şahsi güvenlik ihtiyaçları hükümete olan sadakatlerine veya tarafsız kalma durumlarına göre daha baskın gelecektir. Dolayısıyla erken aşamalarda bu durum öncelikli olarak ele alınmalı ve yerel milis unsurları organize edilmelidir (McCuen 1966).

O'Neill'a göre ise ayaklanmacıların etkisini engellemek amacıyla oluşturulan yerel milis grupların etkinliği, halka hizmet eden disiplinli bir kuvvet oluşturmalarına veya halka şiddet uygulayan disiplinsiz bir kuvvet oluşturmalarına göre değişmektedir. Olumlu örnek olarak Umman'daki *firkaları* veren yazar, olumsuz örnek olarak da Filipinler'deki Sivil Savunma Birliklerini vermiştir (O'Neill 2005).

RAND şirketinin *Ayaklanmalar Nasıl Sona Erer (How Insurgencies End)* raporuna göre de Sivil Savunma Güçleri sağladıkları yerel avantajlar ve kuvvet ekonomisi nedeniyle faydalı olmakla birlikte, aynı zamanda ayaklanmacı gruplardan ayrılmaları da teşvik eder. Raporun nitel analizine göre, istisnalar mevcut olsa da,

gönüllü ve yarı-zamanlı kuvvetler, ücretli ve tam zamanlı kuvvetlere göre daha etkililerdir. Gönüllü kuvvetlerin etkili olması için ayaklanmacı terörün halka karşı ayırım gözetmeden uygulanıyor olması veya hükümetlerin yerel halka hitap eden reform programları uyguluyor olması gereklidir. Ücretli milis gruplar ise güvenliğin sağlanmasında hızlı bir çözüm iken, milislerin esas motivasyonunun para olduğu durumlarda sızmalara, yolsuzluklara veya çözümlere daha açık olabilir (Connable ve Libicki 2010).

RAND tarafından yapılan bir başka çalışmada, 1978-2008 yılları arasında gerçekleşen 30 ayaklanmaya karşı koyma vakasının detaylı analizi yapılmış ve bir ayaklanmaya karşı koyma harekâtını başarıya götürecek uygulamaların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yerel unsurların güvenlik alanında kullanımı ile ilgili karışık bir sonuç ortaya çıkmıştır. Yerel unsurların kullanımı ilk bakışta başarı ile bağdaştırılamasa da, araştırma derinleştirilerek ikinci bir değişken eklenmiş ve yerel unsurların ayaklanmaya karşı koyma harekâtı ile çelişen hedefleri olup olmadığı analize dâhil edilmiştir. Bu husus dikkate alındığında yerel unsurların kullanımının ayaklanmaya karşı koymadaki başarıya olumlu ilişkisi tespit edilmiştir. Buradan yerel unsurların kullanımında çok dikkatli hareket edilmesi gerektiği ve çatışmanın dinamikleri içerisinde ayaklanma ile mücadele eden taraftan farklı amaçlar güden yerel unsurların mücadeleyi olumsuz olarak etkileyeceği sonucu çıkmaktadır (Paul 2010a, 63).

Yerel unsurlar ile ilgili bu sorunun ortaya çıkmaması ve etkili bir güvenlik gücü yapısının inşası için, söz konusu bölgedeki politik, toplumsal ve ekonomik dinamiklerin çok iyi çalışılarak buna uygun bir plan oluşturulması gereklidir. Malaya, Filipinler, Küba, Venezüela, Cezayir ve Güney Vietnam olmak üzere altı ayaklanmada güvenlik güçlerinin yapılanması ve iç güvenliğin inşasının kapsamlı

şekilde analiz edildiği bir çalışmada, ktrel, toplumsal ve politik etkilerin i guvenlik kuvvetlerinin organizasyonu ve etkinliğinde büyük önemi olduğu tespit edilmiştir (Jones ve Molnar 1966). Bu alışma, askeri kuvvetler, polis kuvvetleri ve milisleri dâhil edecek şekilde geniş kapsamlı bir çalışma olsa da; sonuç olarak bir genellemeden kaçınılmakta ve her vakada kültürel ve coğrafi koşulların dikkate alınarak stratejiler geliştirilmesi yönünde tavsiyede bulunulmaktadır (Jones ve Molnar 1966).

Her vakanın kendine özgü nitelikleri olsa da, bir takım konular mahalli unsurların kullanıldığı her durum için dikkatle üzerinde durulması gereken hususlardır. Bunlar oluşturulacak milis sisteminin nitelik ve işlevinin hukuki olarak net bir şekilde ortaya konması, yetkilerin tespiti, oluşturulacak kuvvetin sayıdır. Ayaklanmacı terörizmle mücadelede mahalli halkın mücadeleye dâhil edilmesi hususu, doğru şekilde uygulandığı takdirde, kritik önemde bir tedbir olarak öne çıkmaktadır.

BÖLÜM III

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, ayaklanmacı terörizmle mücadelede mahalli unsurların güvenlik sistemine dâhil edilmesi olgusunu açıklayan teoriler ortaya konmaya çalışılacaktır. Teorilerden elde edilen hipotezler formüle edilecek, çalışmanın çerçevesini ise bu hipotezler oluşturacaktır.

3.1. İç Çatışmalar ve Ayaklanmaların Nedenleri Üzerine

Ayaklanmaya karşı koyma ve ayaklanmacı terörizm ile mücadelede mahalli unsurların çatışma ortamına etkisi ile ilgili çalışmalara değinmeden önce, iç çatışma ve ayaklanmaların nedenleri ve dinamikleri üzerinde daha geniş kapsamlı çalışmalara göz atmakta fayda vardır. Ayaklanmalar ve iç çatışmalar çok boyutlu ve karmaşık olgular olduğundan, farklı değişkenlerin bu olguya etkileri üzerine tartışmalar mevcuttur.

İç çatışmaları ve ayaklanmaları açıklamayı hedefleyen çalışmalarda iki ayrı eğilimden söz edilebilir. Bunların ilki yoksunluklar ve etnik grupları tartışmanın merkezine koyan çalışmalardır⁴. İkincisi ise yapısal şartları merkeze koyan ve uygun şartların sağladığı fırsatlar bağlamında iç çatışmaları ve ayaklanmaları ele alan çalışmalardır⁵.

Konu ile ilgili Fearon ve Laitin'in (2003) *Etnisite, Ayaklanma ve İç Savaş* (*Etnisite, Insurgency and Civil War*) adlı sıklıkla atıf alan çalışmasına göre, yaygın

⁴ Bkz. Davies, James C. 1962. "Toward a Theory of Revolution". *American Sociological Review*. 27 (1). s. 5-19.; Gurr, Ted R. 1971. *Why Men Rebel?*. New Jersey: Princeton University Press.

⁵ Bkz. Collier, Paul ve Anke Hoeffler. 2001. *Greed and Grievance in Civil War*. World Bank.; Fearon, James D., and David D. Laitin. 2003. "Ethnicity, Insurgency, and Civil War," *American Political Science Review*. 97 (1): 75-90.

kanının aksine, hangi ülkelerin iç çatışma riskinde olduğu hususunda etnik veya dini faktörlerden ziyade, bir ayaklanma için uygun şartlar belirleyicidir. Bu şartlar, finansal veya bürokratik olarak zayıf devletleri işaret eden yoksulluk, siyasi istikrarsızlık, zorlu arazi ve büyük nüfustur.

1945'ten 1999'a kadarki dönemde nüfusu en az yarım milyon olan 161 ülkeyi analiz ettikleri çalışmalarında, iç çatışmalarla ilgili üç yaygın kanıyı yanlışlayacak bulgulara ulaşmışlardır. Buna göre ilk olarak 1990'lar sonrasında meydana gelen iç savaşlarda Soğuk Savaş'ın bitişi ve uluslararası sistemdeki değişim etkili değildir. İkinci olarak etnik veya dini çeşitlilik bir ülkeyi iç çatışmaya daha yatkın yapmamaktadır. Üçüncü olarak, siyasi veya etnik yoksunlukların yoğun oldukları yerlere bakarak bir iç çatışma çıkıp çıkmayacağı tahmin edilemez (Fearon ve Laitin 2003, 75).

Bunlar yerine, iç çatışmalarda belirleyici olan değişkenlerin ayaklanmaları destekleyen şartlar olduğu sonucuna varmışlardır. Yazarlara göre, finansal, organizasyonel ve siyasal olarak zayıf devletler ayaklanmaları daha uygulanabilir ve cazip kılmaktadır. Zayıf devlet olgusunun sonucu ise güvenlik güçlerinin yetersizliği veya görevlerini kötüye kullanmalarındır. Kolluk güçleri ve ayaklanmaya karşı koymakla görevli unsurların zayıflıklarını, hane başına düşen gelirin azlığı ile de ilişkilendirmektedirler (Fearon ve Laitin 2003, 75-76).

Ayaklanmacıların açısından ise; zorlu arazi, yerel halk hakkında daha üstün bilgiye sahip olmak ve kalabalık bir nüfus ayaklanmayı daha cazip kılan değişkenlerdir. Bunların dışında sınır ötesi ülkelerdeki üsler ve finansal destek de ayaklanmayı destekleyen hususlardır (Fearon ve Laitin 2003, 76).

Kapsamlı ve geniş bir analizin yer aldığı çalışmada 20 ayrı hipotez tarihsel veriler ışığında test edilmiştir ve bir ayaklanmayı yoksunluklar ve etnisiteden ziyade ‘fırsatlar’ın daha iyi açıkladığı sonucuna varılmıştır. Mevcut şartlar olarak nitelendirilebilecek bu fırsatlar; yoksulluk kaynaklı devletin zayıflığı, kalabalık bir nüfus ve istikrarsızlıktır. Bu değişkenler; etnik veya dini çeşitlilik, ekonomik eşitsizlik, demokrasinin veya sivil hakların azlığı, azınlıklara karşı devletin ayrımcı politikaları gibi değişkenlere göre, iç çatışmaları daha iyi açıklamaktadır (Fearon ve Laitin 2003, 88).

Kalyvas da kimlik ve etnisite kavramlarının çatışmaların nedeni olarak görülmesine şüphe ile yaklaşmaktadır. İç çatışmalardaki kimlik ve etnisite kavramlarını inşacı yaklaşım ile ele alan Kalyvas, etnik gruplara liderleri ve üyeleri homojen şekilde hareket eden bütüncül birer aktör olarak yaklaşmanın hatalı olduğu, toplumsal grupların yerine organizasyonların analiz birimi olarak ele alınması gerektiğini öne sürmüştür. Bu organizasyonların temsil etme iddiasında buldukları kitleler ile ilişkilerini ise, varsayımları kabul etmek yerine sistematik olarak incelemeye tabi tutmak suretiyle tespit etmek gerekir (Kalyvas 2008).

Buna göre, pek çok birey çatışmalar başladıktan sonra, çatışmaların doğurduğu fırsatlar ve kısıtlar etkisi ile süreçlere dâhil olurlar. Ne organizasyonlar ne de süreçler savaş ve çatışmaların başlangıcında önceden belirli ve süreç boyunca da sabit değildir. Kalyvas’ın ‘etnik ayrılma’ (*Ethnic Defection*) kavramı ile açıkladığı bu durum, kimlik kavramını çatışma ve iç savaşların nedeni değil sonucu olarak ele almayı gerektirir (Kalyvas 2008).

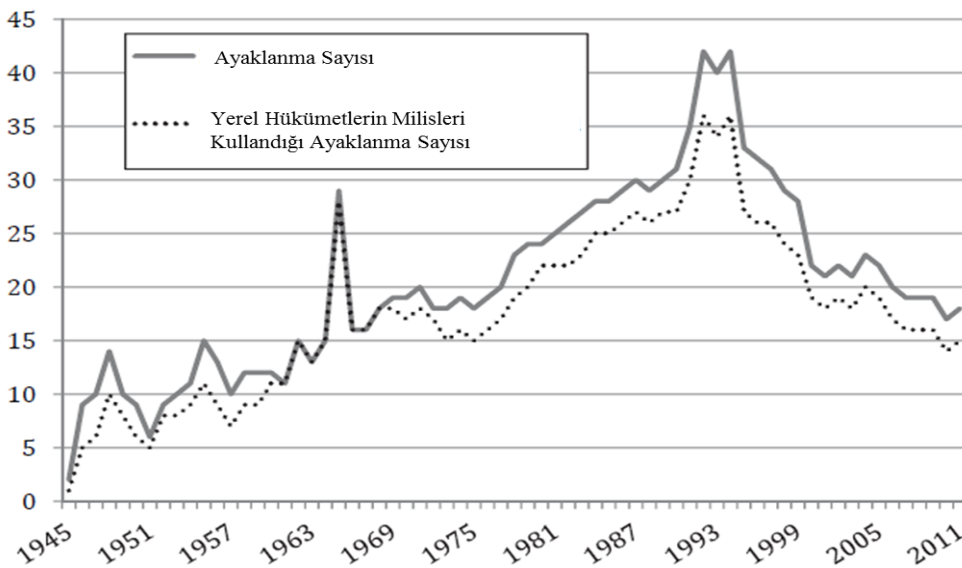
Dünya Bankası için hazırladıkları çalışmalarında Collier ve Hoeffler (2001), iç çatışmaların nedenlerini yoksunluklar ve fırsatlar olarak gruplandıkları

değişkenler üzerinden incelemiş ve fırsatların daha açıklayıcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna göre ekonomik olarak uygulanabilir olması iç çatışmaların nedenleri açısından güçlü bir açıklama sunmaktadır. Ayaklanmak üzere bir organizasyonu inşa etmenin maliyetini belirleyen finansal kaynaklar veya coğrafya gibi unsurlar daha belirleyicidir.

3.2. Hipotezler

İç çatışmalar ve ayaklanmalarda milis grupların kullanılmasının altında yatan stratejik mantığı araştıran ve bu kapsamda teorik bir çerçeve çizen *Milislerin Stratejik Mantığı (The Strategic Logic of Militia)* çalışmasında Seth G. Jones (2012, 2), İkinci Dünya Savaşı'ndan 2011 yılına kadar gerçekleşen 130 ayaklanma vakasını incelenmiş ve çoğu ayaklanmada hükümetlerin milis grupları kullandığını görmüştür (Şekil 3.1). Devletin güvenlik güçlerinin zayıf olduğu ve devlet kontrolünün az olduğu veya hiç olmadığı kırsal bölgelerde, karar alıcıların milislerin asayişini sağlayabileceğine inandığı durumlarda bu uygulamaya gidildiğini saptamıştır. Tarihsel veriler de hükümetlerin bu düşüncesini doğrulamaktadır (Jones 2012, 3).

Şekil 3.1. Hükümetlerin Milisleri Kullanımı (Jones 2012, 3)

Bir tedbir olarak tek başına yeterli olmasa da milis grupların kullanılmasının ayaklanmacı terörizm ile mücadeleye olumlu bir etkisi vardır. Fakat bazı örneklerde milis kullanımının bedeli ağır olmuş ve durumlarını istismar eden milisler devlet otoritesini zayıflatmıştır (Jones 2012, 3).

Uzun vadede etkili bir uygulamanın gerçekleştirilmesi için hükümetler sıkı kontrol mekanizmaları tesis etmelidir. İyi bir düzenleme ile organize edilirse milis gruplar ayaklanmaya karşı koyma harekâtının önemli bir parçası olurlar. Politikacılar milis grupların kullanılmasına ihtiyaç olup olmadığından ziyade milislerle ilgili düzenlemelerin kalitesi üzerine yoğunlaşmalıdırlar (Jones 2012, 34).

Çalışmada, milislerin ayaklanmaya karşı koyma ve ayaklanmacı terörizm ile mücadelede kullanımı ile ilgili yaygın olumsuz kanıların geçerli olmadığı, elde edilen sonuçların genellenemeyecek kadar çeşitlilik arz ettiği belirtilmiştir. Buna göre, milis grupların devlet otoritesini zayıflattığı yargısı doğru değildir. Çünkü milislerin kullanımı devlet otoritesinin zayıflığının nedeni değil sonucudur (Jones 2012, 6). Merkezi yönetimin zayıflığı ayaklanmayı daha cazip ve uygulanabilir kılar (Fearon ve Laitin 2003, 75). Milis grupların insan hakları istismarlarına neden oldukları yargısı da yanlış bir genellemedir. Milis grupların devletin güvenlik güçleri emir ve komutası altında hareket ettiği ve kanunlar çerçevesinde hesap verdiği bir sistemde insan hakları ihlalleri görülmemektedir (Jones 2012). Son olarak, çalışmada elde edilen veriler milis grupların güvenilmez ve idaresi zor unsurlar oldukları yönündeki kanıyı da yanlışlamıştır. Bu konuda örnekler arasında farklı sonuçlar olup, milis gruplar ile devletin güvenlik güçleri arasında çıkar çatışması yoksa ve farklı amaçlar izlenmiyorsa böyle sorunlarla karşılaşılmamaktadır (Jones 2012, 5-11).

Çalışmaya göre devletler milis grupları iki nedenden dolayı kullanmaktadırlar: merkezi hükümetin zayıflığı ve milislerin kırsal kesimlerin güvenliğini sağlamada etkili olacağı inancı. Fearon ve Laitin'den (2003) hareketle, finansal, organizasyonel ve siyasi olarak zayıf merkezi hükümetlerin ayaklanmaları daha uygulanabilir kıldığını belirten çalışma, bir hükümetin idari kapasitesinin göstergeleri olarak kanun ve nizamın uygulanmasını, kaynakların etkin kullanımını ve olumlu politikaların uygulanmasını saymaktadır (Jones 2012, 12). Bir ayaklanma ile karşılaşan devletlerin ise en az şu iki idari sorunu yaşadığı belirtilmiştir. Birincisi, devletler temel hizmetleri halka ulaştıramamaktadır. Bunlar eğitilmiş kamu görevlilerinin bölgedeki varlığı, okulların, mahkemelerin ve sosyal hizmetlerin etkili işyeşidir. İkincisi ise, güvenlik görevlilerinin kanun ve nizamın uygulanması ve asayişin sağlanması konusunda yetersiz kalmalarıdır (Jones 2012, 13).

Zayıf devletler kavramı ile ilgili literatürde de benzer bir yaklaşım görülür. 1990'lı yılların başında uluslararası ilişkiler literatürüne giren 'başarısız devlet' (*failed states*) kavramı ile birlikte devletlerin etkinliği ile ilgili göstergeler ortaya konmaya başlamıştır (Call'dan aktaran Özpek 2014, 696). Başarısız devletlerin göstergelerini ortaya koyarak bir tanım yapmak kolaydır ancak devletlerin performanslarını ölçerek nispeten zayıf devletleri tespit etmek çok daha zordur. (Özpek 2014, 697). Tekdüze bir tanımın hatalı olduğunu savunan Call (2008, 5), devlet otoritesindeki boşluğun kapasite, güvenlik veya meşruiyet alanında olmasına göre gruplandırma yoluna gitmiş ve vatandaşlarına temel hizmetleri ulaştırma noktasında sürekli olarak kapasite yetersizliği yaşayan devletleri zayıf devletler olarak tanımlamıştır. Ulaşım, adalet, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi konuları devletin sağlaması gereken temel hizmetlere örnek olarak vermiştir.

Siyaset bilimi literatüründe ‘kırılgan devletler’ veya ‘zayıf devletler’ topraklarında etkili bir şekilde kontrolü sağlayamayan, politikalarını uygulayamayan, hukukun üstünlüğünü tesis edemeyen ve temel hizmetleri sağlayamayan devletler olarak tanımlanmıştır (Evans’tan aktaran Jimenez-Ayora ve Ulubaşoğlu 2015, 169). Ekonomi disiplinde ise vergi toplama ve kamu mal ve hizmetlerini sağlama kapasitesi ile ilişkilendirilerek daha dar bir çerçevede tanımlanır. Acemoğlu’na göre zayıf devletler, vergi toplayamayan ve ekonomiyi düzenleyemeyen, ayrıca devlet dışı aktörlerin meydan okumalarına etkili bir şekilde karşı koyamayan devletlerdir. (Acemoğlu’ndan aktaran Jimenez-Ayora ve Ulubaşoğlu 2015, 169).

Bu bağlamda, Jones’un (2012) yukarıda değinilen çalışmasında devletlerin ayaklanmacı terörizm ile mücadelede milisleri kullanmasının nedenlerinden biri olarak ortaya konulan devletin zayıflığı olgusu, genel anlamda iç çatışma ve ayaklanmaların nedenlerinden biri olarak da değerlendirilmektedir. Çalışmamızda güvenlik koruculuğu benzeri uygulamaların kullanılma nedenleri açısından ele alacağımız ilk hipotez devletin bu uygulamayı hayata geçirdiği bölgelerdeki varlığı ile ilgili olacaktır.

Hipotez 1: Ayaklanmacı terörizmle mücadelede, devletin zayıf olduğu bölgelerde mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesi daha muhtemeldir.

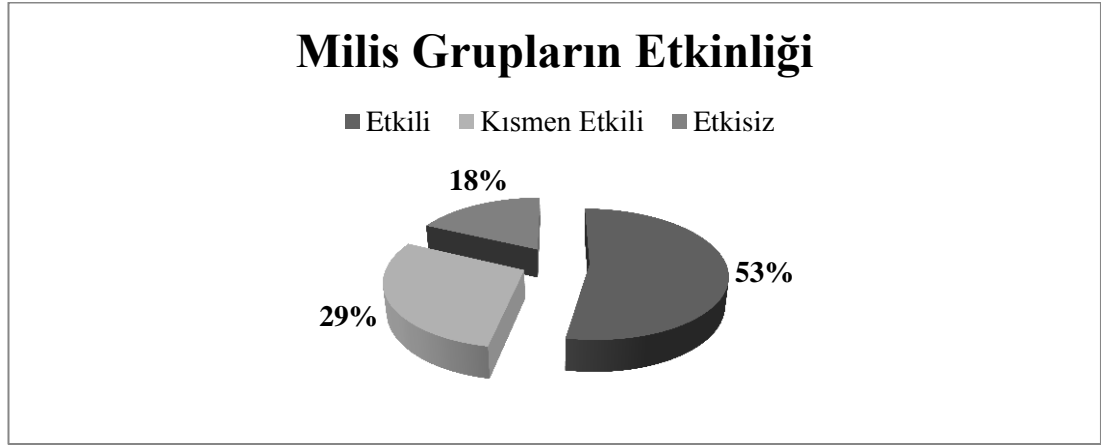
Jones’un (2012) çalışmasında değinilen ikinci husus ise karar alıcıların kırsal alanda kontrolü ve güvenliği sağlamak düşüncesi ile bu uygulamaları hayata geçirmeleridir. Kırsalda güvenliğin sağlanması noktasında milis grupların iki işlevi öne çıkmaktadır. Birincisi istihbarat sağlamaları, ikincisi ise yerel halkın güvenliğini sağlamalarıdır (Jones 2012, 15-17). Milisler yerel dinamikler hakkındaki bilgileri ve etkili bir istihbarat toplama aracı olmaları açısından makul ve etkili bir ayaklanmaya

karşı koyma tedbiridir. Ayrıca düzenli askeri birlikler için de bir kuvvet çarpanı olurlar (Jentsch 2015, 759).

Hükümet yanlısı milis grupların bir çeşidi olarak değerlendirilen sivil savunma güçleri, mahalli halkın oluşturduğu, çoğunlukla savunma görevleri icra eden ve yaşadıkları bölgelerde görev yapan unsurlardır (Clayton ve Thomson 2016, 500; Peic 2014,165). Ayaklanmacı terörizmle mücadelede sivil savunma güçleri faaliyet gösterdikleri bölgelerde kontrolü sağlayarak devletin siyasi otoritesini tesis etmeye yardımcı olur ve istihbarat akışının devamını sağlar (Peic 2014,178).

Jones'un (2012) çalışmasında milis gruplar, devletin kontrolü sağlaması bağlamında, Kalyvas'ın (2006, 421) sınıflandırmasından hareketle, etkili, kısmen etkili ve etkisiz olmak üzere üçe ayrılmıştır. 'Etkili' kontrolden kasıt, hükümet yanlısı milislerin sürekli olarak bir garnizonda veya en fazla bir saat kadar uzaklıkta bulunmaları, milislerin ve güvenlik güçlerinin gece ve gündüz özgürce hareket edebilmeleri, ayaklanmacıların faaliyetlerinin az olması veya hiç olmaması, gizli ayaklanmacı organizasyonların olmayışıdır. 'Kısmen etkili' kontrol ile, milislerin belirli bir bölgede sürekli olarak buldukları ancak geceleri rahatça hareket edemedikleri, milis grupların ve güvenlik güçlerinin genellikle kendi evlerinde konakladıkları ve ayaklanmacı unsurların aktif olduğu ve geceleri ayaklanmacı grupların bölgeyi ziyaret ettikleri durum ifade edilmektedir. 'Etkisiz' kontrol ile de ayaklanmacıların bir bölgede veya yakınında sürekli olarak bulunmaları, ayaklanmacıların gece ve gündüz rahatlıkla hareket ettiği ve hükümet yanlısı milis grupların faaliyet göstermediği yerler kastedilmektedir (Kalyvas 2006, 421; Jones 2012, 17). Çalışmada incelenen vakalarda kullanılan milis grupların %53'ünün etkili, %29'unun ise kısmen etkili olduğu görülmüştür (Şekil 3.2; Jones 2012, 18).

Şekil 3.2. Milis Grupların Etkinliği (Jones 2012)

Ayaklanmacı terörizmle mücadelede, devletin kırsal kesimde kontrolü sağlama gayreti, güvenlik koruculuğu benzeri uygulamaların hayata geçirilmesi açısından önemli bir neden olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla çalışmamızda ele alacağımız ikinci hipotez aşağıdaki şekilde ifade edilecektir.

Hipotez 2: Ayaklanmacı terörizmle mücadelede, kırsal kesimlerin kontrol edilmesi düşüncesi mevcutsa mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesi daha muhtemeldir.

Bir bölgede devletin kontrolünü zorlaştıran önemli nedenlerden biri de zorlu arazi yapısıdır. Zorlu ve engebeli bir coğrafya, aynı zamanda devletin zayıflığının muhtemel nedenlerinden biri olarak görülür. Zayıf devlet olgusunu ekonomi disiplini çerçevesinde ele alan çalışmalarda, zorlu ve engebeli arazinin ulaşımı zorlaştırması nedeniyle işlem maliyetlerini artırdığı, bunun da işbirliği maliyetlerini artırarak devlet kapasitesini azalttığı öne sürülür (Jimenez-Ayora ve Ulubaşoğlu 2015, 168).

Büyük N analizlerde devletlerin zayıflığı ile coğrafyanın engebeli olması arasında pozitif bir ilişki tespit edilse de, az sayıda veya tek vakanın ele alındığı çalışmalarda bu iki olguyu ayırarak tarihsel bağlamında incelemek daha doğru olur. Örneğin, Afrika devletlerinde zorlu arazinin ekonomik gelişmeye etkisini inceleyen

çalışmalarında Nunn ve Puga (2012), tam aksine bir sonuca ulaşmıştır. Engelibeli arazilerde tarım, ulaşım, imar ve hatta barınma daha zor olsa da, Afrika’da engelibeli araziye sahip ülkelerin ekonomik açıdan daha gelişmiş olduğunun tespit edildiği çalışmada bunun nedeni olarak bölgede geçmişte yüzyıllar boyunca devam eden köle ticareti gösterilmektedir. Buna göre işgali ve ulaşımı nispeten kolay olan düz arazilerde köle ticareti ekonomik, siyasi ve toplumsal yapıyı yıkarken, zorlu ve engelibeli araziye sahip bölgelerdeki halk bu olumsuz etkiden nispeten korunabilmiştir (Nunn ve Puga 2012, 20-21).

Bu bağlamda çalışmamızda zorlu arazi yapısı, devletin zayıflığı olgusundan ayrı olarak ele alınacaktır. Zorlu arazi yapısı, literatür taraması bölümünde incelenen çalışmalarda da hükümet yanlısı milislerin varlığı (Carey ve Mitchell 2011, 13) ve genel anlamda ayaklanma ve iç çatışmalarla ilişkilendirilen (Fearon ve Laitin 2003, 81) bir değişken olarak ele alınmıştır. Çalışmamızda ele alacağımız üçüncü hipotez aşağıdaki şekilde ifade edilecektir:

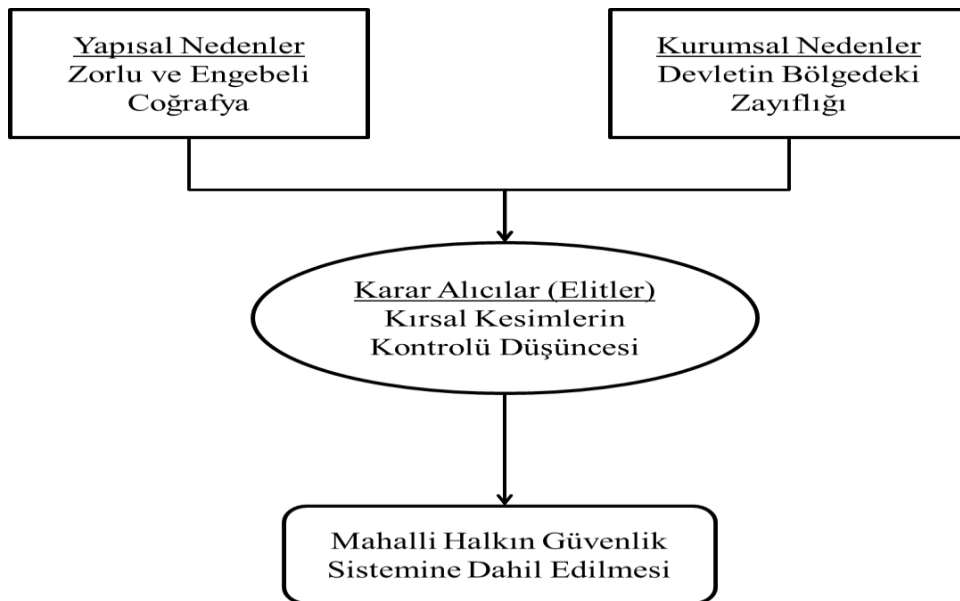
Hipotez 3: Ayaklanmacı terörizmle mücadelede, zorlu bir arazi yapısı mevcutsa mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesi daha muhtemeldir.

Büyük N analizlerin ortaya koyduğu bu hipotezler, değişkenler arasında nedensel etkiyi ifade etmekte iken, nedenselliğin mekanizmalarına değinmemektedir. Bir başka deyişle, ‘neden’ sorusunun yanıtlarını ortaya koyarken bu nedensel ilişkilerin ‘nasıl’ gerçekleştiği sorusu cevaplanmamaktadır. Bu çalışmanın amacı, tipik ve açıklayıcı (*illustrative*) bir vaka olarak güvenlik koruculuğu sisteminin nasıl ortaya çıktığının araştırılması, yukarıda ifade edilen hipotezlerdeki ilişkilerin nedensellik mekanizmalarının süreç takibi yöntemiyle açığa çıkarılmasıdır. Dolayısıyla tündengelim veya tümevarım ile bir hipotez testi yapılması amaçlanmamaktadır.

Mevcut çalışmalarda ortaya konan ve yukarıda ifade edilen bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni nasıl açıkladığı üzerinde durulacaktır. Böylelikle değişken odaklı büyük N çalışmalara (örneğin Carey ve Mitchell 2011, Clayton ve Thomson 2016, Connable ve Libicki 2010, Fearon ve Laitin 2003, Jones 2012, Paul vd. 2010a, 2010b, 2013) katkı sunan tamamlayıcı bir çalışma ortaya koymak hedeflenmektedir.

Yukarıda ifade edilen hipotezlerdeki bağımsız değişkenler incelendiğinde, coğrafi şartları ifade eden zorlu arazi kavramının sabit bir değişken olduğu ve vaka içerisinde değişmeyeceği açıktır. Bu anlamda bağımlı değişkenimiz olan mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesinin yapısal (*structural*) bir nedeni olarak düşünülebilir. Devletin bölgedeki varlığı ise kurumsal (*institutional*) bir nedeni ifade eder. Bu yapısal ve kurumsal nedenlerin var olduğu bir durumda, terör olaylarının yoğun olarak yaşandığı bölgelerde karar alıcılar ‘kırsal kesimlerin kontrolü’ düşüncesi ile mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edildiği uygulamaları hayata geçirirler. Bu süreç aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Ayaklanmacı Terörizm eylemleri başladığında bir terörle mücadele tedbiri olarak mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesi

Karar alıcılar yapısal ve kurumsal nedenleri göz önüne alarak, bu olguların etkisi ile tedbirleri hayata geçirmektedir. Burada uygulamaların devletler tarafından başlatıldığı varsayılmaktadır. Toplum tarafından başlatılan milis uygulamaları gruplar içerisindeki liderlerin yönlendirmesi veya halkın kendiliğinden silahlanması şeklinde hayata geçebilir. Toplum tarafından başlatılan benzer uygulamalar çalışmanın kapsamı dışındadır. İkinci bir husus ise karar alıcıların rasyonel aktörler oldukları varsayımdır. Buna göre karar alıcılar yapısal ve kurumsal etkileri objektif olarak gözlemlemekte ve kar-zarar analizi mantığı ile en doğru kararı almaya çalışmaktadırlar. Güvenlik koruculuğu örneğinde, uygulamanın uzun yıllar boyunca devam etmesi ve farklı siyasi iktidarlar döneminde de varlığını devam ettirdiği göz önünde bulundurulduğunda, rasyonalite ile ilgili bu varsayımın makul olduğu değerlendirilmektedir.

Çalışmada yapısal ve kurumsal etkilerin karar alma süreçlerinde nasıl etkili olduğu, bu bağımsız değişkenlerin hangi mekanizmalar vasıtasıyla bağımlı değişkene yol açtığı, süreç takibi yöntemi ile araştırılacaktır.

BÖLÜM IV

METODOLOJİ

Bu bölümde bir önceki bölümde çizilen teorik çerçeve ve belirlenen hipotezlerin ışığında, araştırma sorusunun cevabına ulaşmak için istifade edilecek yöntemler açıklanacaktır. Bölümün ilk kısmında çalışmanın araştırma yöntemi ve bu yöntemin seçilme nedenleri açıklanacak, ikinci kısımda vaka olarak neden PKK ile mücadelede güvenlik koruculuğu sisteminin seçildiği ortaya konacak, son kısımda ise değişkenlerin operasyonel tanımları ve ölçüm üzerinde durulacaktır.

4.1. Araştırma Yöntemi

Araştırma sorumuz bir ‘nasıl’ sorusu olduğundan yeni bağımsız değişkenler keşfedip yeni hipotezler üretmek amaçlanmamakta, büyük N analizlerle doğrulanmış mevcut hipotezlerde nedensellik mekanizmalarının nasıl işlediği ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Değişken odaklı büyük-N analizler nedensel etkileri ortaya koyarken nedensellik mekanizmalarının açıklanması noktasında zayıf kalırlar. Süreç takibi ve vaka analizi bu konuda güçlü birer metot olarak öne çıkar. Kavramsal açıdan yüksek doğruluk sunması, bir vaka içerisinde nedensellik mekanizmalarının yakın olarak incelenmesi adına değerli bir metot olması ve nedensellik açısından karmaşık vakaları açıklayabilmek adına faydalı olması bu metotların güçlü yönleridir (George ve Bennett 2005).

Süreç takibi (*process tracing*) yöntemi vaka içerisindeki gözlemlere dayanır. Araştırmacı, vaka içerisinde olaylar zincirinin veya karar mekanizmalarının nasıl çıktığına dönüştüğünü keşfetmeye çalışır. Van Evera’ya (1997) göre detaylı bir süreç takibi teori için de güçlü bir test sunar.

Süreç takibi, bir hipotezin önerdiği nedensellik sürecinin vakada gerçekten mevcut olup olmadığının, tarih metinlerinin, arşiv belgelerin, görüşme veya röportaj metinlerinin ve diğer kaynakların kullanımı ile tespit edilmeye çalışılmasıdır. Nedensellik zinciri veya nedensellik mekanizmasının, yani bağımlı ve bağımsız değişkenlerin ve çıktılarının arasındaki nedensel süreçlerin belirlenmesine çalışılır (George ve Bennett 2005).

David Dessler'e göre, olayların açıklanması için iki yaklaşım uygulanabilir: genelleme yaklaşımı (olayı belirli bir tip olayın örneği olarak göstermek için) ve ayırt edici yaklaşım (*particularization*- daha geniş bir sınıflandırma ihtiyacı hissetmeden olaya neden olan gelişmeler zincirini detaylandırmak) (Dessler'den aktaran George ve Bennett 2005). George ve Bennett'in süreç takibini tipolojik teorileştirme ile birleştirmesi, genelleme ve ayırt edici yaklaşımın her ikisinin de kullanılmasını gerektirir. Vakaları bir olay tipinin örneği olarak sunarken, her vakanın detaylı tarihsel açıklamalarına değinirler. Dessler'in iki sorusuna yanıt ararlar: "Bu olay, neyin bir örneğidir?" ve "Hangi tarihsel süreci izleyerek bu olay meydana gelmiştir?" (George ve Bennett 2005).

Ayaklanmaya karşı koyma ve ayaklanmacı terörizmle mücadele, devrim ve iç savaşlar gibi sık görülmeyen ve çok sayıda farklı boyutları olan, karmaşık olgulardır. Bu vakaların tarihsel süreç içerisinde büyük-N analizler yapılmasına yetecek miktarda olduğu iddia edilebilir. Bu şekilde yapılan istatistiksel çalışmalar mevcuttur ancak bazı sorunları içermektedirler. Birincisi çalışmaların kapsamı ve örneklemin belirlenmesi hususudur. Siyasi, ekonomik, askeri, sosyal ve psikolojik pek çok değişkeni barındıran iç çatışma, iç savaş, ayaklanma, devrim gibi olaylar, operasyonelleştirmek istendiğinde, ister istemez bir kısım önemli olay örneklem dışında kalabilmektedir. Örneğin, analize dâhil edilmesi için bir vakadaki hayatını

kaybeden insan sayısı en az kaç olmalıdır? Ayaklanmaya karşı koyma harekâtının dış müdahale ile veya ülke içinde icra edilmesine göre neler değişir? Bu iki grup olaylar ayrı ayrı mı yoksa beraber mi incelenektir? Bu gibi sorularla, oluşturulacak çoğu örnekleme eleştiri getirilebilir.

İkinci bir sorun ise, bu çalışmalarda nicel veriler ölçülmeye çalışılırken, vakaların fazlasıyla politik ve öznel olmasının ve vaka içerisindeki her olgunun sayısallaştırılmasının doğurabileceği olumsuz sonuçlardır. Örneğin RAND'ın (2010) *Zaferin Bin Adet Babası Vardır: Ayaklanmaya Karşı Koymada Başarının Kaynakları* adlı çalışmasında, ayaklanma ve ayaklanmaya karşı koyma literatürü incelenerek iyi ve kötü uygulamalar listesi oluşturulmuş ve bu iyi ve kötü uygulamaların varlığı veya yokluğu iki değerli değişkenler (*dummy variable*) ile belirlenmiştir. Esasında çok sayıda detayı barındıran, tarihsel anlatılar gibi öznel hususlar 0 veya 1 olarak ölçülmüştür. Bu şekilde yapılan bir ölçümün sıhhati tartışmaya açıktır.

Üçüncü ve son sorun ise, bu şekilde yapılan büyük-N analizlerde totolojik olarak nitelendirilebilecek kendi kendini referans veren sonuçların çıkabilmesi durumudur. Örneğin 'sorunun temel nedenleri çözüldüğünde ayaklanmaya karşı koymanın başarılı olması daha muhtemeldir' veya 'dış destek alan ayaklanmaların başarılı olma ihtimali daha yüksektir' gibi sonuçlara ulaşmak bilinen doğruların tekrarı olur.

Değinilen bu kaçınılması zor sorunlara rağmen, genel eğilimleri belirlemek ve teori geliştirmek maksadıyla büyük-N analizlerin yapılması gereklidir. Ancak örneklem içerisinde ayırık vakaların tespiti ve bunların derinlemesine incelenmesi, böylelikle teorinin geliştirilmesi gerekir. Büyük-N analizlerin detaylı vaka analizleri ile desteklenmesi daha sağlıklı sonuçlar alınmasına ve bu karmaşık olgunun daha iyi anlaşılmasına yol açacaktır.

4.2. Vaka Seçimi

Vaka olarak incelenecek olan ‘PKK terör örgütü ile mücadelede güvenlik koruculuğu sistemi’, hükümet yanlısı milisler ve daha özelde sivil savunma güçleri ile ilgili teoriler çerçevesinde, PKK’nın etnik ayrılıkçı bir terör örgütü olması (Demir 2017b), tarihsel süreç içerisinde bölgede ayaklanmayı cazip kılacak şartların varlığı ve zorlu arazi ve ulaşım koşulları nedeniyle tipik bir örneği oluşturmakta ve bir önceki bölümde ortaya konan hipotezlerdeki nedensellik mekanizmalarının nasıl işlediğini göstermek açısından açıklayıcı (*illustrative*) bir vaka olarak değerlendirilmektedir. Açıklayıcı bir vaka olmasının yanısıra, PKK terör örgütü ve bu örgüt ile mücadele kendine özgü yönleri ve istisnai bazı özellikleri açısından derinlemesine incelemeye değer bir vaka olarak öne çıkmaktadır.

PKK ile ilgili ilk göze çarpan husus, yaklaşık 40 yıldır faaliyet göstermesidir. Bu noktada David Rapoport’un (2002) ünlü dalga teorisi bağlamında istisna teşkil eden PKK, kuruluş tarihi ve Marksist-Leninist çizgisiyle üçüncü dalgayı işaret etse de öngörülenin aksine dördüncü dalga olarak tanımlanan dönemde de hayatta kalmış ve terör örgütlerinin ortalama ömrünün çok üzerine çıkmıştır.

Bu kadar uzun süre faaliyet göstermesinin önemli bir sebebi, PKK’nın bir ‘öğrenen örgüt’ olmasıdır (Demir 2008). Demir’e göre, değişen koşulların, yeni tehditler ve fırsatların farkında olan ve buna göre yapılarını, söylemlerini ve eylemlerini değiştiren örgütler, ‘öğrenen örgütler’ olarak faaliyetlerini devam ettirir ve hayatta kalırlar (Demir 2008).

Bir terör örgütü olarak PKK’nın tehdit niteliği de zamanla değişmiş, gerilla savaşını ağırlıklı olarak uygulayan bir örgüt iken, askeri olarak mağlubiyetinden sonra tamamen terörist eylemlere yönelmiştir. Günümüzde ise PKK, dört ayrı ülkede

faaliyet gösteren, Suriye’de meşru otorite olma yolunda çabalayan, diğer devletlerden aldığı siyasi ve maddi destek ile kapasitesini artırarak gelecekte bir hibrid tehdit olarak öne çıkmaya aday olan bir terör örgütüdür (Demiralp 2017).

Bu özgün özelliklerinin yanısıra, PKK’nın uzun yıllardır Türkiye’de en önemli güvenlik sorunlarından biri olması nedeniyle vaka güncel bir konu olarak değerlendirilmiştir.

PKK ile mücadelenin bir parçası olarak ele aldığımız güvenlik koruculuğu sistemi ise, süreç içerisinde neden olduğu farklı tartışmalar nedeniyle daha ilginç bir konu olarak öne çıkmaktadır. Güvenlik koruculuğu ile ilgili söylemler içinde bulunulan döneme göre oldukça değişiklik göstermektedir. Çatışmaların yoğun olduğu dönemlerde olumlu söylemler artarken, çatışmaların azaldığı veya durduğu dönemlerde sistemin tamamen kaldırılmasına varacak kadar geniş bir yelpazede, farklı taraflardan farklı görüşler öne sürülmektedir. Uzun süre geçmesine rağmen önemli bir politikanın hala tam anlamıyla yerleşmediği ve anlaşılmadığı hissi veren bu durum, güvenlik koruculuğu sistemini incelenmeye cazip kılmaktadır.

Vaka olarak PKK ile mücadelede güvenlik koruculuğunun seçilmesinin bir başka önemli nedeni ise, çalışmanın yazarının yaklaşık üç yıl süre ile bu alanda sahada görev yapmasıdır. Kilcullen’in (2009) tabiriyle ‘çatışma etnoğrafyası’ olarak adlandırılabilir bu durum, çatışmanın insani, fiziki, ideolojik ve bilgi boyutlarını, coğrafyayı, aktörleri, sosyal ve kültürel kurumları anlamaya faydalıdır. Clifford Geertz’in (1973) ‘yoğun betimleme (*thick description*)’ olarak tabir ettiği yöntemi çağrıştırmaları yönüyle araştırmacıya bir avantaj sağlamaktadır.

Ayaklanmacı terörizm ile mücadelenin, çalışmada ele aldığımız mahalli unsurların mücadelede kullanılması boyutu ise az çalışılmış, geniş kapsamlı

çalışmalarda üstün körü geçilmiş bir alandır. Hükümet yanlısı milisler veya sivil savunma kuvvetleri ile ilgili yapılan az sayıda çalışma ise, bu uygulamalar hakkında olumlu ve daha az da olsa olumsuz olacak şekilde farklı sonuçlara ulaşmış ve konunun daha derinlemesine araştırılmasını gerekli kılmıştır.

4.3. Ölçüm

Çalışmamızdaki hipotezlerin bağımlı değişkeni olan ‘mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesi’ olgusu ile, ayaklanmacı terörizmle mücadele kapsamında devletin aldığı bir tedbir olarak, mahalli halkın kendini savunmak maksadıyla silahlı olacak şekilde organize edildiği durumlar ifade edilmektedir. Bu husus stratejik bir tercih olup, uygulamanın varlığı ve yokluğuna göre, bir başka deyişle bağımlı değişkenin ortaya çıkıp çıkmadığına göre değerlendirme yapılacaktır. İncelediğimiz vakada bağımlı değişkenin ortaya çıkmadığı bir dönem yoktur. PKK terör örgütü ile mücadelenin başlangıcında hayata geçirilen güvenlik koruculuğu sistemi, günümüze kadar varlığını korumuştur. Ancak bağımlı değişkende bir değişim olmasa da, çalışmamız bir hipotez testi içermediğinden vaka seçiminde önyargılı davranıldığı söylenemez. Çalışmanın amacı hipotezlerde öngörülen nedensellik etkisinin vakada nasıl gerçekleştiğini ortaya koymaktır.

Çalışmamızın ilk hipotezinde bağımsız değişken olan bir bölgede devletin varlığı olgusu, devlet yönetiminin etkinliği ile ilgilidir. Yönetim, bir ülkedeki otoritenin ve yetkinin kullanıldığı kurumlar bütünü olarak tanımlanır. Kanun ve nizamın tesis edilmesini, kaynakların etkin kullanımını ve etkili politikalar uygulanmasını içerir (Kaufmann vd.den aktaran Jones 2012, 12).

Zayıf devletler kavramı ile ilgili literatür pek çok tartışmayı içerir ve geniş kapsamlıdır. Kuramsal çerçeve bölümünde kısaca değinilen bu konuyu basit bir

tanıma indirgemek oldukça zordur. Ancak çalışmaların ortak paydası, zayıf devletlerin temel kamu hizmetlerini sağlama konusunda kapasite sorunu yaşayan devletler olduğu görüşüdür. Jones'a (2012) göre devletin zayıflığı ile kastedilen; kamu gücünün bölgedeki varlığı, eğitim, adalet ve sosyal hizmetler gibi konularda yaşanan sorunlardır. Call'a (2008, 5) göre ise devletlerin halkına yollar, sağlık, eğitim, adalet gibi temel hizmetleri ulaştırmada yetersizlik göstermesidir. Ancak bu alanlarda nicel bir ölçek belirleyerek devletlerin zayıf veya güçlü olarak değerlendirdiği keskin geçişler belirlemek yanıltıcı olabilir. Bunun yerine karşılaştırma yoluna gidilecek, uluslararası alanda Türkiye'nin durumu ve Türkiye'de güvenlik koruculuğu uygulamasının görüldüğü bölgelerin diğer bölgelere kıyasla durumu ele alınacaktır.

Uluslararası alanda Türkiye'nin durumunu tespit etmek için Kaufmann vd.'nin (2010) Dünya Bankası adına yürüttüğü bir proje olan 'Dünya Çapında İdare Göstergeleri' (*Worldwide Governance Indicators*) incelenecek, Türkiye içerisinde bölgeler bazında karşılaştırmalar yapabilmek için ise kalkınma planları ve resmi istatistiki veriler ele alınacaktır. Bu kapsamda,

- Ekonomik gelişmişlik ile ilgili veriler olarak kişi başına imalat sanayi katma değerleri, şehirleşme hız ve oranları,
- Sağlık hizmetleri ile ilgili olarak kişi başına düşen hasta yatak sayıları,
- Altyapı hizmetleri ile ilgili olarak elektrikleştirilen köy sayıları,
- Eğitim hizmetleri ile ilgili olarak okur-yazarlık oranları ve okulu olan köy sayıları,
- Güvenlik hizmetleri ile ilgili olarak güvenlik harcamalarının GSMH içindeki payları araştırılacaktır.

- Bu alanlardaki göstergeler de dâhil olmak üzere farklı göstergelerin bir araya getirilmesi ile oluşturulan sosyo-ekonomik gelişmişlik endekslerine de yer verilecektir.

İkinci hipotezimizin bağımsız değişkeni olan ‘zorlu arazi yapısı’ ise benzer şekilde hem ülkeler arası hem de ülke içinde bölgeler bazında karşılaştırmalarla tespit edilmeye çalışılacaktır. Zorlu ve engebeli kavramından arazide engel teşkil edecek düzensizlikler, başka bir ifadeyle ‘topoğrafik heterojenlik’ kastedilmektedir.

Türkiye’nin diğer ülkelere kıyasla engebeli bir araziye sahip olup olmadığının tespiti amacıyla Nunn ve Puga (2012)’nin verileri incelenecektir. Riley vd. (1999)’nin çalışmasından hareketle Nunn ve Puga (2012), mümkün olan en küçük çapta arazi düzensizliklerini ölçerek ülkelerin arazilerindeki engebelilik oranlarını bir endekste hesaplamaya çalışmışlardır. Dünya enlem ve boylamlardan 30 açısalsaniyelik⁶ en ve boyda hücrelere bölünerek her bir hücrenin rakımı alınmıştır. Herhangi bir hücrenin engebelilik endeksi ise, Riley vd.’nin (1999) ölçümünde komşu 8 hücre (dört ana ve dört ara yöndeki) ile arasındaki rakım farklarının toplamı alınarak, Nunn ve Puga (2012) ölçümünde ise komşu hücreler ile arasındaki farkların karelerinin karekökü alınarak tespit edilmiştir. Bir ülkedeki bütün hücrelerin engebelilik endeksinin ortalaması ülkeye ait endeksi verir. Su ile kaplı deniz veya göl gibi yüzeyler ortalamaya dâhil edilmemektedir.

Riley vd.’nin (1999) ölçümüne göre engebeli arazi endeksleri şu şekilde gruplanmıştır: 0-80 m = düz arazi, 81-116 m = düze yakın, 117-161 m = az engebeli, 162-239 m = orta derecede engebeli, 240-497 m = kısmen engebeli, 498-958 m = çokça engebeli, 959-4367 m = aşırı engebeli. Nunn ve Puga (2012) bu ölçümde 240

⁶ Açısal saniye, bir derecenin 3600’de birine veya bir açısal dakikanın 60’ta birine eşittir.

m'yi bir eşik olarak kabul ederek bir ülkenin yüzde kaçının engebeli olduğunu gösteren ayrı bir endeks daha oluşturmuşlardır.

Türkiye'nin bu endekslerde diğer ülkelere kıyasla durumu ortaya konarak değerlendirilecek, Türkiye içerisinde bölgeler bazında ise arazinin eğiminin yanı sıra iklim açısından meteorolojik istatistiklere, ulaşım açısından karayolu istatistiklerine, yerleşim açısından ise nüfus yoğunluğu ve dağınık yerleşme ile ilgili veriler incelenecektir. Bölgeler arasında kıyaslamalar yolu ile güvenlik koruculuğu uygulamasının mevcut olduğu bölgelerin Türkiye ortalamasına kıyasla durumu ele alınacaktır.

Çalışmanın üçüncü hipotezinde bağımsız değişken olan, karar alıcıların kırsal kesimlerde kontrolün sağlanması düşüncesi ile hareket edip etmediğinin tespiti için, güvenlik koruculuğu sistemi kurulurken politika yapıcılarının (cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar ve üst düzey kamu görevlileri) o dönemdeki düşünceleri tespit edilmeye çalışılacak, kırsal bölgelerde kontrolün sağlanması amacının bu kararın alınmasındaki etkisi siyasilerin söylemlerine, meclis tutanaklarına, hatıratlara bakılarak tespit edilmeye çalışılacaktır.

Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin vaka içerisinde tespiti, nedensellik ilişkilerinin işleyişi açısından bize bir çerçeve sunacaktır. Değişkenlerle ilgili verilerin yanısıra nedensellik mekanizmalarına ilişkin nicel ve nitel veriler de değerlendirilerek araştırma sorusunun cevapları aranacaktır. Süreç takibi yapılırken olaylar tarihsel bağlamından koparılmadan açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmada nicel ve nitel veriler karma bir yaklaşım ile ele alınacak, tarihsel kayıtlar, basın arşivleri, meclis tutanaklarının yanısıra mümkün olduğunca istatistiklerden ve nicel verilerden de faydalanılacaktır.

BÖLÜM V

VAKA ANALİZİ: TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NİN PKK TERÖR ÖRGÜTÜ İLE MÜCADELESİNDE GÜVENLİK KORUCULUĞU UYGULAMASI

Çalışmanın vaka analizi bölümünde, yukarıda açıklanan hipotezler ışığında güvenlik koruculuğu sistemi incelemek, öngörülen ilişkilerdeki nedensellik mekanizmaları keşfedilmeye çalışılacaktır. Bölüm dört kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda kısaca PKK terör örgütünün ortaya çıkışı ve güvenlik koruculuğu sisteminin hayata geçirilmesi anlatılacaktır. İki, üç ve dördüncü kısımlarda ise sırasıyla devletin terörün yoğun olduğu bölgelerdeki varlığı, zorlu arazi yapısı ve karar alıcıların kırsal alan kontrolü düşüncesi açısından güvenlik koruculuğu sistemi incelenecektir.

5.1. PKK Terör Örgütünün Eylemlerinin Başlangıcı ve Güvenlik Koruculuğu Sisteminin Hayata Geçirilmesi

1970’li yıllarda sol görüşlü öğrenci hareketleri içerisinde karşılık bulan Kürtçülük düşüncelerinden etkilenen Abdullah Öcalan, kendi ifadeleriyle örgütün başlangıcını 1974 yılında Ankara/Çubuk’ta arkadaşlarıyla yaptığı bir toplantıya kadar götürür. Bu buluşmaları yine 1974 yılında Tuzluçayır toplantısı, 1976 yılında Dikmen buluşmaları izler. Bu tarihten itibaren daha profesyonel olarak örgütlenmeye başlayan grup, ülkemizin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde bir ayaklanma başlatmak için bölgede nabız yoklamaya başlamıştır. Bu tarihlerde ‘Apocular’ olarak bilinen örgütün parti programı 1977 yılında, tüzüğü ise 1978 yılında hazırlanmış, 27 Kasım

1978 tarihinde Diyarbakır ili Lice ilçesi Ziyaret (Fis) Köyü'ndeki bir toplantı ile hazırlık süreçlerini tamamlayıp partilemişlerdir.

Örgütün kuruluş amacı, Marksist-Leninist bir Kürt devleti kurmaktır. Irak, Suriye ve İran topraklarının bir kısmı ile Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusunu kapsayan bir bölgede bu sonuca ulaşmayı hedefleyen örgüt, Maoist bir yaklaşımla 'uzun süreli halk savaşı' stratejisi izleyecektir.

1984 öncesinde PKK'nın hedefinde devlet görevlilerinden ziyade aynı çizgideki diğer siyasi gruplar vardır. Stratejisinin bir parçası olarak güçlenene kadar bu yönde eylemler yapan örgüt, ayrıca aşiretler arası çatışmaları da kışkırtarak halktan destek almaya çalışmıştır. 1979 yılında, aynı zamanda bir aşiret lideri olan milletvekili Mehmet Celal Bucak'a suikast girişiminde bulunarak partinin kuruluşunu ilan etmiştir. 12 Eylül 1980 tarihinde kadar örgüt 350 kişiyi öldürmüştür (Özcan 1999), bu tarihten sonra başlayan operasyonlarda ise 1982 yılına kadar 1790 civarı örgüt üyesi hüküm giymiştir (Özdağ 2010). 1980 ihtilali sonrasında ülkeyi terk etmek zorunda kalan grup, 1984 yılına kadar yurtdışında eğitim ve hazırlıklarını sürdürmüştür, 1984 yılında Irak üzerinden Türkiye'ye geçiş yaparak eylemlerine tekrar başlamıştır.

PKK'nın stratejisinin temelinde öncelikle kırsal kesime ve köylü halka hâkim olmak yatar. Devlet otoritesinin nispeten zayıf olduğu kırsal kesimde hâkimiyet sağlandıktan sonra şehirlere yönelecektir. Köylü halkı örgütlemek, devletten tecrit etmek ve kendi saflarına çekmek maksadıyla silahlı propaganda yöntemini benimseyen örgüt, bölgenin coğrafyasının sağladığı avantajlardan da faydalanmış ve halka karşı yoğun biçimde şiddet uygulamaya başlamıştır. Bu durum güvenlik konusunu bölge halkının en büyük sorunu ve en yüksek sesle dile getirdiği talebi

haline getirmiştir⁷. Bölgenin zorlu arazi yapısı göz önüne alındığında, halk örgütün şiddeti ile karşılaştığı zaman güvenlik güçlerinin bu duruma derhal müdahale etmesi ise mümkün değildir. Dolayısıyla güvenlik güçlerince örgüt mensuplarının takibi ve yakalanmaya çalışılması, bölgede halkın karşı karşıya kaldığı güvenlik problemine çözüm olmamaktadır.

Örgütün köy baskınları ile iyice belirginleşen bu ihtiyaca binaen, 1924 tarihli eski bir kanun olan 442 Sayılı Köy Kanunu'nun ilgili maddelerinde yapılan değişiklikler ile Geçici Köy Koruculuğu sistemi oluşturulmuştur. 26 Mart 1985'te kabul edilen bu yasa değişikliği ile bölgede yerel halkın terör örgütüne karşı kendini savunması öngörülmüştür. Kanunun gerektirdiği şartları taşıyan köylülere verilen silahlarla, köye bir saldırı olması durumunda güvenlik güçleri köye gelinceye kadar korucular köylerini savunacaklardır. Ekonomik anlamda da bölge insanına bir destek olacak bu tedbir, esas olarak terörle mücadelede stratejik açıdan bazı avantajları beraberinde getirecektir. Öncelikle terörist eylemlerin maliyetini, dolayısıyla caydırıcılığı artıracaktır. Örgütün tahakküm kurmaya çalıştığı halk devletin tarafına çekilerek meşru otoriteye bağlı hale getirilecek, korucular da bu otoritenin bir parçası olacaklardır. PKK gibi gizliliği esas alan bir terör örgütü ile mücadelede önemli bir istihbarat kaynağı oluşturulmuş olacak, aynı zamanda pratikte bölgedeki güvenlik gücü sayısı artırılmış olacaktır.

Bölgenin tarihi, sosyal yapısı, kültürü ve fiziki şartları göz önünde bulundurulduğunda, koruculuk sistemi yeni bir olguyu ifade etmemektedir. Genellikle Osmanlı tarihinde II. Abdülhamit dönemi kurulan Hamidiye Alayları ile ilişkilendirilir. Bu ilişkilendirmenin dayanağı her iki sistemin de devlet eliyle

⁷ Örneğin, Mehmet Ali Kışlalı'nın 3 Ekim 1984 tarihli Hürriyet gazetesindeki haberinde bir yetkilinin bölgedeki köylülerin elektrik, su veya yol gibi taleplerden önce köyelerine karakol ve jandarma istemeye başladıklarını hayretler içerisinde ifade ettiği anlatılmaktadır.

kurulmasıdır. Ancak daha derine inildiğinde, devlet otoritesinin tarih boyunca tamamıyla nüfuz etmekte zorlandığı zor bir coğrafyada, bu coğrafyanın sağladığı imkânlardan beslenen, bölgenin kültüründe büyük yer etmiş ‘şiddet’in önüne geçilmesi ve kontrolün sağlanması maksadı görülür. Bölgedeki aşiret yapılanması, şiddet kültürü, dağlık ve engebeli arazi yapısı birlikte göz önüne alındığında, asayişin sağlanması için halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesi bir tercihten ziyade bir zorunluluk olarak ortaya çıkar.

Koruculuk sistemine baktığımızda ise, devlet tarafından yasal çerçevesi çizilen, devletin belirlediği bölgelerde uygulanan, devletten maaş alan ve yine yasal çerçevede silah kullanma yetkisi olan bir milis/sivil savunma kuvvetini görmekteyiz (Gürcan 2015). Bunun yanında maaş almayarak aynı görevi icra eden Gönüllü Köy Koruculuğu sistemi ile bu yapı desteklenmektedir. 1985 yılında yaklaşık 7250 kişi ile başlayan korucuların sayısı günümüzde 60000’i aşmıştır (Çelik 2014, ekler). Dönemin İçişleri Bakanı tarafından yapılan bir açıklamada, Ağustos 2013 itibari ile 65.456 köy korucusunun olduğu, bunların 19.343’ünün Gönüllü Köy Korucusu olarak görev yaptığı belirtilmiştir (Gürcan 2015).

29 Ekim 2016 tarihinde 676 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 442 Sayılı Köy Kanunu’nun ilgili maddelerinde değişikliğe gidilerek ‘geçici’ ve ‘köy’ ibareleri kaldırılmış, ‘güvenlik koruculuğu’ ve ‘gönüllü güvenlik koruculuğu’ ibareleri getirilmiştir. Çalışmanın devamında da ‘güvenlik koruculuğu’ ifadesi her dönemi kapsayacak şekilde kullanılacak, yalnızca alıntılarda eski kullanıma yer verilecektir.

5.2. Devletin terörün yoğun olduğu bölgelerdeki varlığı ve kamu gücünün etkinliği

Bu bölümde, devletin ve kamu gücünün zayıf olduğu bölgelerde terörle mücadelede mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesi konusu incelenecektir. Öncelikle bağımsız değişken olan devletin terörün yoğun olduğu bölgelerdeki varlığı, Türkiye'nin PKK terör örgütü ile mücadelesi örneğinde araştırılacak, sonrasında ise bu durum ve mahalli halkın güvenlik sistemine dâhil edilmesi, yani bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin nedensellik mekanizmaları süreç takibi yöntemi ile ortaya konmaya çalışılacaktır.

Konu ile ilgili veriler kronolojik bir sıra ile sunulacaktır. Ancak terör eylemlerinin başladığı ve güvenlik koruculuğu uygulamasının hayata geçtiği erken dönemlere ait verilerin, araştırmamız açısından daha önemli olduğu değerlendirilmektedir. Zira yıllar boyunca faaliyet gösteren bir terör örgütünün en öncelikli amacı hayatta kalmak ve faaliyetlerine devam etmektir (Demir 2017, 109-111). Kendisini ortaya çıkararak nedenler ortadan kalksa dahi faaliyetlerine devam edebilir. Aynı şekilde güvenlik koruculuğu uygulaması hayata geçtikten sonra da bu uygulamayı gerektiren şartlar değişmiş olabilir. Ayrıca bazı göstergelere ait verilere her dönem için ulaşmak mümkün değildir. Bölgesel veya il bazında çoğu detaylı istatistik veri 2000 yılı sonrası için mevcuttur.

PKK terör örgütünün eylemlerine başladığı dönemde devletin terörün yoğun olduğu bölgedeki varlığını incelemeye başlamadan önce, Türkiye Cumhuriyeti'nin bu konuda dünyadaki diğer ülkeler arasındaki yerini incelemek, daha sağlıklı bir değerlendirme açısından faydalıdır. Metodoloji bölümünde değinilen, Dünya Bankası'nın 1996'dan bu yana yürüttüğü bir araştırma olan 'Dünya Çapında İdare

Göstergeleri' (*Worldwide Governance Indicators*) projesi bu konuda önemli bir çalışmadır. Devletlerin yönetim kabiliyetleri ile ilgili göstergeleri altı başlık altında birleştiren proje, bu göstergeler ile ilgili verileri anketlerden, düşünce kuruluşlarından, sivil toplum örgütlerinden, uluslararası kuruluşlardan ve özel şirketlerden oluşan 30'dan fazla kaynaktan toplamaktadır (Kaufmann vd. 2010).

Dünya Çapında İdare Göstergeleri (*Worldwide Governance Indicators*) şunlardır:

- Söz hakkı ve hesap verme sorumluluğu (*Voice and accountability*): Bir ülkenin vatandaşlarının hükümetlerini seçebilme, ifade ve örgütlenme özgürlüğü ve bağımsız bir medya konusundaki algılarını ölçmeyi amaçlayan göstergelerdir.
- Siyasi istikrar ve şiddetin/terörizmin yokluğu (*Political stability and absence of violence/terrorism*): Anayasaya aykırı ve şiddet içeren araçlarla istikrarın bozulabileceği ve bir hükümetin devrilebileceği ihtimali üzerindeki kamuoyu algısını ölçmeye çalışan göstergelerdir.
- İdarenin etkinliği (*Government effectiveness*): Kamu hizmetlerinin kalitesi ve siyasi baskılardan bağımsızlığı, politika yapımı ve uygulamalarının kalitesi, bu politikalara idarenin bağlılığının güvenilirliğini yansıtan göstergelerdir.
- Düzenleme kalitesi (*Regulatory Quality*): idarenin, özel sektöre izin veren ve özel sektörü teşvik eden sağlıklı politikalar üretip uygulayabilmesine yönelik algıları yakalamaya çalışan göstergelerdir.
- Hukukun üstünlüğü (*Rule of law*): Aktörlerin toplumun kurallarına olan güvenini, özellikle sözleşmelerin uygulanması, mülki haklar, kolluk

kuvvetleri, yargı ve suçun/şiddetin boyutları konusundaki algıları ölçmeye çalışır.

- Yozlaşmanın kontrolü (*Control of corruption*): Kamu gücünün şahsi menfaat temini için kullanılması konusundaki algıları ölçmek amacını güden göstergelerdir.

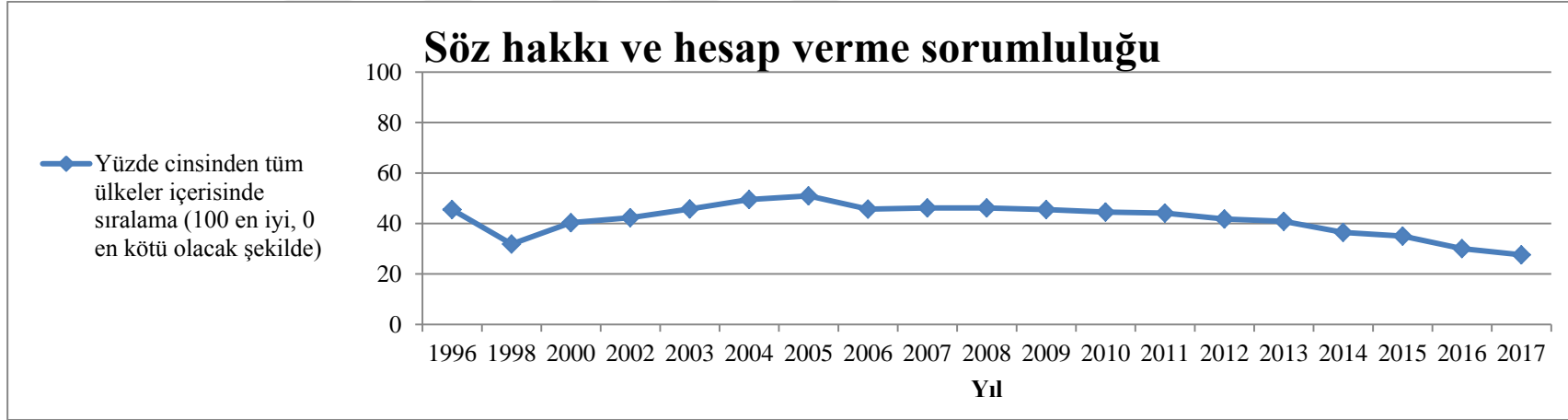
Burada ilk dikkat çeken konu söz konusu göstergelerin algılar üzerine kurulmuş olmasıdır. Bu durum ilk bakışta çalışmanın nesnel değil öznel verilerden oluştuğu şüphesini uyandırır da yazarlar aksini savunmaktadır. Buna göre öncelikle algılar önemlidir çünkü aktörlerin davranışlarını kendi algıları, izlenimleri ve görüşleri belirler. Ayrıca idarenin/yönetimin pek çok alanında algıya yönelik veriler dışında çok az alternatif vardır. Son olarak, idarenin/yönetimin tüm göstergeleri ve yatırım iklimi bir ölçüde muhakemeye dayanır ve bu noktada nesnellik-öznellik tartışması anlamsız hale gelir. Yazarların değindiği bir başka nokta ise hata paylarının olduğu ve ülkeler arası hassas karşılaştırmalar yapılırken bu konunun dikkate alınmasıdır (Kaufmann vd. 2010).

Göze çarpan bir diğer husus ise çalışmanın 1996'dan itibaren başlamasıdır. Bu noktada PKK terör örgütünün kurulduğu ve ilk ses getiren eylemini yaptığı dönemden (1978-1984) veri bulunmasa da, bu çalışma bize Türkiye'nin yönetim konusunda dünya genelindeki yeri hakkında bir fikir verecek olması yönünden faydalıdır.

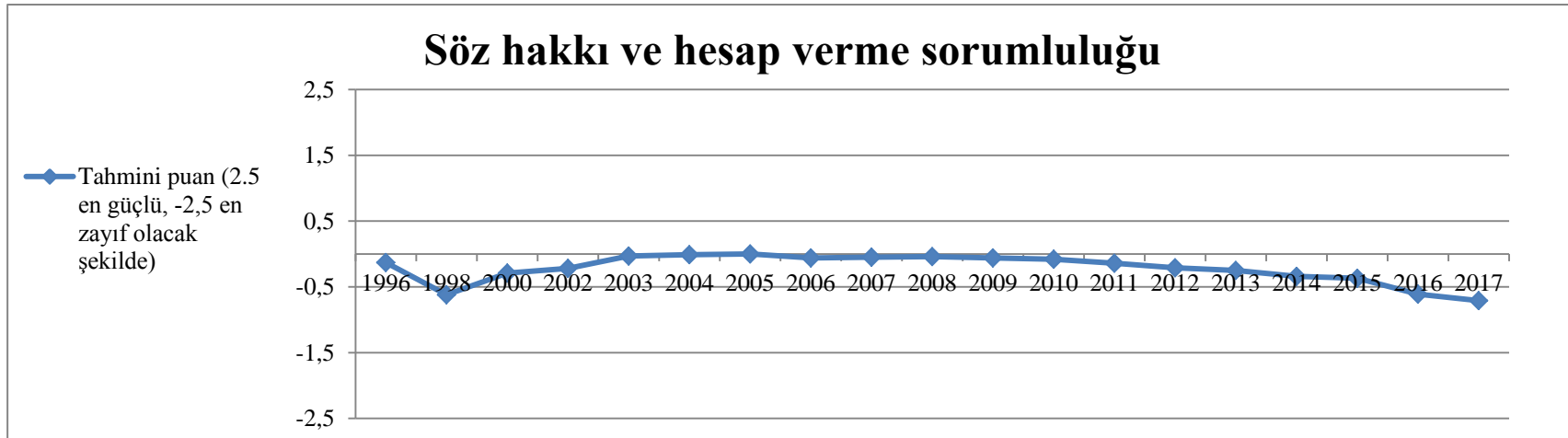
Yukarıda sayılan altı başlık altında, devletlerin/hükümetlerin güçleri/zayıflığı en güçlü değer olarak 2,5, en zayıf değer olarak -2,5 olacak şekilde ölçülmüştür. 1996'dan bu yana çalışmaya dâhil edilen ülke sayısı 201-214 arasında değişmektedir. Her yıl için tüm ülkeler arasında en iyi puana sahip ülke 100, en kötü puana sahip

ülke 0 olacak şekilde bir sıralama yapılmıştır. Bu göstergeler incelendiğinde, zaman içerisinde küçük artış veya azalışlar olsa da Türkiye'nin bütün göstergelerde dünya ülkeleri içerisinde ortalama bir noktada olduğunu, bu anlamda gelişmekte olan ülkeler arasında değerlendirilebileceğini görmekteyiz. İstisna olarak 'siyasi istikrar ve şiddetin/terörizmin yokluğu' göstergesinde Türkiye'nin geride kaldığı görülür. Çalışmanın 1996 yılında başlaması ve bu dönemden günümüze kadar başta PKK terör örgütünün eylemleri olmak üzere terör olaylarının devamlı olarak vuku bulduğu düşünüldüğünde, bu durumun anlaşılır olduğu değerlendirilmektedir. Söz konusu çalışmada altı göstergede Türkiye'nin yıl bazında aldığı değerler aşağıdaki şekillerde gösterilmiştir (Şekil 5.1-12).

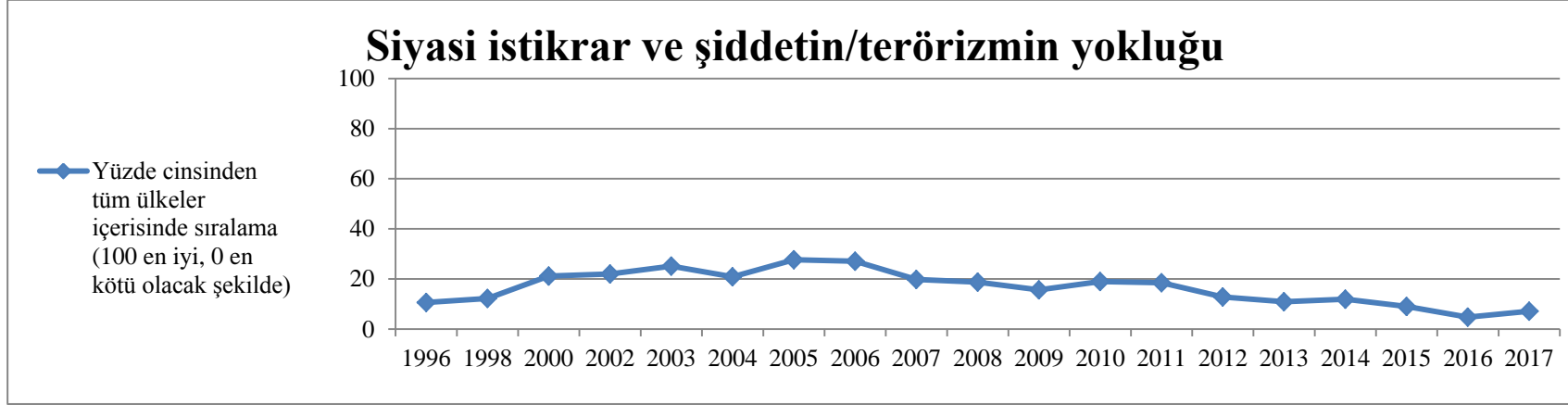
Şekil 5.1. Söz hakkı ve hesap verme sorumluluğu göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin sıralaması (WGI 2018, web)

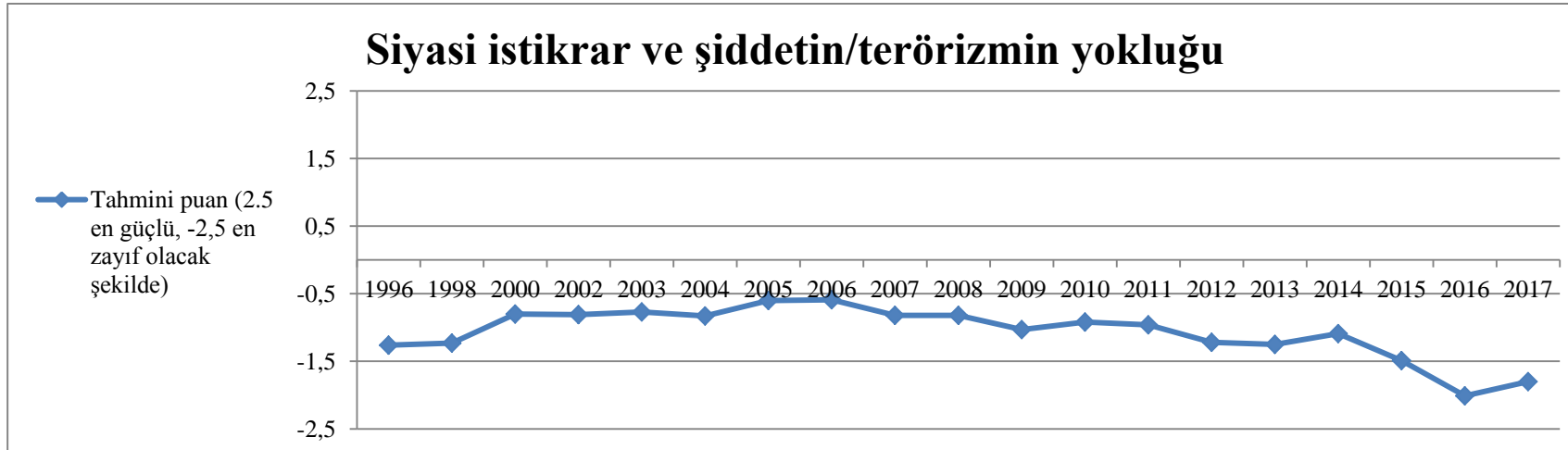
Şekil 5.2. Söz hakkı ve hesap verme sorumluluğu göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin aldığı puan (-2,5 - +2,5 aralığında) (WGI 2018, web)

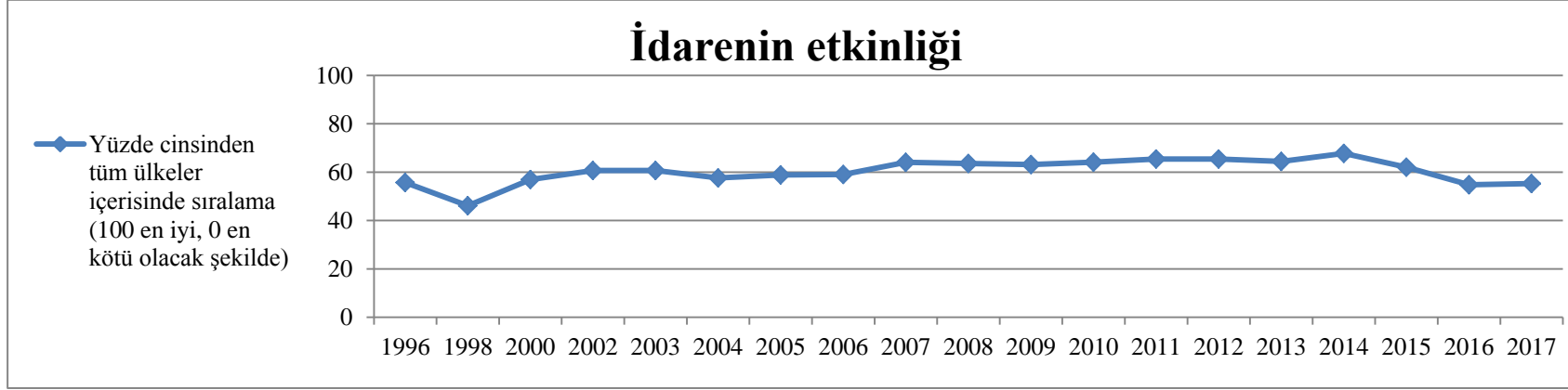
Şekil 5.3. Siyasi istikrar ve şiddetin/terörizmin yokluğu göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin sıralaması (WGI 2018, web)

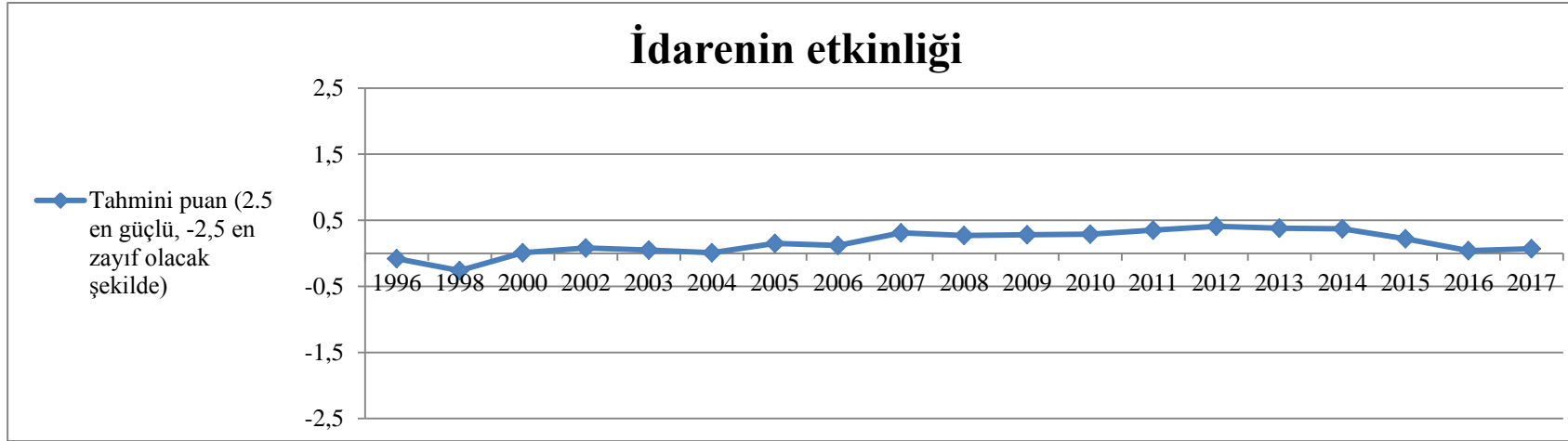
Şekil 5.4. Siyasi istikrar ve şiddetin/terörizmin yokluğu göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin aldığı puan (-2,5 - +2,5 aralığında) (WGI 2018, web)

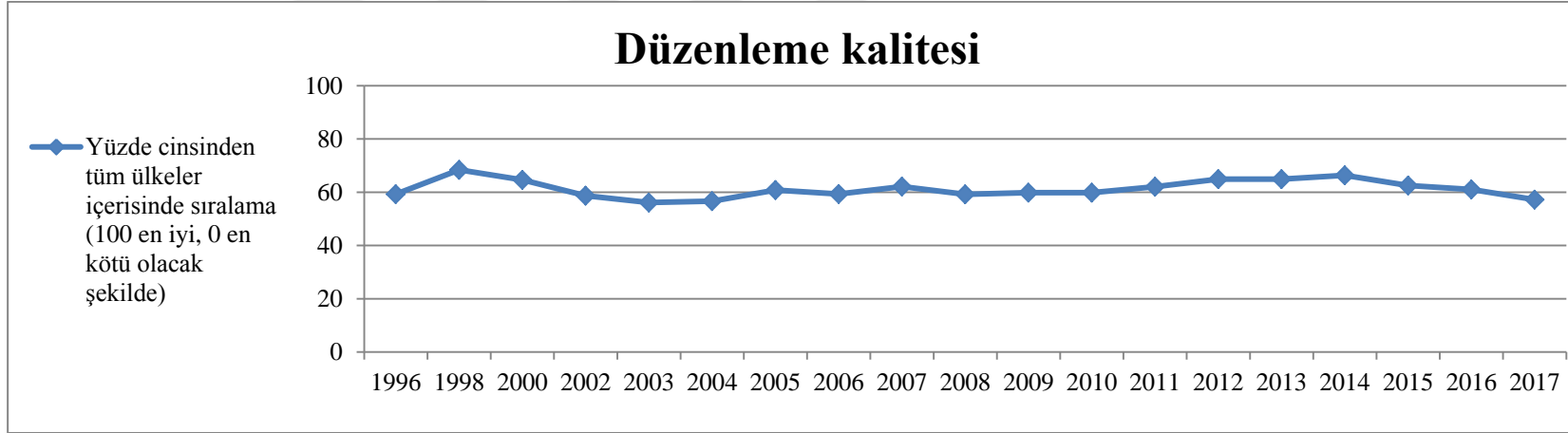
Şekil 5.5. İdarenin etkinliği göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin sıralaması (WGI 2018, web)

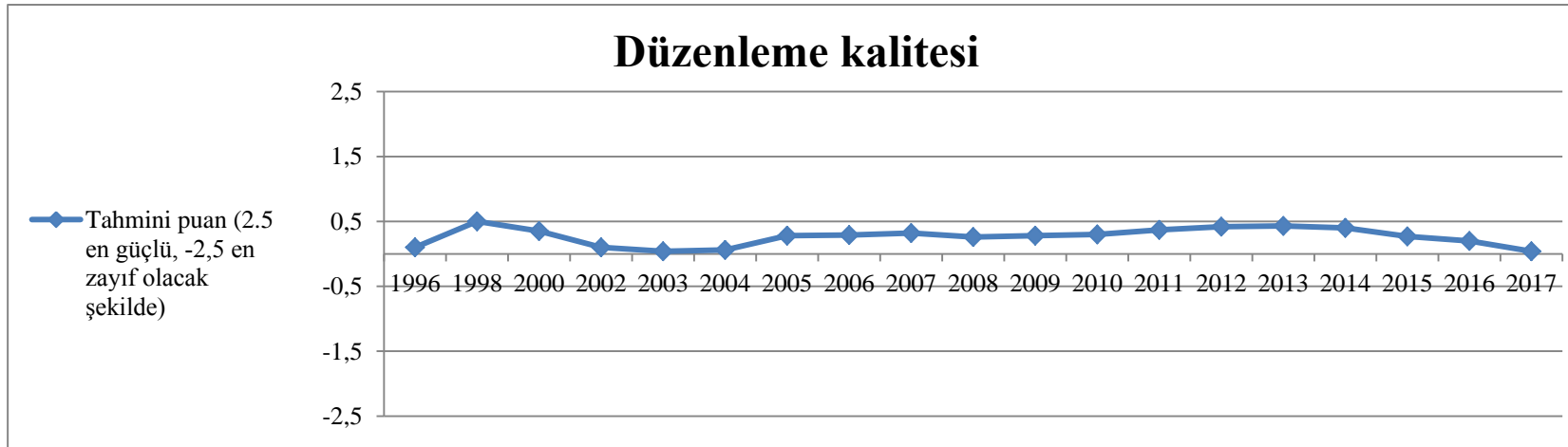
Şekil 5.6. İdarenin etkinliği göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin aldığı puan (-2,5 - +2,5 aralığında) (WGI 2018, web)

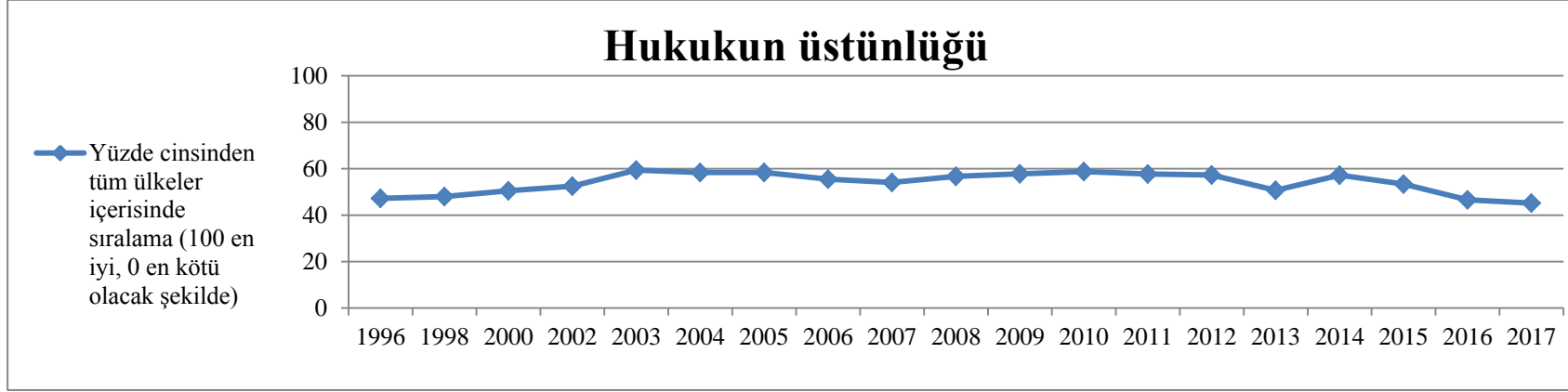
Şekil 5.7. Düzenleme kalitesi göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin sıralaması (WGI 2018, web)

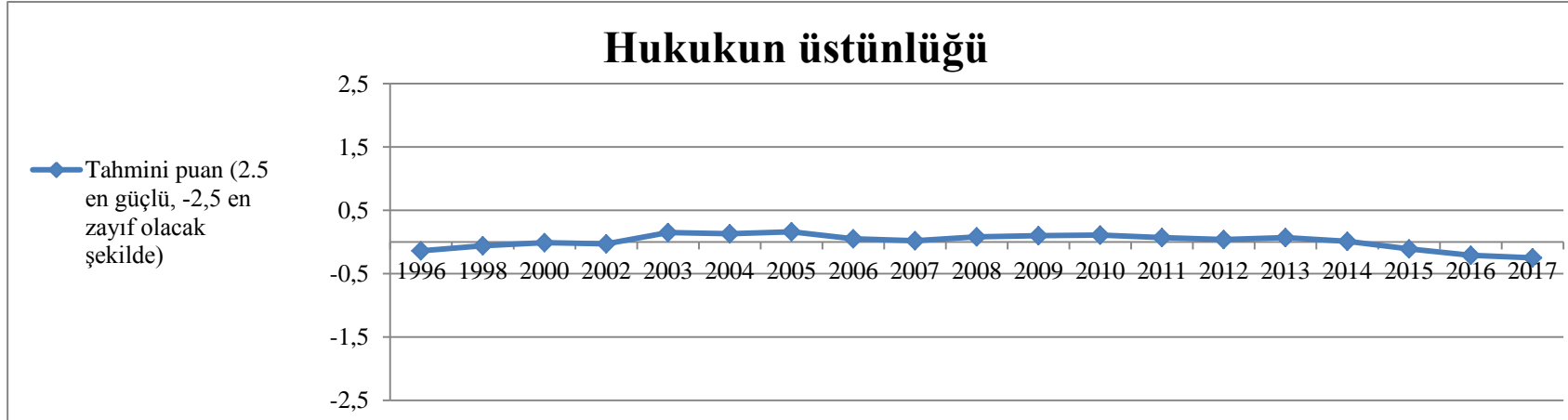
Şekil 5.8. Düzenleme kalitesi göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin aldığı puan (-2,5 - +2,5 aralığında) (WGI 2018, web)

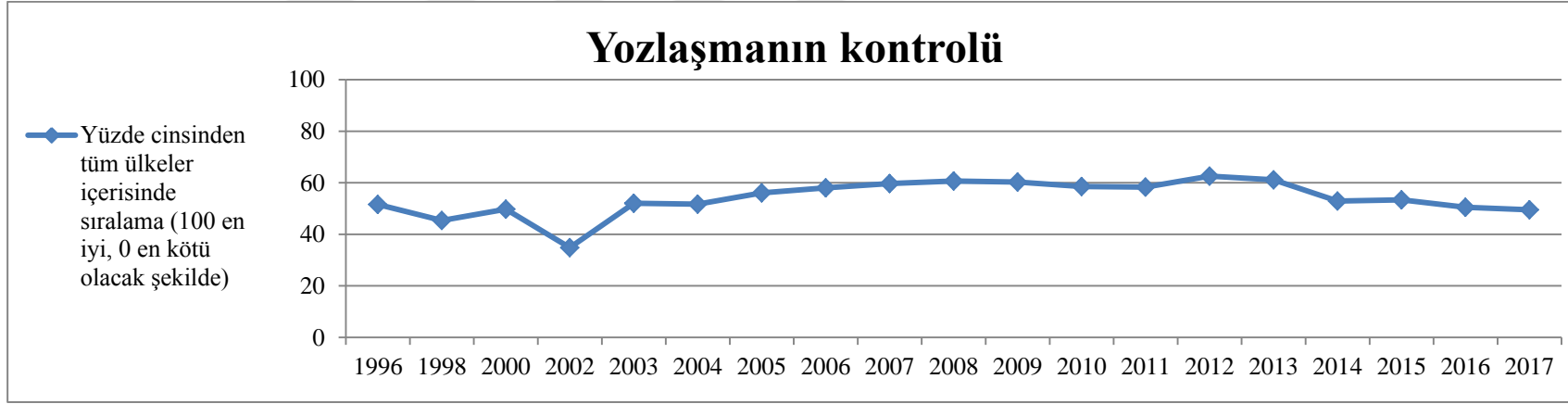
Şekil 5.9. Hukukun üstünlüğü göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin sıralaması (WGI 2018, web)

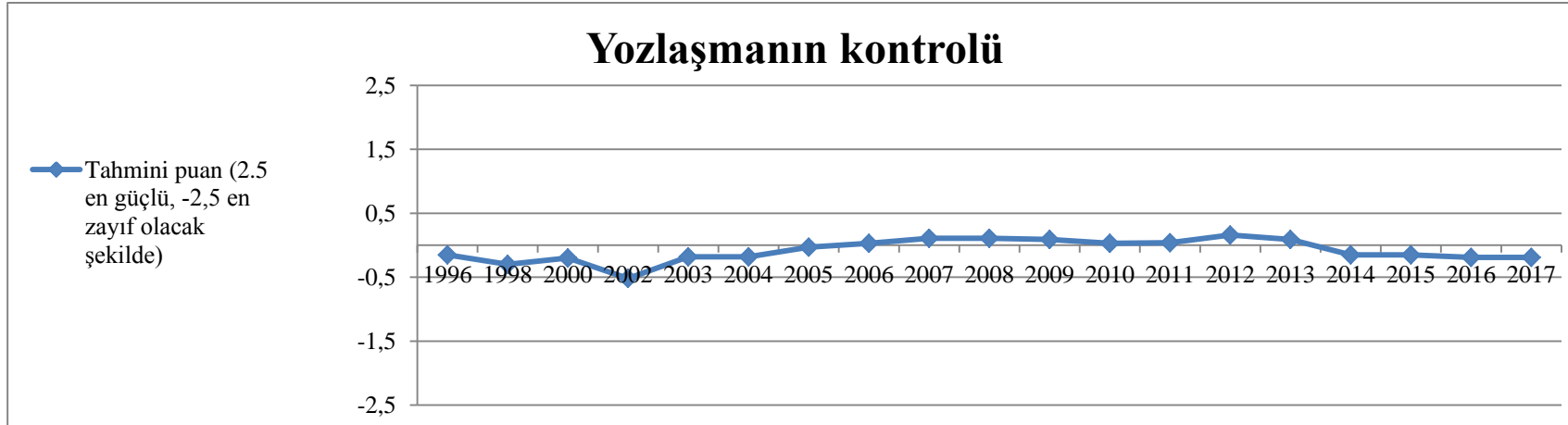
Şekil 5.10. Hukukun üstünlüğü göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin aldığı puan (-2,5 - +2,5 aralığında) (WGI 2018, web)

Şekil 5.11. Yozlaşmanın kontrolü göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin sıralaması (WGI 2018, web)

Şekil 5.12. Yozlaşmanın kontrolü göstergesinde yıllar içerisinde Türkiye'nin aldığı puan (-2,5 - +2,5 aralığında) (WGI 2018, web)

Türkiye’de yönetimin/idarenin genel olarak durumu hakkındaki bu verilerden sonra, bölgeler arası karşılaştırma yapabileceğimiz verileri incelemeye geçmeden önce, hem dünya geneli hem de Türkiye içerisinde veriler arasında kıyaslama yapmak ile ilgili bir noktaya değinmekte fayda görülmektedir. Terörizm ve siyasal şiddet literatüründe bu tarz kıyaslamalar ile ilgili ilk akla gelen kavramlardan birisi de ‘görelî yoksunluk’ (*relative deprivation*) kavramıdır.

Ted R. Gurr’a göre (1971, 24), görelî yoksunluk aktörlerin değer beklentileri ile değer imkânları arasındaki tutarsızlık ve çelişki algılarıdır. Değer beklentileri insanların hak ettiklerine inandıkları hayat şartları ve varlıklardır. Değer imkânları ise elde etmeye ve korumaya imkânları olduğunu düşündükleri hayat şartları ve varlıklardır. Kollektif şiddet potansiyeli toplumun üyeleri arasındaki görelî yoksunluğun yoğunluğu ve kapsamı ile ilişkilidir. Burada iki nokta öne çıkar. Birincisi bu teoride algılar önceliklidir ve öznellik esastır, ikincisi ise kıyaslama yani görelîlik hususudur. İnsanların çevresindeki, ülke genelindeki veya dünyadaki duruma kıyasla değer beklentileri şekillenir.

Vakamız açısından esas olan, devletin terör olaylarının yoğun olduğu ve koruculuk uygulamasının gerçekleştiği bölgelerdeki varlığıdır. Yukarıda Türkiye’nin idare ve hükümet etkinliği açısından dünya ülkeleri içerisindeki durumunu gösterdiğimiz çalışmadaki göstergeler ile ilgili, Türkiye içinde bölgesel veya il bazında veri bulunmamaktadır.

Bölgedeki durum ile ilgili 1963 yılından bu yana hazırlanan beş yıllık kalkınma planları hem önemli veriler içermekte hem de durum değerlendirmesi yapmaktadır. Bu planlarda devamlı olarak vurgulanan hususlardan birisi de bölgeler arasındaki dengesizliklerdir. Her planda bu dengesizliklerin giderilmesi, ekonomik, sosyal ve

idari göstergelerde bölgeler arasındaki farkların kapanması hedeflenmekte ve bu yönde politikalar belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu dengesizlikler yalnızca Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine⁸ özgü değildir, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgeleri de benzer şekilde ülkenin diğer bölgelerine göre geride göstergelere sahiptir (DPT 1972, DPT 1979).

Örneğin 1973-1977 yılları için hazırlanan 3'üncü beş yıllık kalkınma planında, bölgeler arası bu dengesizliklerin özellikle insan gücü alanında belirgin olduğu, yerleşim yerlerindeki nüfusa göre doktorlar ve öğretmenlerin sayıları örnek verilerek vurgulanmıştır. Fiziki ve sosyal altyapı konularında ise Doğu Karadeniz bölgesinin en geride olduğu dikkat çekmektedir (DPT 1972).

1979-1983 dönemini kapsayan Dördüncü beş yıllık kalkınma planında ise bölgeler arası dengesizliklerin artmakta olduğu vurgulanmış ve imalat sanayi katma değeri üzerinden 1968 ve 1974 yılları arasında bir karşılaştırma yapılmıştır (Tablo 5.1). Raporda Türkiye beş bölgede incelenmiş ve beşinci bölge olan Doğu Anadolu bölgesi, Güneydoğu ve Doğu Anadolu illerimizi kapsayacak şekilde belirlenmiştir (DPT 1979).

Bölgeler	Kişi Başına İmalat Sanayi Katma Değeri (1968 yılı fiyatları ile TL cinsinden)	
	1968 yılı	1974 yılı
Ege ve Marmara	1278	2078
İç Anadolu	222	261
Karadeniz	578	596
Akdeniz	474	702
Doğu Anadolu	191	181

Tablo 5.1. 1968 ve 1972 Yılları Kişi Başına İmalat Sanayi Katma Değeri (DPT 1979)

⁸ Haziran 1941'de Ankara'da toplanan Birinci Coğrafya Kongresi'nde Türkiye 7 coğrafi bölge tespit edilmiştir. Bu sınıflandırmaya göre Doğu Anadolu bölgesi Malatya, Erzincan, Elâzığ, Tunceli, Bingöl, Erzurum, Muş, Bitlis, Kars, Ağrı, Ardahan, Van, Iğdır ve Hakkâri illerinden oluşurken; Güneydoğu Anadolu bölgesi ise Gaziantep, Kilis, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak illerinden oluşmaktadır.

Buna göre Ege ve Marmara bölgelerindeki yüksek oranda artış göze çarparken yalnızca Doğu Anadolu'da azalma vardır. Raporla göre toplam hane halkının yüzde 14,7'si Doğu Anadolu'da yaşadığı halde gelirin yüzde 9,9'u bu bölgeye gitmektedir. Raporla göre en çok göç veren bölgeler ise yine Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleridir.

Aynı planda sağlık hizmetleri alanına baktığımızda ise, on bin kişi başına düşen hastane yatak sayısı verilerinde geride kalan illerde doğu illeri çoğunlukta olsa da Diyarbakır, Erzincan, Elazığ ve Erzurum gibi merkezlerde Türkiye ortalamasının üzerine çıkıldığını görmekteyiz (Tablo 5.2).

Yatak Sayısı (On Bin Kişi Başına)	İl Sayısı	İl Adları
1-10	15	Adıyaman, Bingöl, Bitlis, Çankırı, Gümüşhane, Hakkâri, Yozgat, Kahramanmaraş, Kırşehir, Mardin, Muş, Niğde, Siirt, Sinop, Urfa
11-20	31	Adana, Afyon, Ağrı, Antalya, Artvin, Aydın, Bilecik, Bolu, Burdur, Çorum, Denizli, Edirne, Gaziantep, Giresun, Hatay, İçel, Kars, Kırklareli, Konya, Malatya, Manisa, Muğla, Nevşehir, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Sivas, Tokat, Tunceli, Van.
21-30	12	Amasya, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Diyarbakır, Erzincan, Kayseri, Kastamonu, Kütahya, Trabzon, Uşak, Zonguldak.
31-40	4	Erzurum, İzmir, Kocaeli, Tekirdağ.
41-50	2	Ankara, Eskişehir.
+50	3	Elazığ, Isparta, İstanbul.

Tablo 5.2. 1977 Yılı Hasta Yataklarının İller Arasında Dağılımı (DPT 1979)

Yine dördüncü planda geçmiş dönemler içerisinde kentleşme hızları açısından bölgeler arası farklılıklar ortaya konulmuştur. Kentli nüfusun genel nüfusa oranı hesaplanarak oluşturulan verilerde, Doğu Anadolu (Güneydoğu ve Doğu Anadolu illerini kapsamaktadır) ve Karadeniz Bölgelerinin oldukça geride kaldığı görülmektedir (Tablo 5.3).

Yıllar	Ege-Marmara		İç Anadolu		Akdeniz	
	Kentleşme Oranı (%)	Kentleşme Hızı (%)	Kentleşme Oranı (%)	Kentleşme Hızı (%)	Kentleşme Oranı (%)	Kentleşme Hızı (%)
1960	46,2	—	25	—	21,8	—
1965	48	3,4	29,7	6	29,6	7,8
1970	54,6	6,2	35,9	6,3	35	6,2
1975	63,4	7	43,8	7,6	40,7	7,2
Yıllar	Karadeniz		Doğu Anadolu		Türkiye Geneli	
	Kentleşme Oranı (%)	Kentleşme Hızı (%)	Kentleşme Oranı (%)	Kentleşme Hızı (%)	Kentleşme Oranı (%)	Kentleşme Hızı (%)
1960	12,3	—	14,3	—	26,3	—
1965	14,5	4,5	17,6	7,1	29,9	5,7
1970	19	6,3	22,8	6,3	35,8	6,7
1975	22,4	5,2	26,9	6,5	42,7	5,9

Tablo 5.3. Bölgelere Göre Kentleşme Oranı ve Kentleşme Hızı (1960-1975) (DPT 1979)

Bu planlarla birlikte kalkınmada öncelikli yöreler programları başlamış ve planların hedefi olarak başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri olmak üzere kalkınmada öncelikli yörelerin kalkındırılması ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması hedeflenmiştir. Ayrıca Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde Orta Doğu pazarına yönelik üretim yapılması ve bu bölgelere ihracat yapılarak kalkınmaya katkıda bulunulması hedeflenmiştir (DPT 1984).

Bu dönemde oran olarak zamanla azalma eğilimi gösterse de kırsal nüfusun kent nüfusuna göre daha fazla olduğu görülür. Ülkede yaklaşık 36 bin köy ve bucak bulunmaktadır (Tablo 5.4) ve bunların yaklaşık 10 bin kadarı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindedir. 1990 yılına gelindiğinde ise kent nüfusunun kır nüfusunu geçtiği görülür (Tablo 5.5).

	İl	İlçe	Bucak ve Köy
1970	67	572	35995
1975	67	572	36115
1980	67	572	36155
1985	67	580	36031

Tablo 5.4. Türkiyede Bucak ve Köy Sayısı (DİE 1987)

	Toplam Nüfus (Bin)	Kent Nüfusu (Bin)	Kent Nüfusu Oranı %	Kır Nüfusu (Bin)	Kır Nüfus Oranı %	Dönem	Kentleşme Hızı %
1970	35.605	10.222	28,7	25.384	71,3	1965-1970	5,3
1975	40.348	13.272	32,9	27.076	67,1	1970-1975	5,4
1980	44.737	16.065	35,9	28.672	64,1	1975-1980	3,9
1985	50.664	23.238	45,9	27.426	54,1	1980-1985	7,7
1990	56.473	28.958	51,3	27.515	48,7	1985-1990	4,5

Tablo 5.5. Türkiye’de Kent ve Kır Nüfusu (1970-1990)(Kalkınma Bakanlığı 2015, 244)

Devlet İstatistik Enstitüsünün 1973 yılında yaptığı bir çalışmada iller bazında bir gelişmişlik endeksi hazırlanmış ve Türkiye ortalaması endekste 100 değerinde kabul edilerek illerin gelişmişlik değeri tespit edilmiştir. Günümüzdeki benzerlerine kıyasla çok daha sade bir şekilde 12 gösterge kullanılarak yapılan araştırmada elde edilen sonuçlar Tablo 5.6’da gösterilmiştir. Çalışmaya göre bazı Doğu illeri diğer illere göre oldukça geri iken bir kısmının da diğer illere göre ortalamaya yakın olduğu görülür. Çalışmada kullanılan göstergeler şunlardır (DİE 1973):

1. İl içerisindeki kentsel nüfusun oranı,
2. Okuryazarların oranı,
3. Yüksekokul mezunlarının oranı,
4. Tarımda çalışan nüfusun işgücü içerisindeki payı,
5. Firma başına ortalama işçi sayısı,
6. Kişi başına ödenen gelir vergisi,
7. 1 km² ye düşen yol,
8. Bir radyoya düşen kişi sayısı,
9. 100000 kişiye düşen hasta yatak sayısı,
10. Kişi başına katma değer,

11. Kişi başına sınıai katma değer,

12. Sanayide çalışan nüfusun işgücü içerisindeki payı.

1973 YILI İLLER BAZINDA GELİŞMİŞLİK ENDEKSİ SIRALAMASI							
İSTANBUL	288	MANİSA	77	ERZİNCAN	57	KİRŞEHİR	41
ANKARA	178	GAZİANTEP	77	BİLECİK	57	BİTLİS	41
İZMİR	164	HATAY	76	DENİZLİ	57	GİRESUN	41
KOCAELİ	136	UŞAK	73	DİYARBAKIR	56	ŞANLIURFA	40
ESKİŞEHİR	128	TEKİRDAĞ	72	BOLU	55	ÇANKIRI	39
ZONGULDAK	116	KÜTAHYA	70	TRABZON	53	TUNCELİ	37
ADANA	109	ANTALYA	68	TOKAT	52	ORDU	35
BURSA	109	AMASYA	66	KARS	52	SİNOP	35
TÜRKİYE	100	EDİRNE	66	SİİRT	50	K.MARAŞ	30
ELAZIĞ	93	ÇANAKKALE	66	MUĞLA	49	YOZGAT	29
MERSİN	93	BURDUR	65	KASTAMONU	48	AĞRI	29
KAYSERİ	85	MALATYA	64	SİVAS	47	MARDİN	29
AYDIN	84	SAMSUN	64	NEVŞEHİR	46	GÜMÜŞHANE	28
ISPARTA	83	RİZE	64	AFYON	45	MUŞ	27
SAKARYA	83	ARTVİN	61	NİĞDE	45	HAKKARİ	26
BALIKESİR	79	ERZURUM	58	ÇORUM	42	BİNGÖL	25
KIRKLARELİ	78	KONYA	58	VAN	41	ADIYAMAN	19

Tablo 5.6. 1973 Yılı için İller Bazında Gelişmişlik Endeksi Sıralaması (DİE 1973, 73)

Bu döneme ait iletişim imkânları ile ilgili verilere baktığımızda ise genel anlamda ülkenin yaklaşık yüzde 10'unun bu imkânlara sahip olduğunu görmekteyiz. Bu göstergeler zamanla hızlı bir şekilde artsa da terör eylemlerinin başladığı yıllarda düşük olduğu göze çarpmaktadır (Tablo 5.7-8). Örneğin, telefon bağlantısı olan köy ve mezra sayısı 1972 yılında 1632 iken, 1980 yılında 7795'e, 1983'te 10272'e ve 1991 yılında 41086'e ulaşmıştır (Hiç 1994,404).

		1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Toplam	Radyo	4 251 473	4 278 928	4 275 436	4 283 753	4 288 536	4 302 695	4 299 785	5 719 365
	TV	2 019 282	2 531 541	2 998 072	3 348 138	4 422 428	4 787 326	5 184 631	6 337 380
Şehir	Radyo	2 850 452	2 907 686	2 957 315	2 977 450	3 000 133	2 981 009	3 137 500	4 296 048
	TV	1 775 745	2 194 211	2 547 578	2 802 135	3 644 053	3 790 973	4 266 313	5 178 054
Köy	Radyo	1 401 021	1 371 242	1 318 121	1 306 303	1 288 403	1 321 686	1 162 285	1 423 317
	TV	243 537	337 330	450 494	646 003	778 375	996 352	918 318	1 159 326

Tablo 5.7. Yıllar bazında Türkiye'de radyo ve televizyon sayıları (DİE 1987, 312)

	1950	1960	1975	1980	1983	1984
Telefon abone sayısı (bin)	58	180	681	1.148	1.673	1.941
	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Telefon abone sayısı (bin)	2.248	2.780	3.702	4.921	5.877	6.862

Tablo 5.8. Türkiye’de Telefon Abone Sayıları (Kalkınma Bakanlığı 2015, 237)

Elektriklendirilen köy sayısı ise yine aynı şekilde düşük seviyelerden başlayarak hızla yükselme eğilimi göstermiştir (Tablo 5.9). Türkiye genelini kapsayan bu veriler, aşağıda doğu ve güneydoğu illeri bazında incelenecektir.

Yıl	Toplam köy sayısı	Yıl içinde elektrikleştirilen köy sayısı	Yıl sonunda elektrikli köy sayısı	Elektrikli köy sayısı (%)
1979		2 466	15 460	42.76
1980	36 155	2 885	18 345	60.74
1981		1 466	19 811	54.79
1982		2 221	22 032	60.94
1983		2 404	24 436	67.59
1984		2 079	26 515	73.34
1985	36 155	4 076	30 591	84.61
1986		3 294	33 885	93.72

Tablo 5.9. Yıl Bazında Türkiye’de Elektrikleştirilen Köy Sayıları (DİE 1987, 236)

Döneme ait sağlık göstergeleri ve okuryazarlık oranları, Türkiye geneli için aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Bu göstergelerde de düşük seviyelerden başlayarak olumlu yönde bir artış göze çarpmaktadır (Tablo 5.10-11).

	1950	1960	1970	1980	1985	1990
Hastane Yatağı Sayısı	18.837	45.807	87.134	114.217	119.018	137.662
Yatak Başına Nüfus	1.100	600	409	389	423	408
Doktor Başına Nüfus	3.038	2.825	2.572	1.631	1.381	1.109

Tablo 5.10. Türkiye’de Sağlık Göstergeleri (Kalkınma Bakanlığı 2015, 258)

	Okur Yazar Olmayan Oranı (%)			Okur Yazar Oranı (%)		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
1960	60,5	75,2	46,4	39,5	24,8	53,6
1965	51,2	67,2	35,9	48,8	32,8	64,1
1970	43,8	58,2	29,7	56,2	41,8	70,3
1975	36,3	49,5	23,8	63,7	50,5	76,2
1980	32,5	45,3	20	67,5	54,7	80
1985	22,6	31,8	13,5	77,4	68,2	86,5
1990	19,5	28	11,2	80,5	72	88,8

Tablo 5.11. Türkiye’de 6 yaş ve üzeri nüfusta okuryazarlık oranları (Kalkınma Bakanlığı 2015, 261)

Konu ile ilgili önemli bir gösterge de ulaşım imkânlarıdır. Devletin sağlaması gereken hizmetlerin en başında gelen güvenlik, ulaşım altyapısı yeterli değil ise etkin bir şekilde sağlanamaz. Aşağıda Tablo 5.12’de incelediğimiz dönemde devlet yollarının genel durumu, Tablo 5.13’te ise köy yollarının durumu gösterilmiştir. Köy yollarının asfaltlanması 1982 yılından itibaren başlamıştır (Hiç 1994, 391).

Yıllar	Kaplama Yollar			Parke Yol.	Stabilize Kıırma Taş. Yol.	Toprak Yol.	Geçit vermeyen Yol.	Toplam
	Asfalt Beton	Sathi Kapl.	Toplam					
1980	2 822	32 848	35 670	140	18 508	4 605	1 838	60 761
1985	3 368	38 784	42 152	125	13 019	2 440	1 566	59 302
1990	4 261	43 200	47 461	136	8 803	1 356	1 372	59 128

Tablo 5.12. Devlet Yollarının Genel Satih Durumuna Göre Uzunlukları (Km) (KGM 2009, 3)

Yıllar	Tesviye	Stabilize	Asfalt	Ham Yol
1970	21460	55497	-	85098
1975	41007	87963	-	43133
1980	38175	118692	-	15236
1983	50730	124329	11135	59156
1985	60815	135373	12965	48357
1988	67790	147193	18882	37646

Tablo 5.13. Türkiye’de Köy Yollarının Durumu (Km) (Hiç 1994, 391)

Yukarıda ülke genelinde durumu ortaya konulan yolların Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki yoğunluğu ise aşağıda Tablo 5.14’te gösterilmiştir.

Devlet ve İl Yollarının Bölgeler Bazında Dağılımı (m/km ²)								
	1960		1970		1980		1990	
	Asfalt	Stabilize	Asfalt	Stabilize	Asfalt	Stabilize	Asfalt	Stabilize
Orta Doğu (8. Bölge Md.)	5.8	39.2	19.5	36.1	34.1	45.5	57.9	31.7
Doğu (11 ve 12. Bölge Md.lükleri)	1.3	34.1	9.1	34.6	23.2	36.3	39.0	15.5
Güney Doğu (9. Bölge Md.)	5.1	35.3	14.4	32.0	39.2	15.5	44.7	8.6
TÜRKİYE	8.7	43.0	23.6	35.3	44.0	22.7	58.4	10.8

Tablo 5.14. Devlet ve İl yollarının Yoğunluğu ve Durumu (Mutlu 2002, 292)

Devletin temel hizmetleri ulaştırma imkânları açısından, incelediğimiz döneme ait ülkenin tamamını kapsayan veriler bize önemli fikirler vermektedir. Ancak ayaklanmacı terörizmle mücadele açısından esas olan terörün yoğun olduğu bölgelerde kırsal kesimlerdeki durumdur. Şehirlere ve ana yollara yakın yerleşimlere bu hizmetleri ulaştırmakta başarılı olan devletler, zorlu coğrafyaların ücre kesimlerinde aynı derecede başarılı olmayabilir. Temel altyapı imkânları açısından, il bazında bölgedeki köylerin durumları aşağıda Tablo 5.15 ve Tablo 5.16'da gösterilmiştir. Devlet İstatistik Enstitüsünün bu verileri kalkınmada öncelik verilen 17 ile Hatay ve Gaziantep illeri eklenerek hazırlanmıştır. İlk tabloda 1986 yılında ait veriler ortaya konmakta, ikinci tabloda ise 1982 yılı ile 1986 yılı karşılaştırılarak illerde altyapı imkânlarının gelişimi gösterilmektedir.

1986 Yılı Başında 19 ile Ait Köylerin Altyapı durumları

İller	Köyler	OKUL		ELEKTRİK		İÇME SUYU		YOL		SAĞLIK EVİ VE OCAĞI		PTT HİZMETLERİ	
		Olan	Olmayan	Olan	Olmayan	Olan	Olmayan	Olan	Olmayan	Olan	Olmayan	Olan	Olmayan
ADİYAMAN	346	344	2	318	28	320	26	342	4	136	210	142	204
AĞRI	558	547	11	264	294	405	153	536	22	149	409	394	164
BİNGÖL	316	311	5	255	61	295	21	308	8	79	237	155	161
BİTLİS	273	264	9	161	112	248	25	261	12	49	224	118	155
DİYARBAKIR	693	659	34	372	321	506	187	679	14	67	626	60	633
ELAZIĞ	589	568	21	530	59	589	—	578	11	148	441	182	407
ERZİNCAN	567	448	119	497	70	479	88	566	1	123	444	203	364
ERZURUM	1 043	1014	29	710	333	861	182	1 017	26	280	763	698	345
GAZİANTEP	600	573	27	590	10	503	97	600	—	150	450	198	402
HAKKARİ	143	138	5	56	87	128	15	129	14	49	94	63	80
HATAY	382	369	13	380	2	345	37	380	2	179	203	160	222
KARS	785	769	16	502	283	705	80	779	6	331	454	613	172
MALATYA	515	508	7	401	114	486	29	504	11	175	340	168	347
MARDİN	720	636	84	510	210	516	204	710	10	144	576	168	552
MUŞ	372	368	4	152	220	354	18	371	1	105	267	122	250
SİİRT	499	456	43	264	235	311	188	494	5	132	367	121	378
TUNCELİ	434	389	45	203	131	389	45	418	16	89	345	113	321
ŞANLIURFA	693	605	88	350	343	538	155	653	40	168	525	116	577
VAN	568	539	29	402	166	496	72	560	8	137	431	289	279
TOPLAM	10 096	9 505	591	7 017	3 079	8 474	1 622	9 885	211	2 669	7 406	4 083	6 013

Tablo 5.15. Doğu ve Güneydoğu Anadolu İllerinde (Hatay dâhil) Altyapı Durumları (DİE 1986, 3)

İLLER	Köy sayısı	PTT'si olan köy sayısı		OKUL'u olan köy sayısı		ANASINIFI olan köy sayısı		ÖĞR. Lojmanı olan köy sayısı		YOL'u olan köy sayısı		SU'yu olan köy sayısı		ELEKTRİK olan köy sayısı		SAĞLIK BİRİMİ olan köy sayısı	
		1982 sonu	1986 Başı	1982 Sonu	1986 Başı	1982 Sonu	1986 Başı	1982 Sonu	1986 Başı	1982 Sonu	1986 Başı	1982 Sonu	1986 Başı	1982 Sonu	1986 Başı	1982 Sonu	1986 Başı
ADIYAMAN	346	50	142	337	344	—	115	308	340	298	342	271	320	113	318	132	136
AĞRI	558	131	394	414	547	—	91	450	541	484	536	400	405	66	264	148	149
BİNGÖL	317	36	155	299	311	—	101	277	307	262	308	244	295	85	255	66	79
BİTLİS	273	63	118	208	264	—	12	211	266	207	261	213	248	49	161	24	49
DİYARBAKIR	693	27	60	585	659	—	55	590	657	426	679	410	506	95	372	54	67
ELAZIĞ	589	44	182	529	568	—	106	449	526	450	578	401	589	264	530	141	148
ERZİNCAN	567	91	208	492	448	—	71	380	391	545	566	418	479	155	497	120	123
ERZURUM	1043	360	698	865	1014	—	101	601	965	918	1017	821	861	436	710	277	280
GAZİANTEP	600	34	198	517	573	—	571	403	548	599	600	451	503	326	590	148	150
HAKKARİ	143	19	63	124	138	—	41	97	132	108	129	48	128	8	56	49	49
HATAY	382	69	160	366	3691	—	81	346	361	370	380	284	345	326	380	—	179
KARS	785	193	613	734	769	—	121	571	766	611	779	442	705	202	502	322	331
MALATYA	515	115	168	477	508	—	106	369	455	373	504	354	486	149	401	166	175
MARDİN	720	38	168	553	636	—	26	569	621	563	710	283	516	157	510	133	144
MUŞ	372	34	122	306	368	—	96	299	359	364	371	309	354	41	152	105	105
SİİRT	499	28	121	374	456	—	77	401	448	251	494	378	311	87	264	130	132
TUNCELİ	434	32	113	359	389	—	91	276	336	299	418	357	389	66	303	84	89
ŞANLIURFA	693	44	116	511	605	—	52	485	691	517	653	466	538	51	350	179	168
VAN	568	140	289	395	539	—	89	463	528	556	560	487	495	88	402	133	137
TOPLAM	10 096	1 553	4 083	8 445	9 505	—	2 003	7 645	9 238	8 201	9 885	7 136	8 474	2 764	7 017	2 411	2 690

Tablo 5.16. Doğu ve Güneydoğu İllerinde (Hatay Dâhil) Altyapının 1982-1986 Arası Gelişimi (DİE 1986, 4)

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde, karşılaştırılan iki dönem arasında ilerlemeler kaydedilmiş olsa da, elektrik, su, sağlık ve iletişim hizmetleri açısından köylerin önemli bir kısmına hizmet götürmekte yetersiz kalındığı görülmektedir.

Eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim gibi alanlarda incelediğimiz verilerin yanında, halkın güvenliğinin sağlanması konusu da önemlidir. Güvenlik güçlerinin sayısı, eğitim durumu, silah ve teçhizatı, imkân ve kabiliyetleri bize güvenlik güçlerinin etkinliği hakkında fikir verir. Aşağıda Tablo 5.17’de güvenlik harcamalarının gayri safi milli hâsıla içerisindeki payları yüzde cinsinden gösterilmiştir.

Güvenlik Harcamalarının GSMH İçindeki Payları (%)				
	Milli Savunma Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı	Emniyet Genel Müdürlüğü	Jandarma Genel Komutanlığı
1976-1985 Ort.	2.61	0.08	0.47	0.24
1986	2.18	0.05	0.44	0.22
1987	1.92	0.08	0.48	0.22
1988	2.02	0.10	0.45	0.21
1989	2.22	0.13	0.54	0.25
1990	2.51	0.17	0.63	0.28

Tablo 5.17. Türkiye’de Güvenlik Harcamalarının GSMH İçindeki Payları (Mutlu 2002, 466)

Terör eylemlerinin başladığı dönemde, TBMM’de 1985 yılı bütçe görüşmeleri yapılırken bu harcamalardaki artışların enflasyonun altında kaldığı vurgulanmış, çoğunluğunun personel giderleri için harcandığı ve yeni teçhizat ve araçların alımına yeterli olmayacağı belirtilmiştir. Aynı oturumda dönemin İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut ise Jandarma Genel Komutanlığının sorumluluk sahasının büyüklüğü ve yerleşim yerlerinin dağınıklığından dolayı bir önceki yılda dar bir kadro ile fedakârca hizmetleri yürüttüğünü, bazı ilçe jandarma komutanlıklarında subaylar yerine astsubayların komutanlık görevlerini üstlendiğini, personel eksikliğini eğitim faaliyetlerine ağırlık verilerek giderilmeye çalışıldığını, bu sorunun çözümü için orta ve uzun vadede tedbirler alındığını belirtmiştir (TBMM 1984).

1990-1993 yılları arasında Jandarma Genel Komutanlığı görevini yapan Orgeneral Eşref Bitlis, Mehmet Ali Kışlalı'ya verdiği bir röportajında bölgedeki güvenlik güçlerinin gelişimi ile ilgili şu bilgileri vermiştir (Kışlalı 1996, 237).

“...Kışlalı - Personel durumundaki 87 ve 92 artışları nasıl?

Bitlis - Şimdi yüz bini geçiyor. Oradaki kuvvetimiz. Jandarma ve Kara Kuvveti. 87'de 53 bin idi. Operasyonlar için şimdi ilave birlikler aldık. Jandarma sayısı Kara Kuvvetleri birlikleri sayısının iki misli. 87'de Jandarmanın 7 bin civarında komandosı vardı. Kara Kuvvetlerinden 4 bin. Şimdi jandarma 15 bin, Kara Kuvvetleri 10 bin. Toplam 25 bine çıktı. Gece görüş gözlüğü 327 taneydi. Şimdi 1410 oldu. Hedefi noktalayıcı 770 oldu. Diğer teknik cihazlar da çok arttı. Bunları timler kullanıyor. 60 milyar liraya yakın bir alım. Helikopter 20'den 117'ye çıktı...”

Yukarıdaki verilerde, 1990 öncesi dönemde devletin bölgedeki varlığı ve etkinliğinin zayıf olduğu, ancak 1980'li yıllardan itibaren her yıl nispeten ilerlemeler kaydedildiği gözlemlenmiştir. Çalışma için esas verileri güvenlik koruculuğu uygulamasının hayata geçtiği bu dönem oluşturmaktadır. Ancak 1990 yılından günümüze kadar olan dönemi kapsayan veriler de, mevcut durumu daha iyi anlamak açısından önem arz etmektedir.

1990 sonrası dönemde, devletin terörün yoğun olduğu bölgelerdeki varlığı ile ilgili fikir edinmek, temel göstergeler açısından bölgeler arası farklılıkları gözlemlenmek amacıyla sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi araştırmalarına bakılacaktır. Devlet Planlama Teşkilatı ve sonraki yıllarda Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan bu araştırmalar 1995, 2003 ve 2011 yıllarında yapılmıştır (703 sayılı KHK ile Kalkınma Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile

birleşerek Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı olmuş; Kalkınma Bakanlığı'nın planlama ile ilgili görevlerini ise 13 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulan T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı devralmıştır). Veriler 1990 yılından itibaren alınmaktadır (1995 tarihli araştırmada 1990-93 yılları arasındaki verilerden yararlanılmıştır).

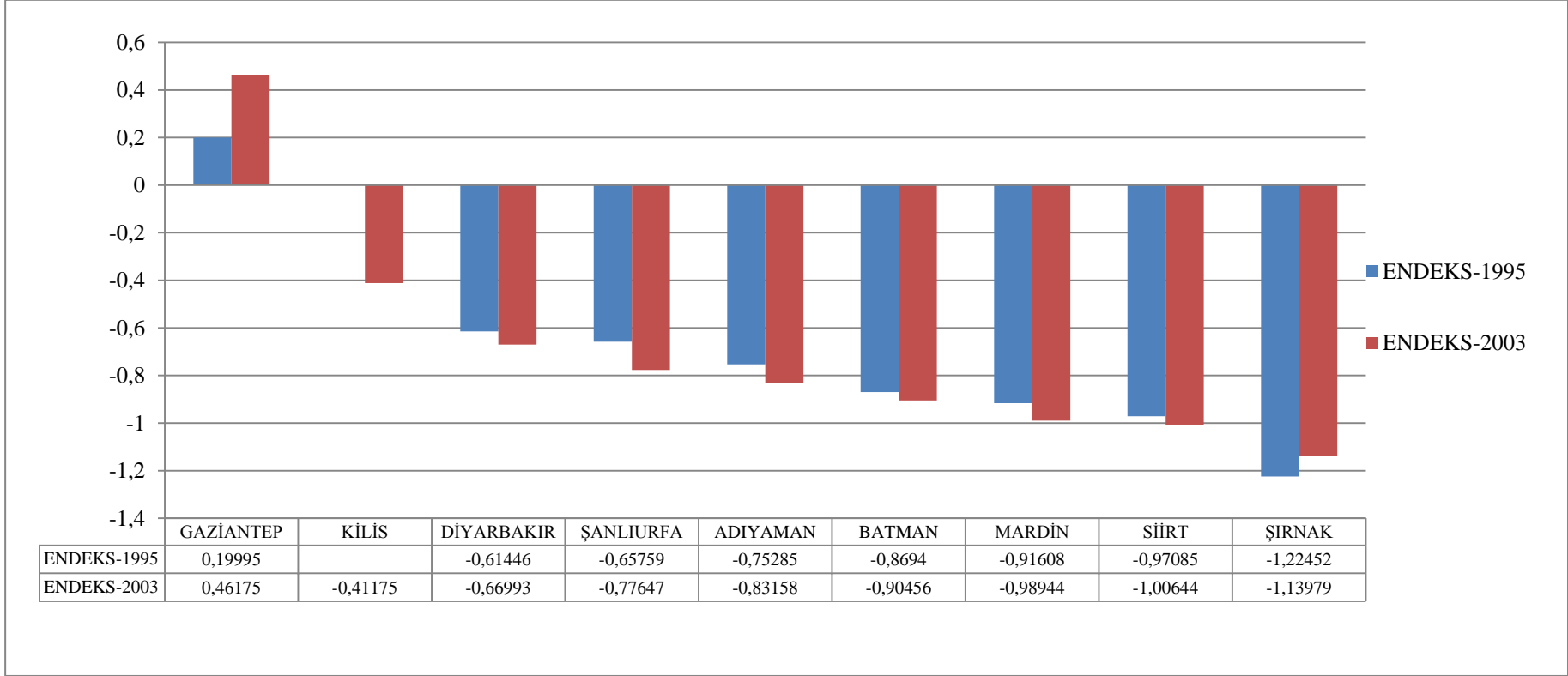
Araştırmalarda gelişmişliğin ölçülmesi için sadece GSYİH ile ölçülen gelir unsuru değil, ekonomik ve sosyal pek çok değişken kullanılmış ve niteliksel açıdan sosyo-ekonomik durum tespit edilmeye çalışılmıştır. Temel bileşenler analizi yöntemi kullanılmış ve birbiriyle bağımlı değişkenler araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu değişkenlerin tamamının devletin bölgedeki varlığı ile doğrudan ilgili olduğunu iddia etmek zor olsa da dolaylı yoldan bize sorumuz hakkında bir fikir vermektedir. Örneğin özel sektör yatırımları hem devletin teşvikleri ile doğrudan yönlendirilebilir hem de başta güvenlik olmak üzere devletin sağladığı temel hizmetlerin etkin şekilde yürütüldüğü bölgelerde yoğunlaşma eğiliminde olur. 1995 ve 2003 yıllarındaki araştırmalarda 58, 2011 yılındaki araştırmada 61 değişken kullanılmıştır. Bu değişkenler 1995 ve 2003 tarihli araştırmalarda demografik, istihdam, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, inşaat, mali, altyapı ve diğer refah göstergeleri başlıkları altında toplanmıştır. 2011 yılındaki araştırmada ise demografik, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali, erişilebilirlik ve yaşam kalitesi göstergeleri başlıkları altında göstergeler incelenmiştir.

Buna göre zaman içerisinde bölge ve il bazında sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ve bu bölgelerdeki illerin durumları aşağıdaki şekil ve tablolarda gösterilmiştir.

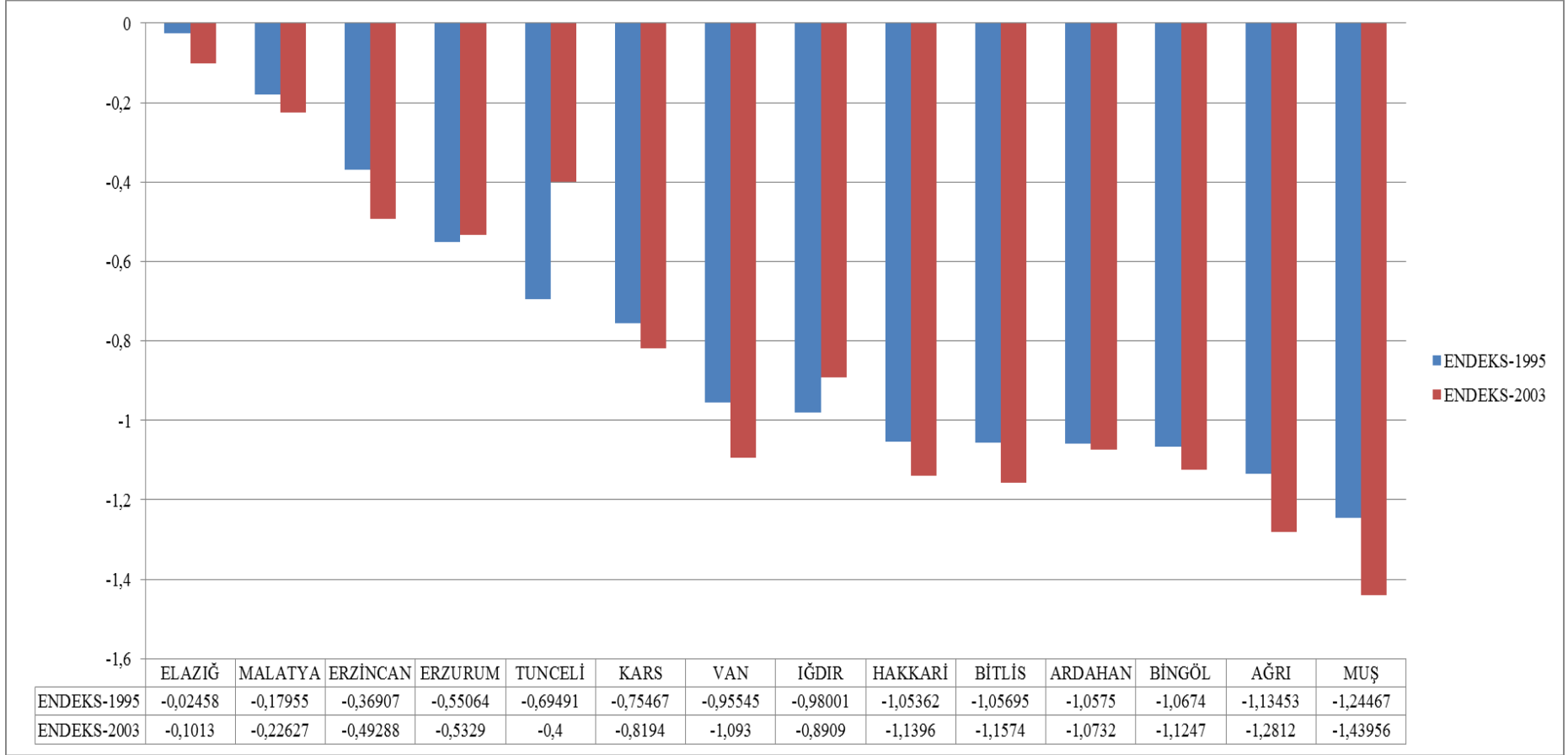
Şekil 5.13. Coğrafi Bölgelere Göre Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (1995 ve 2003 yılları) (Dinçer vd. 1996; Dinçer vd. 2003)

Şekil 5.14. Güneydoğu Anadolu Bölgesi İleri Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (1995 ve 2003 yılları) (Dinçer vd. 1996; Dinçer vd. 2003)

Şekil 5.15. Doğu Anadolu Bölgesi İlleri Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (1995 ve 2003 yılları) (Dinçer vd. 1996; Dinçer vd. 2003)

Coğrafi bölgeler konusunda, 1941 yılındaki Birinci Coğrafya Kongresi ile belirlenen bu ayırım yerine, 2011 yılındaki araştırmada, 2002 yılında Bakanlar Kurulunca alınan kararlar uygulamaya konulan, Avrupa Birliği bölgesel istatistik sistemine uygun ‘İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması (İBBS)’ kullanılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre 3 ayrı düzeyde gruplandırma mevcuttur. En alt düzey olan Düzey-3 gruplandırma il bazındadır ve 81 adettir. Düzey-3 bölgelerin yani illerin gruplandırılması ile 26 adet Düzey-2 bölge, Düzey-2 bölgelerin gruplandırılması ile de 12 adet Düzey-1 bölge oluşturulmuştur. Düzey-2 bölgeler bazında sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması aşağıdaki gibidir (T.C. Kalkınma Bakanlığı 2013).

Düzey-2 Kodu	Bölge İlleri	Endeks Değeri	Sıra
TR10	İstanbul	4,5154	1
TR51	Ankara	2,8384	2
TR31	İzmir	1,9715	3
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	1,2667	4
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	1,2305	5
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	1,0528	6
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	0,8257	7
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	0,7736	8
TR62	Adana, Mersin	0,5211	9
TR22	Balıkesir, Çanakkale	0,5133	10
TR52	Konya, Karaman	0,4951	11
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	0,2437	12
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	0,1934	13
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	0,1130	14
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	0,0000	15
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	-0,0547	16
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	-0,0756	17
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	-0,1248	18
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	-0,2190	19
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	-0,2448	20
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	-0,2729	21
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	-0,3751	22
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	-1,1466	23
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	-1,3284	24
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	-1,3611	25
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri	-1,4927	26

Tablo 5.18. Düzey-2 Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi- 2011 yılı (T.C. Kalkınma Bakanlığı 2013)

Bu raporların temel amaçlarından birisi de eşdeğer gelişmişlik seviyelerinin belirlenerek ülke genelinde homojen alanların saptanmasıdır. Bu bağlamda, 1995 ve 2003 tarihli raporlarda beş derece, 2011 yılında altı derece olmak üzere kademeli il grupları oluşturulmuştur. En az gelişmiş il gruplarını temsil eden iller aşağıda Tablo 5.19’da gösterilmiştir. Listedeki iller de kendi içerisinde gelişmişlik endeksi en yüksek olandan düşük olana doğru sıralanmıştır.

Beşinci Derece Gelişmiş İller (1995)	Beşinci Derece Gelişmiş İller (2003)	Altıncı Derece Gelişmiş İller (2011)
TUNCELİ	BAYBURT	DİYARBAKIR
ADİYAMAN	KARS	KARS
KARS	ŞANLIURFA	İĞDIR
GÜMÜŞHANE	İĞDIR	BATMAN
BAYBURT	BATMAN	ARDAHAN
BATMAN	GÜMÜŞHANE	BİNGÖL
MARDİN	MARDİN	ŞANLIURFA
VAN	SİİRT	MARDİN
SİİRT	ARDAHAN	VAN
İĞDIR	VAN	BİTLİS
HAKKÂRİ	BİNGÖL	SİİRT
BİTLİS	HAKKÂRİ	ŞIRNAK
ARDAHAN	ŞIRNAK	AĞRI
BİNGÖL	BİTLİS	HAKKÂRİ
AĞRI	AĞRI	MUŞ
ŞIRNAK	MUŞ	
MUŞ		

Tablo 5.19. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endekslerine Göre En Az Gelişmiş İl Grupları (Dinçer vd. 1996; Dinçer vd. 2003; T.C. Kalkınma Bakanlığı 2013)

En az gelişmiş iller olarak değerlendirilen bu gruplarda, genellikle coğrafi olarak tarıma elverişsiz dağlık ve engebeli bir araziye sahip olmaları, nüfus yoğunluğunun azlığı, diğer bölgelere göçün fazla olması, nüfus artış hızının ülke geneline göre düşük iken doğurganlık hızının ülke geneline göre fazla olması araştırmalarda ortak olarak değinilen hususlardır.

Benzer bir istatistiki çalışma da TÜİK tarafından 2015 yılında yapılmış ve illere göre yaşam endeksi göstergeleri ölçülmüştür. Konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim, çevre, güvenlik, sivil katılım, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyeti göstergeleri ele alınarak yapılan çalışmada il bazında yaşam endeksi sıralaması Tablo 5.20'deki şekilde oluşmuştur.

ŞEHİR	SIRA	ENDEKS	ŞEHİR	SIRA	ENDEKS	ŞEHİR	SIRA	ENDEKS
İsparta	1	0,6745	Kırşehir	28	0,5863	Ordu	55	0,5086
Sakarya	2	0,6737	Giresun	29	0,5848	Çorum	56	0,5002
Bolu	3	0,6553	Tekirdağ	30	0,5806	Yozgat	57	0,4910
Kütahya	4	0,6520	Manisa	31	0,5802	Elazığ	58	0,4830
İstanbul	5	0,6494	Kırklareli	32	0,5780	Mersin	59	0,4772
Uşak	6	0,6485	Samsun	33	0,5746	Gaziantep	60	0,4716
Balıkesir	7	0,6316	Erzincan	34	0,5723	Adana	61	0,4678
Artvin	8	0,6315	Edirne	35	0,5679	Tunceli	62	0,4464
Kırıkkale	9	0,6313	Kastamonu	36	0,5673	Bingöl	63	0,4416
Afyonkarahisar	10	0,6275	Nevşehir	37	0,5640	Hatay	64	0,4402
Sinop	11	0,6270	Bartın	38	0,5636	Siirt	65	0,4240
Karabük	12	0,6262	Tokat	39	0,5619	Osmaniye	66	0,4127
Bilecik	13	0,6256	Sivas	40	0,5592	Kilis	67	0,3954
Rize	14	0,6252	Zonguldak	41	0,5533	Bitlis	68	0,3952
Eskişehir	15	0,6218	Kayseri	42	0,5504	Adıyaman	69	0,3796
Yalova	16	0,6213	Burdur	43	0,5464	Kars	70	0,3792
Ankara	17	0,6190	Antalya	44	0,5458	Van	71	0,3662
Konya	18	0,6163	Muğla	45	0,5446	Iğdır	72	0,3621
Bursa	19	0,6041	Aydın	46	0,5430	Şanlıurfa	73	0,3540
Trabzon	20	0,6007	Bayburt	47	0,5391	Ardahan	74	0,3527
İzmir	21	0,5996	Kahramanmaraş	48	0,5328	Diyarbakır	75	0,3489
Çankırı	22	0,5982	Düzce	49	0,5306	Hakkari	76	0,3325
Kocaeli	23	0,5931	Gümüşhane	50	0,5306	Batman	77	0,3222
Çanakkale	24	0,5923	Niğde	51	0,5298	Şırnak	78	0,3205
Karaman	25	0,5896	Erzurum	52	0,5284	Ağrı	79	0,2975
Denizli	26	0,5893	Malatya	53	0,5188	Mardin	80	0,2936
Amasya	27	0,5888	Aksaray	54	0,5135	Muş	81	0,2765

Tablo 5.20. 2015 yılı iller bazında yaşam endeksi sıralaması (TÜİK 2015, web)

Bu araştırmalarda terör olaylarının yoğun olarak yaşandığı Doğu ve Güneydoğu illerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesi açısından belirgin seviyede geride olduğu açıktır. Sosyo-Ekonomik gelişmişlik endeksi araştırmalarında istisna olarak Gaziantep ili öne çıkarken, TÜİK verilerinde de bu il ile birlikte Erzincan, Erzurum, Malatya ve Elazığ illeri, bölgenin diğer illerine kıyasla önde gözükmetedir. Bu iller aynı zamanda Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri arasında terör olaylarının nispeten daha az yaşandığı illerdir (GTD, web) (Ek-1). Araştırmalar 1990 yılında başladığından, bu duruma terör olaylarının kendisinin de yol açtığı iddia edilebilir. Ancak çok fazla değişkenin ele alındığı bu araştırmalarda yalnızca terör olaylarının bu illerin göstergelerinin tamamını düşürdüğünü iddia etmek zordur.

Çalışmanın devamında, devletin bölgeye ulaştırması gereken temel hizmetlerle ilgili Türkiye İstatistik Enstitüsü (TÜİK)'ten elde edilen yakın döneme ait bölgeler bazındaki veriler incelenecektir. Böylelikle incelenen ilk döneme kıyasla bazı verilerdeki değişimler de tespit edilebilecektir.

2008 ve 2017 yıllarında düzey-1 bölgelere göre hastane yatak sayısı verileri Tablo 5.21'de gösterilmiştir. Güneydoğu Anadolu bölgesi geride olmakla birlikte 2017 yılında bölgeler arasındaki farkın azaldığı görölmektedir. Doğu Anadolu bölgeleri için ise sayıların ülkenin ortalamasına yakın olduğu söylenebilir. Gösterge olarak yüz bin kişi başına düşen hastane yatak sayısı alınmıştır. Hekim sayıları da bir gösterge olarak alınabilir, ancak ülkenin büyükşehirleri düşünöldüğünde kişilerin tercih olarak bu büyük yerleşimlerde yaşama isteği de bu sayılarda bölgeler arası farkı etkiler. Devletin götürmesi gereken bir hizmet olarak sağlık alanında tesis ve altyapı imkânları, daha somut ve diğer etkenlerden daha az etkilenebilecek bir gösterge olarak düşünölmüştür.

Düzyey-1 Bölge Adı	Yüzbin kişi başına toplam hastane yatak sayısı (2008 Yılı)
Doğu Karadeniz	297
Batı Anadolu	285
Batı Karadeniz	278
Ege	253
Batı Marmara	245
Ortadoğu Anadolu	245
Orta Anadolu	235
İstanbul	230
Kuzeydoğu Anadolu	228
Doğu Marmara	227
Akdeniz	211
Güneydoğu Anadolu	146

Düzyey-1 Bölge Adı	Yüzbin kişi başına toplam hastane yatak sayısı (2017 Yılı)
Bati Anadolu	330
Doğu Karadeniz	327
Bati Karadeniz	314
Orta Anadolu	301
Ortadoğu Anadolu	299
Kuzeydoğu Anadolu	293
Bati Marmara	292
Ege	288
Akdeniz	285
İstanbul	253
Doğu Marmara	248
Güneydoğu Anadolu	233

Tablo 5.21. Düzyey-1 Bölgeler bazında yüz bin kişi başına hastane yatak sayısı (TÜİK, web)

Eğitim ile ilgili göstergelerde ise bölgelerdeki nüfusa kıyasla okuryazarlık oranı ve üniversite mezunu oranları ele alınmıştır. İlköğrenimin devletin temel hizmetlerinden biri olduğu düşünöldüğünde okuryazarlık oranı çalışmamız açısından önemli bir göstergedir. Üniversite mezunu oranı ise bir bütün olarak eğitim sisteminin işleyişi ve bölgelerdeki yaşam kalitesi açısından bize bölgeler arasında kıyaslama yapma imkânı vermektedir. Tablo 5.22'deki göstergelerde bölgeler arasında sıralama yapılmamıştır. Vakamızda ele aldığımız bölgeler tablonun altında koyu renk ile gösterilmektedir. Veriler incelendiğinde 2008 ve 2017 yılları arasında hem okuryazarlık oranı hem de üniversite mezunu oranlarında ülke genelinde belirgin bir artış olsa da, diğer bölgelere kıyasla Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bu oranların düşük olduğu görölmektedir.

Bölge Kodu	Düzyey-1 Bölge Adı	6 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilmeyen oranı (2008)	15 yaş ve üzeri nüfusta yüksekokul veya fakülte mezunu oranı (2008)	6 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilmeyen oranı (2017)	15 yaş ve üzeri nüfusta yüksekokul veya fakülte mezunu oranı (2017)
TR1	İstanbul	4,39	9,3	2,14	18,53
TR2	Batı Marmara	5,91	6,87	1,97	14,54
TR3	Ege	6,6	7,66	1,86	15,65
TR4	Doğu Marmara	5,17	7,14	2,48	15,42
TR5	Batı Anadolu	4,95	11,12	2,1	19,57
TR6	Akdeniz	8,24	6,77	2,83	14,55
TR7	Orta Anadolu	8,79	5,78	3,68	13,05
TR8	Batı Karadeniz	10,42	5,54	3,98	12,78
TR9	Doğu Karadeniz	11	5,97	4,85	13,79
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	13,6	4,35	6,34	11,46
TRB	Ortadoğu Anadolu	16,35	4,34	6,23	12,04
TRC	Güneydoğu Anadolu	16,46	3,48	6,81	10,61

Tablo 5.22. Düzyey-1 Bölgelere Göre Eğitim Durumu (TÜİK, web)

Ekonomik göstergeler kapsamında ise bölgelerdeki işsizlik ve yoksulluk oranlarını ele alacağız. Ekonomik göstergelerin yalnızca devletin bölgedeki varlığı ile ilişkili olmadığı, başka pek çok etken ile şekillendiği değerlendirilmektedir. Ancak dolaylı olarak bize devletin bazı kurumlarının etkinliği hakkında fikir verebilirler.

2004, 2011 ve 2018 yılları işsizlik oranları düzey1- bölgeler bazında Tablo 5.23'te gösterilmiştir. Buna göre Batı Marmara, Batı ve Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde ülkenin diğer bölgelerine nazaran işsizlik oranı daha düşük seyretmektedir. Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki yüksek işsizlik oranları dikkat çekse de ülkenin ortalamasına ve diğer bölgelere kıyasla çok fark olmadığı görülür. Bu anlamda bölgeler arası farkların Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine özgü olduğunu söyleyemeyiz.

Yoksulluk oranlarını incelendiğinde de benzer bir tablo ile karşılaşmaktadır. Tablo 5.24'teki veriler incelendiğinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasılanın diğer bölgelere kıyasla düşük olduğu görülür ancak söz konusu bölgelerde yoksulluk sınırı da nispeten düşük olduğundan yoksulluk oranı bölgeler arasında benzerlik göstermektedir.

Bölge Kodu	Bölge Adı	15 Yaş ve Üzeri İşsizlik Oranı		
		2004 yılı	2011 yılı	2018 yılı
TR1	İstanbul	12,4	11,8	12,5
TR2	Batı Marmara	6,6	7,1	6,7
TR3	Ege	10,6	10	9,8
TR4	Doğu Marmara	10,7	9,8	9,6
TR5	Batı Anadolu	13,3	8,6	8,9
TR6	Akdeniz	13	10,6	12,2
TR7	Orta Anadolu	10	9,7	12,2
TR8	Batı Karadeniz	8	6	6,5
TR9	Doğu Karadeniz	6,9	6,4	6,2
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	2,8	8,3	6,4
TRB	Ortadoğu Anadolu	15,1	11,2	14,8
TRC	Güneydoğu Anadolu	11,7	11,7	18,1

Tablo 5.23. Düzey-1 Bölgeler Bazında İşsizlik Oranları (TÜİK, web)

BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	2004 yılı	2010 yılı		2017 yılı			
		Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (2009 bazlı \$)	Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (2009 bazlı \$)	Medyan gelirin %60'ına göre / Yoksulluk sınırı (TL)	Medyan gelirin %60'ına göre / Yoksulluk oranı (%)	Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (2009 bazlı \$)	Medyan gelirin %60'ına göre / Yoksulluk sınırı (TL)	Medyan gelirin %60'ına göre / Yoksulluk oranı (%)
TR1	İstanbul	10235	17480	6193	18,7	17827	12301	18,8
TR2	Batı Marmara	6140	11069	4654	20,2	10423	10775	19,3
TR3	Ege	6045	10247	5035	20,6	10314	10190	15,3
TR4	Doğu Marmara	6936	12173	4905	18,3	12821	11160	14,8
TR5	Batı Anadolu	7678	13333	5264	21	12469	11086	18,4
TR6	Akdeniz	4886	8883	4269	19,8	8238	8816	20,3
TR7	Orta Anadolu	4214	7805	3999	18,9	7866	8743	15,5
TR8	Batı Karadeniz	3933	7247	4109	20,8	7155	9567	16,4
TR9	Doğu Karadeniz	3848	7444	4345	20,7	7257	9198	14,6
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	2872	5751	2864	23,1	5749	7425	17,9
TRB	Ortadoğu Anadolu	2689	5180	2553	20,6	5141	5983	16,3
TRC	Güneydoğu Anadolu	2943	5232	2180	20	5395	5198	15,4

Tablo 5.24. Düzey-1 Bölgeler Bazında Kişi Başı GSYH ve Yoksulluk Oranları (TÜİK, web)

Bölgesel gelişme farklılıklarının azaltılması hedefi günümüzde halen güncelliğini korumaktadır. En son kabul edilen ve 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında (2013) aynı hedef ortaya konmuştur. Ancak plandaki verilere göre çoğu göstergede bölgeler arasındaki farkların geçmiş dönemlere göre büyük oranda kapandığı görülmektedir. Uzun yıllardır devlet politikası olarak uygulanan bu hususun sonuç vermeye başladığı ve verilere yansıdığı değerlendirilmektedir.

Terörle mücadelede bu kısımda incelediğimiz konuların yansımalarının ne şekilde olacağı sorusu ise bize incelediğimiz teorideki nedensellik mekanizmaları için bir çerçeve ortaya koyar. Kırsal kesimde, bir köyde yaşayan sivil halka karşı bir terör eylemi gerçekleştiğinde ne olacaktır? Öncelikle halkın terör eylemini güvenlik

güçlerine haber vermesi gerekir. Bu haberin derhal gitmesi için elektrik altyapısı ve iletişim imkânları bulunmalıdır. Güvenlik güçlerinin olay yerine intikal etmesi için de hem altyapı hem de vasıta olarak yeterli ulaşım imkânları mevcut olmalıdır. Terör eyleminin kısa süreli ve yoğun şiddetli olduğu düşünülürse güvenlik güçlerinin olayı haber alması ve olay yerine intikalinin çok hızlı şekilde gerçekleşmesi gerekir. Bu koşulların yetersiz olduğu bir ortamda halk terör eylemleri karşısında korunmasız kalacak ve kendini savunması gündeme gelecektir.

Bölgelerarası gelişmişlik farklarının yıllardır bir kalkınma sorunu olarak işaret edildiği Türkiye’de, yukarıdaki göstergeler ışığında, PKK terör örgütünün yoğun olarak eylem yaptığı bölgelerde, özellikle örgütün eylemlerine başladığı ilk dönemlerde kamu gücünün diğer bölgelere göre daha zayıf olduğu değerlendirilmektedir.

Bu durum hakkında söz konusu dönemdeki izlenimler de fikir vermektedir. Zira örgütün faal olduğu 1979 yılı ve sonrası dönemde ülkedeki kargaşa ortamı Türk Silahlı Kuvvetleri’nin ülke yönetimine el koymasına varan sonuçlara yol açmıştır. PKK terör örgütünün kuruluşunu ilan ettiği eylemi 29 Temmuz 1979 tarihinde milletvekili ve aşiret lideri Mehmet Celal Bucak’a suikast girişimi olayıdır. Esasında o dönemde ‘Apocular’ olarak bilinen yapılanmanın geçmişi bu eylemden de önceye gitmektedir. PKK’nın Türkiye’deki 1980 öncesi kargaşa dönemine katkısı büyüktür. Örgüt mahkeme kayıtlarına göre 12 Eylül 1980 tarihine kadar 354 kişiyi öldürmüş ve 366 kişiyi de yaralamıştır (7. Kolordu’dan aktaran Özcan 1999).

1979 yılında bölgedeki izlenimler bir gazetenin yazı dizisinde Yalçın Doğan tarafından şu şekilde aktarılmaktadır (Doğan’dan aktaran Özcan 1999, 46):

“... Örneğin onların (Apocular) merkezlerinden biri olan Batman’da kim Apo’cudur, hangi Apo’cu hangi eyleme katılmıştır, silahlar nerede saklanır, bunu herkes biliyor. Silahların saklandığı yerleri halk biliyor. İşte ilginç olanı burada başlıyor. Herkesin bildiği bu konuları acaba devlet ise ne ölçüde biliyor. Adamlar ellerini kollarını sokakta sallayarak yürüyor da bunlar neden yakalanmıyor? ...Batman’daki petrol rafinerisine birkaç aydır işçi alınamıyor. Nedeni çok açık, Apo’cular. Rafineriyi işleten TPAO’nun uyguladığı toplu sözleşmeye göre rafineriye işçi girmek isteyen mutlaka Siirt İş ve İşçi Bulma Kurumundan işsiz olduğunu ve niteliğini belirten bir belge getirmek zorunda. Rafineri işçi almak istediğini açıklayınca Apo’cular Siirt’teki İş ve İşçi Bulma Kurumunu basıp, çalışanları karga tulumba dışarı atmışlar ve üç bin tane belge düzenleyip Batman’daki yönetimin karşısına çıkmışlar...”

1980 yılı askeri müdahalesi öncesinde de pek çok eylem yapan grup, belediye başkanlarını hedef almış ve kendileriyle uzlaşmayanları zorla istifa ettirmiş veya öldürmüş, köylülerin ürünlerine el koymuş, kendilerine alternatif olabilecek diğer gruplara da yoğun şiddet uygulamıştır. Bölgedeki kamu gücü ise bu olaylar karşısında pasif kalmış ve örgütün etkisine açık kalmıştır. Bu dönemde ideolojik bölünme polis teşkilatında dahi yer bulmuş, kamu gücü ülkedeki kargaşa ortamının önüne geçmekte yetersiz kalmıştır (Özcan 1999, 46-48).

PKK’nın eylemlerinin yoğunlaştığı dönemlerde koruculuk sisteminin işlevi ile ilgili çarpıcı bir örnek de Erzurum ilindeki iki köyün PKK terör örgütü mensuplarınca basılması olayıdır. 25 Ekim 1993 tarihinde Erzurum ili Çat ilçesi Yavi Kasabası ile; 30 Ekim 1993 tarihinde Erzurum İli Pasinler İlçesi Çiçekli Köyünün örgüt mensuplarınca basılarak 38 vatandaşımızın öldürüldüğü olaylarla ilgili TBMM Araştırma Komisyonunca bir rapor hazırlanmış ve raporda köylülerin güvenlik

önlemlerinin yetersizliğinden şikayet ederek silah talep ettiği ve köy koruculuğu sistemine dâhil olmak istedikleri belirtilmiştir (TBMM 1995a).

Silahlı mücadelesinde ‘Uzun süreli halk savaşı’ stratejisini benimseyen PKK terör örgütü için, faaliyetler kamu örgütlenmesinin zayıf olduğu kırsal kesimlerde başlatılacak, korunmasız ve şiddetin etkisine açık olan halka karşı yoğun şiddet ise halkın devletle bağının kesilmesine neden olacaktı. Devlet, tüm coğrafyaya nüfuz edemediği bu bölgede yalnızca şehir merkezlerinde etkiliydi. Zayıf olduğu kırsal bölgelerde ise halk ile devletin bağının kesilmesi devleti bu merkezlere hapsedecek, bilgi akışını engelleyecekti. Kamu gücü zamanla kırsalı terk edecek ve bu alanlarda egemenlik örgüte kalacaktı. Örgüt de halkı siyasi ve askeri olarak yeniden örgütleyerek eylemlerini şehir merkezlerine taşıyacaktı (Özcan 1999,74). Bu yönde bir stratejiyi benimseyen bir terör örgütüne karşı mücadelede, devletle halk arasındaki bağın kesilmesini engellemek ve halkı devletin yanında tutmak kritik önemdedir. Bu da terör örgütünden önce davranarak halkı mücadeleye dâhil etmekle mümkün olur. Bu bağlamda, devletin ve kamu gücünün etkisinin az olduğu bir coğrafyada yoğun terör olayları var ise halkın kendisini koruması maksadı ile güvenlik sistemine dâhil edilmesi zorunlu bir strateji olur. Bu uygulama yalnızca güvenlik görevlilerinin sayısını artırmak ve nüfuz edilmesi zor coğrafyalarda güvenlik açığını kapatmak anlamında değil, aynı zamanda halkın terörle mücadelede devlete siyasi olarak destek olması ve devletin halk nezdindeki meşruiyeti açısından da önemli bir adımdır.

5.3. Zorlu ve Engebeli Arazi

Ayaklanma ve terörizm ile ilgili çalışmalarda, coğrafya ve o coğrafya üzerindeki sosyal yapıyı bir bütün halinde ele almak gerekir. Çünkü tarafların stratejisi esas olarak halkın üzerinde egemen olmayı gerektirir. Bunu başarabilmek veya başaramamak üzerinde, fiziki imkânların ve hareket kabiliyetine önemli derecede etki eden arazi yapısının önemi büyüktür. Zorlu bir arazi yapısının bir çatışmanın zayıf tarafına gizlilik başta olmak üzere avantajlar sağladığı açıktır. Şüphesiz PKK terör örgütü özelinde de bu avantaj kullanılmaktadır. Terör eylemlerinin bölgedeki dağlık ve engebeli alanlarda daha fazla yoğunlaştığı dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin arazisinin engebeliliği açısından metodoloji bölümünde değinilen endekslere göre durumuna bakıldığında orta derecede engebeli olduğu, endekste bulunan 234 ülke içerisinde 31'inci sırada yer aldığı ve yüzde 40'ının engebeli olarak değerlendirdiği görülür. Tablo 5.25'te listedeki diğer ülkelerin bazıları ile Türkiye'nin aldığı değerler karşılaştırılmıştır (Nunn ve Puga, Web).

Sıralama	Ülke Adı	Arazi Engebelilik Endeksi	Engelibeli Arazinin Ülke Geneline Yüzde Oranı
1	Cebelitarık	7.811	100
8	Nepal	5.043	75.265
10	İsviçre	4.761	66.060
16	Avusturya	3.513	54.307
31	Türkiye	2.620	40.909
34	Afganistan	2.518	39.004
39	İtalya	2.458	38.884
52	Japonya	2.132	37.173
74	İspanya	1.689	23.372
120	Rusya	0.940	11.412
151	Almanya	0.597	3.001
219	Hollanda	0.037	0

Tablo 5.25. Seçilmiş Arazi Engebelilik Endeksi değerleri (Nunn ve Puga, Web)

Türkiye içerisinde terör olaylarının yoğun olarak yaşandığı ve güvenlik koruculuğu uygulamasının mevcut olduğu bölgeleri coğrafi açıdan doğu ve güneydoğu olarak ayrı ayrı ele almak gerekir. Doğu Anadolu'ya doğu-batı istikametinde uzanan kıvrılma dağları⁹ hâkimdir. Bu oluşumlar ortalama yükseklikleri 3000 metre civarında kabarıklıklardır (Saraçoğlu 1956, 5). Bunların içerisinde yükselti ve alçalmalar ve volkanik dağlar mevcuttur. Bölgenin büyük bir kısmının ortalama yüksekliği yaklaşık 1500 metredir ve çevre bölgeler üzerinde yüksek bir platform olarak kalmaktadır (Saraçoğlu 1956 ,6-7). Bu yükseklikten kuzeye ve güneye doğru inen akarsular şiddetli bir aşındırmaya sebep olmuşlar ve bazılarının geçilmesi imkânsız olan derin ve sarp vadiler oluşturmuşlardır. Bölgenin kenar kısımları orta kısımlara nispeten daha engebeldir. En belirgin özelliği olarak yüksekliği öne çıkan bölgede bazı kentlerin rakımları şöyledir: Iğdır 860, Malatya 900, Elazığ 1020, Tunceli 1050, Bingöl 1125, Erzincan 1205, Bitlis 1500, Muş 1520, Ağrı 1640, Van 1727, Hakkari 1748, Kars 1750, Ardahan 1800 ve Erzurum 1950 metre (Mutlu 2002, 193)¹⁰.

Bölge, Karadeniz Bölgesinden sonra ülkemizde en engebeli ve sarp araziye sahiptir. Bölgenin %43.29'unda eğim 12 dereceden fazladır (Tablo 5.26). Bölgenin arazisinin arızalı ve dik olması tarım amaçlı kullanımı kısıtlamakta, bölgenin önemli bir kısmını tarıma elverişsiz hale getirmektedir. Bazı bölgelerde yükseklik etkisini soğuk iklim ile gösterir. Bu yerlerde yazları serin ve kısa geçer, eylülde başlayıp nisan kadar devam eden kış aylarında ise karın ancak nisan ayında kalktığı görülür (Mutlu 2002, 193-194). Bölgede yıllık ortalama donlu gün sayısı kuzey kutbu yakınındaki bazı bölgelere yaklaşmaktadır (Saraçoğlu 1956).

⁹ Dağların oluşum türünü belirten bu ifadeyle, levhaların sıkıştırılmasına bağlı olarak esnek tabakaların kıvrılarak yükselmesiyle oluşan dağ türleri kastedilir.

¹⁰ Bölgedeki bazı dağ ve tepelerin yükseklikleri Tablo 5.29'da verilmiştir.

	Marmara	Ege	Akdeniz	Orta Anadolu	Karadeniz	Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu
Eğim	Eğime Göre Arazi Dağılımı (%)						
0-6 Derece	41.29	39.96	36.07	44.09	19.59	32.97	45.01
6-12 Derece	24.29	23.16	21.94	25.72	22.05	23.74	21.61
12+ Derece	34.42	39.88	41.99	30.19	58.36	43.29	33.38
	Ortalama Yükseklik						
Yükseklik (m)	295	685	626	1184	738	1649	787

Tablo 5.26. Bölgeler bazında arazi eğiminin karşılaştırılması(Mutlu 2002, 194)

Seçilmiş meteoroloji istasyonlarında yıllık ortalama değerler						
	Denizden Yükseklik (m)	Ortalama en düşük sıcaklık	Ortalama Yağış Miktarı (mm)	Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	Ortalama Karla Örtülü Gün Sayısı	Ortalama Donlu Gün Sayısı
Diyarbakır	660	-24.2	495.2	88.2	12.7	62.2
Erzincan	1215	-32.5	366.6	103.5	113.1	110.5
Erzurum	1869	-30.1	452.8	120.4	41.5	154.0
Gaziantep	855	-17.5	556.2	84.5	13.2	56.5
(Karaköse) Ağrı	1631	-43.2	521.2	116.2	116.4	161.4
Kars	1775	-39.6	510.8	134.7	106.5	180.0
Siirt	895	-19.3	730.1	94.7	18.1	45.9
Şanlıurfa	547	-12.4	467.5	74.0	3.1	23.5
Van	1725	-28.7	377.0	85.7	80.4	132.1

Tablo 5.27. Doğu ve Güneydoğudaki seçilmiş meteoroloji istasyonlarında yıllık ortalama değerler (DİE 1985,16-30)

Bölgede nüfus yoğunluğu değişiklik gösterir (Tablo 5.28). Tarım ve hayvancılığın daha çok yapıldığı ve ulaşım imkânları daha iyi olan ovalarda nüfus yoğun iken engebeli bölgelerde ise nüfus sıklığı daha düşüktür (Saraçoğlu 1956, 459). Soğuk ve kar tesiri altında şiddetli bir iklime sahip olan bölgede, bu iklimin insan hayatı, ekonomi ve ulaştırma üzerinde etkisi büyüktür (Saraçoğlu 1956, 9).

Nüfus Yoğunluğu (Kişi Sayısı / km ²)					
	1980	1985		1980	1985
Adıyaman	47	55	Kars	36	38
Ağrı	32	37	Malatya	49	54
Bingöl	26	27	Kahramanmaraş	47	54
Bitlis	39	45	Mardin	44	51
Diyarbakır	51	61	Muş	35	39
Elazığ	45	49	Siirt	36	42
Erzincan	23	25	Tunceli	18	18
Erzurum	30	32	Şanlıurfa	31	41
Gaziantep	98	117	Van	24	28
Hakkari	16	18	Türkiye Ortalaması	56	63

Tablo 5.28. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Nüfus Yoğunluğu (DİE 1988, 36)

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	
Doğu Toroslar	Koçkiran dğ..... 3326
Nurhak dağları	Uludoruk (Reşko tp.) 4135
Nuruhak dğ 3081	Karadağ (Gare dğ.) 3460
Killi tp 3038	Karadağ 3752
Seyrekli dğ 2296	Mere dğ 3421
Keklicek dğ 2699	Karadağ 3197
Derbent dğ. (Fatmasivrisi tp.) 2570	Sarı dğ. (Yalçın tp.) 2949
Malatya dağları	İspiriz dğ 3668
Akdağ (Malatya) 2608	Yiğit dğ. (Haravil dğ.) 3468
Bozdağ (Boz tp.) 2581	Güllüce tp. (Şikolanis tp.) 3229
Şakşak dğ 2237	Merkez dğ 3240
Ergani dağları	Dağlıca dağları (Oramar dğ.)
Hazarbaba dğ 2290	Dağlıca dğ 3356
Karaoğlan dğ 2329	Özpinar dğ. (Medlişen dğ.) 3364
Mastar dğ 2171	Samdi dğ. (Satsivrisi) 3794
Akdağlar (Palu)	Gevarruki dğ. (Dörtkaya tp.) 3360
Karabel dğ. (Girbelikdğ.) 2346	Yukarı Fırat bölümü
Şarikşan dğ. (Sırma tp.) 2576	Kemaliye çevresi
Aydınlık dağları (Sason dğ.)	Munzur dğ.(Ziyaret tp.) 3147
Aydın tp. (Malato tp.) 2973	Çal dğ 2179
Karaçavuş dağları (Haçreş dğ.)	Divriği çevresi
Çavuş dğ.(Büyük hurtik dğ.) 2646	Çalgan tp 2735
Subaşı dğ.(Zupser dğ.) 2721	Yama dğ 2694
Çötele dğ.(Akçakara tp.) 2940	Eğerli dğ 2290
Tosun tp.(Andok tp.) 2813	Gönderen dğ.(Ulu tp.) 2432
Bitlis dağları	Karadağlar
İhtiyar Şahap dğ 3634	Karadağ 2120
Müküs dğ. (Mikelecasus tp.) 3414	Kel tp 1772
Alacabük dğ. (Pelli dğ.) 3076	Bingöl dağları
Kepçe dğ. (Arnas dğ.) 3537	Şerafettin tp 2544
Gözeli dğ. (Avaberhan tp.) 3103	Kale tp 3194
Hasobeşir tp 3503	Kumnahasan tp 2927
Çadır dğ. (Artos dğ.) 3537	Karagile dğ. (Kumlu tp.) 2654
Karlı tp. 3453	Bingöl dğ. (Kohtp.) 3111
Hakkâri dağları	Mercan dağları
Yel tp. (Arabi dğ.) 3162	Akbaba tp 2463
Yazlıca dğ. (Herekol dğ.) 2953	Harsi dğ. (Orta tp.) 2472
Tanintanin dğ 3055	Şeytan dağları —Şeytan dğ 2913
Musa dğ. (Mamemuşa dğ.) 3232	Munzur Dağları
Karaca dğ. (Termo dğ.) 3275	Katır tp 3129
Altın dğ 3358	Koşan dğ 3078
Başak dğ. (Günheriç dğ.) (Şiran tp.) . 3355	Bağırpaşa dğ 3293
Buzul dğ (Cilo dğ.) 4116	Koçgölbaşı tp 3239
Kandil dğ 3468	Ferandah dğ.(Kuş tp.) 3059
Sümbül dğ 3607	Orta dğ 2866
Mor dğ 3807	Bakır dğ 3106
Yalın dğ. (Kalamerik dğ.) 3168	Eğripınar dğ.(Katır tp.) 3111
	Fekrik dğ 3262
	Ziyaret tp 3071

Esence dağları (Keşiş dğ.)		Balıkgöl dğ.....	2798
Çiçekli dğ.....	3122	Ziyaret tp.....	2887
Soğanlı dğ.....	3065	Büyükköse dğ.....	3432
Esence tp. (Keşiştp.)	3549	Aşağıdağ (Aşıkdede tp.).....	3274
Urla gediği	3515	Perli dğ.....	3231
Karakaya dğ.(Mirpet dğ.)	3115	Karakuş tp.....	3103
Yukarı Murat - Erzurum - Kars bölümü		Çakmak dğ. (Gümüşkale tp.)	3063
Erzurum çevresi		Van bölümü	
Dumlu dğ.....	3169	Van gölü doğusu	
Kavak dğ. (Tosik dğ.)	2904	Erk dğ.....	3204
Dumlu tp.....	2776	Başet tp.....	3684
Kuş dğ. (Dap dğ.) (Velibaba tp.)	3186	Çat dğ. (Sudis dğ.).....	3146
Sulak tp.....	2882	Yumru dğ. (Hirabit dğ.)	3354
Erzurum - Kars yaylası		İsabey dğ.....	2837
Yesirçöl dğ.....	3066	Pirraşit dğ.....	3109
Kargapazarı dğ.....	3048	Sarıçimen tp.....	2691
Kandil dğ. (Ziyaret tp.)	3103	Mengene tp.....	3412
Allahüekber dğ.....	3120	Muradiye dğ.....	2623
Kars - Ardahan çevresi		Van gölü kuzeydoğusu	
Akdoğan (Hamurpet) dağları		Tendürek dğ.....	3660
Akdoğan tp.....	2879	Aladağ.....	3356
Kars yaylası		Top tp. (Kerdahol tp.) (Aladağ)	3211
Kısır dğ.....	3197	Van gölü kuzeyi	
Aladağ.....	3138	Muratbaşı tp. (Aladağ)	3510
Alaca dğ.....	2699	Kandil dğ.....	2876
Yağlıca dğ.....	2961	Bozdağ (Soğanlı tp.) (Pivazok tp.)	3289
Kabak dğ.....	3054	Meydan dğ. (Kurt tp.)	2722
Bakır dğ.....	3026	Süpan dğ.....	4058
Karçal dağları		Van gölü kuzeybatısı	
Karçal dğ.....	3415	Top dğ. (Katavin dğ.).....	2256
Şavşat dağları		Van gölü batısı	
Cin dğ.....	2957	Bilman tp.....	2735
Çadır dğ. (Kordevan dğ.)	2929	Karaburun tp.....	2754
Göze dğ. (Arsiyan dğ.)	3167	Nemrut dğ.....	2828
Ardahan yaylası		GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	
Uğurlu tp.....	2806	Urfa yaylası	
Karasu - Araş dağları		Arat dğ.....	840
Sakaltutan tp.....	2402	Cudi dğ.....	627
Nalbant dğ.....	2899	Tektek dğ.(Aktepe) 749	
Palandöken dğ.....	3176	Susuz dğ.(Mahmut tp.) 801	
Şahvelet dğ. (Evması tp.)	2654	Gaziantep yaylası	
Kalaylı dğ. (Karakaya tp.)	3167	Karakaş dğ. (Sof dğ.)	1496
Karagöl tp.....	2660	Top dğ. (Kefis dğ.) (Gülbahar tp.)	1021
Paşapınar dğ.....	3057	Diyarbakır yaylası	
Şakşak dğ.....	2858	Karaca dğ.(Keltp.)	1748
Ejder tp.....	2817	Karaca dğ.(Bay tp.) (Mirinmir tp.)....	1938
Aras-Murat arası		Mazı dğ.....	1252
Büyük Ağrı dğ.....	5137	Raman dağı çevresi	
Küçük Ağrı dğ.....	3896	Raman dğ.....	1260
Kale tp.....	2979	Yanarsu dğ. (Garzan dğ.)	865

Tablo 5.29. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Seçilmiş Bazı Dağ ve Tepelerin Yükseklikleri (metre) (DİE 1985, 10-11)

Güneydoğu Anadolu bölgesi ise Doğu Anadolu'ya kıyasla daha alçaktır. Daha fazla güneş alır ancak su azdır. Doğu Anadolu bölgesi hayvancılık açısından zengin kaynaklara sahipken Güneydoğu Anadolu ise tarıma daha elverişlidir (Mutlu 2002, 198).

Arazi yapısının terörle mücadeleye etkisini tartışmaya geçmeden önce, bölgeyi ülkenin diğer kesimleri ile karşılaştırmak da faydalı olacaktır. Önceki kısımda olduğu gibi burada da ülkemizdeki bölgeler arasında kıyaslamalara gidilerek durum tespiti yapılmaya çalışılacak, sonrasında ise bu durumun güvenlik koruculuğu sistemi ile ilişkisi değerlendirilecektir.

Arazi yapısının zorluğu ile ilgili değerlendirme yapabilmek adına ulaşım imkânları ile ilgili istatistik veriler incelenecektir. Karayolları için detaylı ulaşım istatistikleri 2004 yılından itibaren mevcuttur. Arazi yapısı zamanla değişmediğinden diğer bölgeler ile karşılaştırma yapılabildiği sürece inceleyeceğimiz veriler amacımıza yönelik bilgiler ihtiva edecektir. Ulaşım yıllar içerisinde belirgin şekilde gelişmiş olsa da, bölgeler arası farklar halen mevcuttur. Zira Doğu Anadolu gibi sarp ve eğimi bol bölgelerde yol yapım maliyetleri daha yüksek olur (Mutlu 2002, 296)

Karayolları ulaşım istatistikleri karayollarının kendi bölge teşkilatı temel alınarak hazırlanmakta olup, toplam yol uzunlukları ve büyüklükleri farklı olan bölge müdürlüklerinin arasında kıyaslama yapabilmek adına kilometre başına yılda geçen taşıt, yolcu ve ağırlık göstergeleri kullanılmaktadır (KGM 2004; KGM 2011; KGM 2018). 2004 yılında bu yana her yıl yayınlanan istatistikler arasından ilk ve son yıl olan 2004 ve 2018 verileri ve ek olarak 2011 verileri incelenecektir.

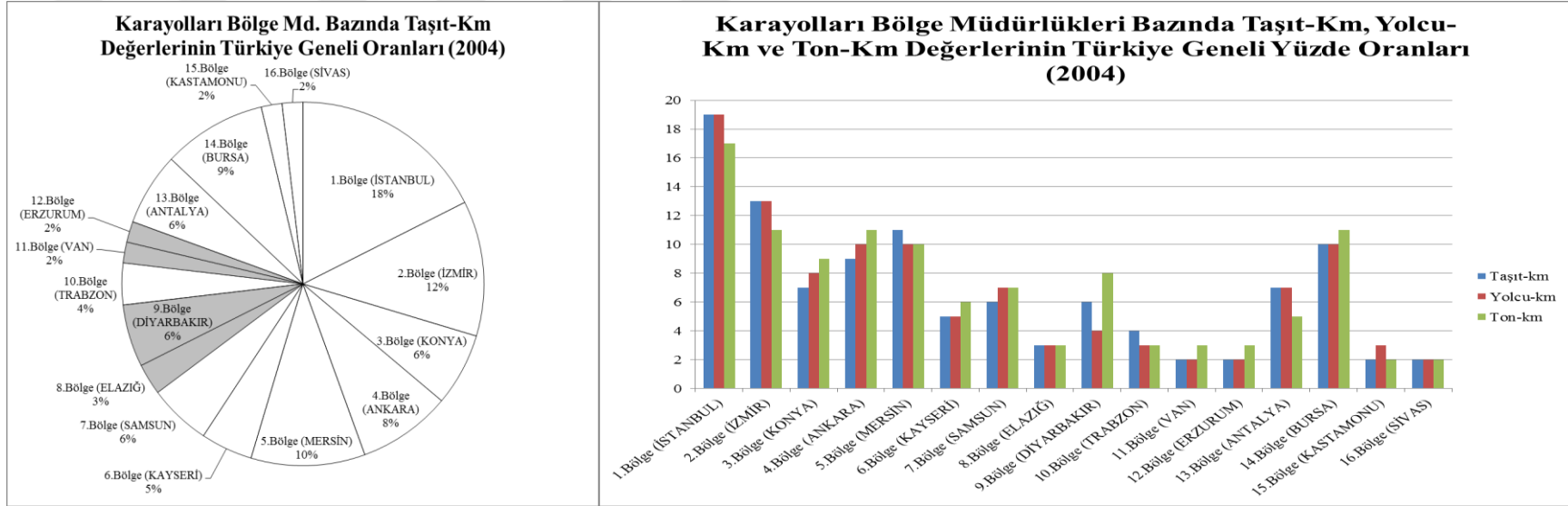
Grafiklerde Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da bulunan bölge müdürlükleri koyu renk ile belirtilmiştir. Veriler incelendiğinde Van, Erzurum, Sivas ve Kars (18. Bölge

olarak 2011 yılından itibaren veri bulunmaktadır) bölge müdürlüklerine ait değerlerin en düşük olduğu, onları Elazığ bölge müdürlüğünün izlediği görülür. Diyarbakır bölgesine ait değerler ise nispeten yüksektir.

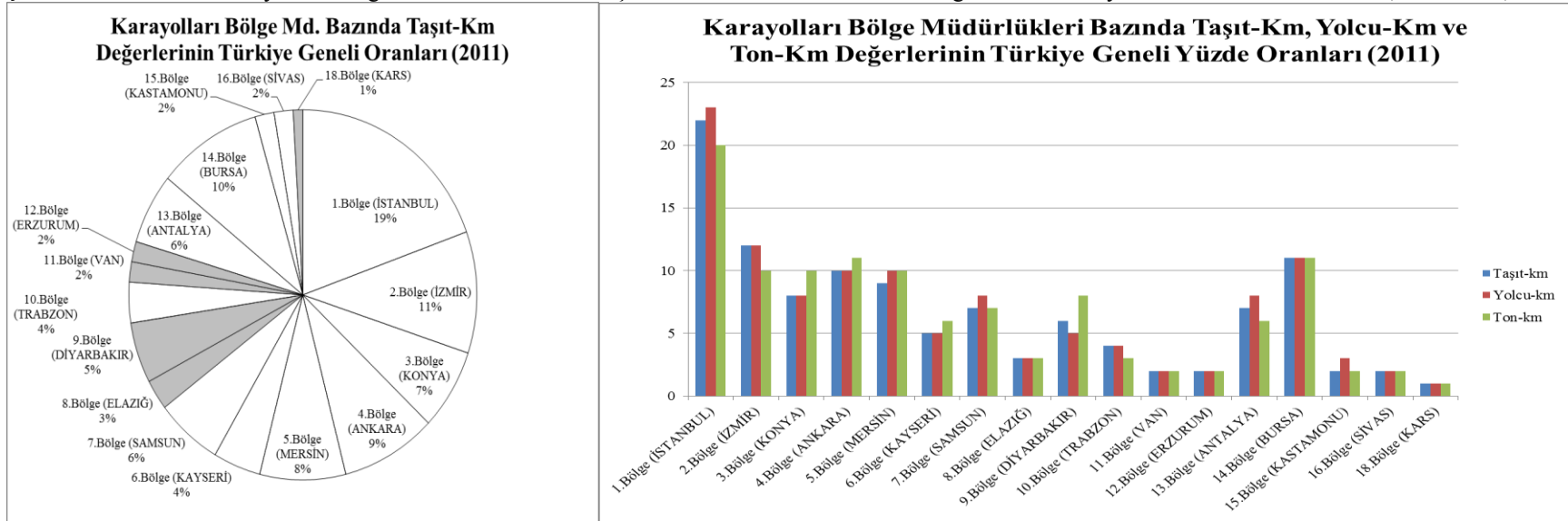
Bunlara ek olarak ulaşım istatistikleri kapsamında fikir edinebileceğimiz bir başka veri de araç sayısı ve trafik kazaları istatistikleridir (TÜİK, web). Tablo 5.30'daki veriler incelendiğinde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kişi başına düşen araç sayısı çok daha düşük olmasına rağmen bir milyon araç başına ölü ve yaralı sayılarının diğer bölgelere nispeten daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

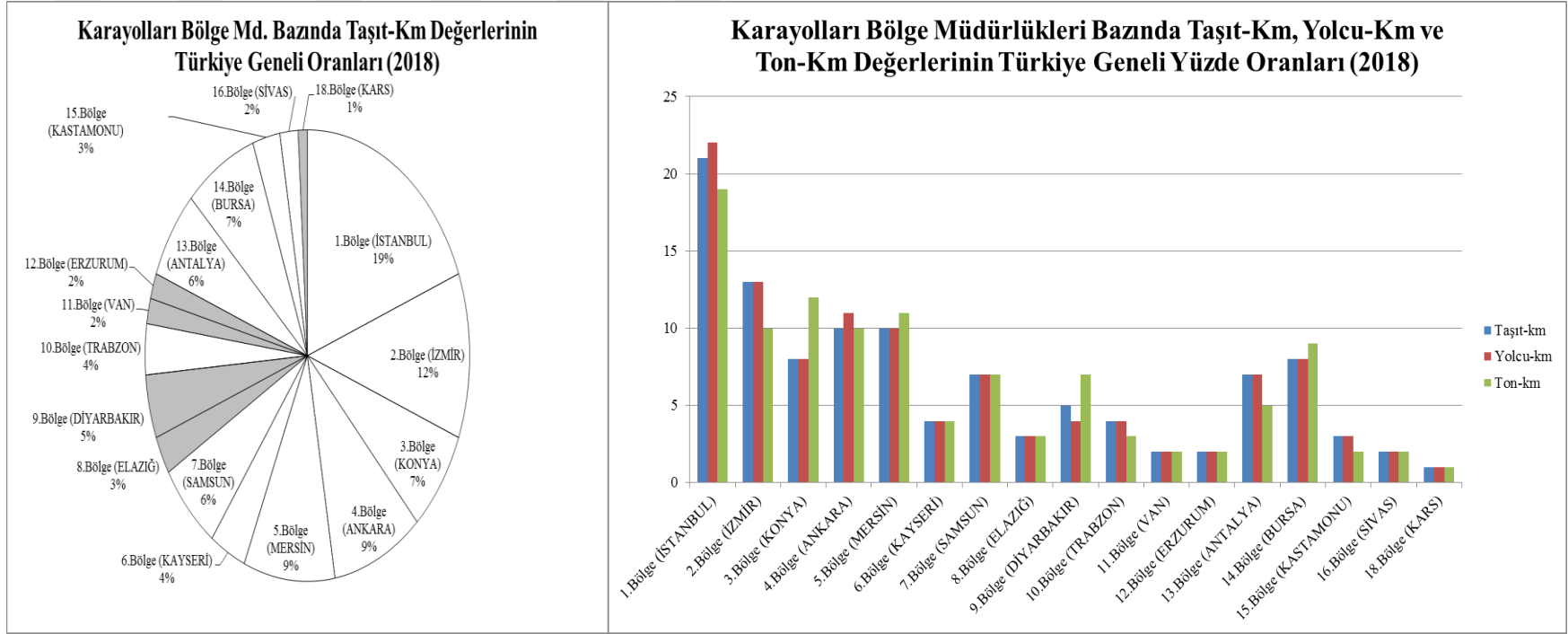
Şekil 5.16. 2004 Yılı Karayolları Bölge Md.lükleri Bazında Taşıt-Km, Yolcu-Km ve Ton-Km Değerlerinin Türkiye Geneline Yüzde Oranları (KGM 2004)

Şekil 5.17. 2011 Yılı Karayolları Bölge Md.lükleri Bazında Taşıt-Km, Yolcu-Km ve Ton-Km Değerlerinin Türkiye Geneline Yüzde Oranları (KGM 2011)

Şekil 5.18. 2018 Yılı Karayolları Bölge Md.lükleri Bazında Taşıt-Km, Yolcu-Km ve Ton-Km Değerlerinin Türkiye Geneline Yüzde Oranları (KGM 2018)

BÖLGE ADI	1995		2000		2005		2010			2015			2018		
	Bir milyon araç başına ölü sayısı	Bir milyon araç başına yaralı sayısı	Bir milyon araç başına ölü sayısı	Bir milyon araç başına yaralı sayısı	Bir milyon araç başına ölü sayısı	Bir milyon araç başına yaralı sayısı	Bir milyon araç başına ölü sayısı	Bir milyon araç başına yaralı sayısı	Bin kişi başına otomobil sayısı	Bir milyon araç başına ölü sayısı	Bir milyon araç başına yaralı sayısı	Bin kişi başına otomobil sayısı	Bir milyon araç başına ölü sayısı	Bir milyon araç başına yaralı sayısı	Bin kişi başına otomobil sayısı
İstanbul	473	13774	271	9915	145	6032	95	6562	137	161	6252	168	106	5549	192
Batı Marmara	923	17829	604	14596	423	13284	329	12745	102	389	14560	143	330	12763	160
Ege	830	19603	542	14304	386	12551	241	12214	118	373	14610	155	313	12824	174
Doğu Marmara	1600	24032	1015	21515	568	18650	342	16678	99	358	16963	135	255	14373	154
Batı Anadolu	645	16548	431	13695	269	13543	199	13238	166	301	13623	205	261	11508	230
Akdeniz	858	15713	603	15666	374	13291	231	13240	101	387	15484	141	305	13835	159
Orta Anadolu	1700	28492	1208	27557	712	22758	396	22339	95	574	23061	136	437	20379	151
Batı Karadeniz	1293	23192	945	19579	580	18137	381	20165	90	555	19999	129	429	17217	143
Doğu Karadeniz	1950	32604	1212	28109	799	24505	557	22662	60	462	22591	89	385	20690	103
Kuzeydoğu Anadolu	2303	36282	1795	36309	1180	26939	613	32061	38	880	29866	51	671	27693	57
Ortadoğu Anadolu	2048	28498	1313	27185	741	25724	797	28333	37	881	30515	49	637	28844	56
Güneydoğu Anadolu	1946	21296	937	19754	654	18585	378	18259	42	529	22276	52	366	21009	55

Tablo 5.30. Düzey-1 Bölgeler Bazında Araç Sayısı ve Trafik Kazaları İstatistikleri (TÜİK, web)

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin ülkenin geneline oranla yoğun bir nüfusa sahip olmadığı ve göç vermiş bölgeler olduğunu belirtilmişti. Dağınık yerleşimler bağlamında ise ilçe, köy ve köylere bağlı yerleşimler üzerinden bir değerlendirme yapılabilir. Köy sayılarının fazlalığı ilk bakışta dağınıklık ölçütü olarak düşünülebilir. Bu amaçla Tablo 5.31’de Düzey-1 bölgeler bazında ilçe sayılarının köy sayılarına oranları verilerek bir karşılaştırma yapılmıştır (TÜİK, web). Veriler incelendiğinde en düşük oranların sırasıyla Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Batı Karadeniz bölgelerinde olduğunu ve onları Ortadoğu Anadolu’nun takip ettiği görülmektedir. Yeni Büyükşehirlerin oluşturulması ile büyükşehir olan illerde köylerin bu verilere dâhil olmamasından dolayı oranlarda büyük değişimler olmaktadır.

BÖLGE KODU	BÖLGE ADI	Bölgedeki İlçe Sayısının Köy Sayısına Oranı				
		2000 Yılı	2007 Yılı	Yeni Büyükşehir Yasası	2014 Yılı	2018 Yılı
TR1	İstanbul	0,1850	0,2119			
TR2	Batı Marmara	0,0264	0,0266		0,0596	0,0595
TR3	Ege	0,0336	0,0341		0,1083	0,1096
TR4	Doğu Marmara	0,0281	0,0289		0,0854	0,0856
TR5	Batı Anadolu	0,0369	0,0435		0,3899	0,3924
TR6	Akdeniz	0,0309	0,0317		0,1871	0,1871
TR7	Orta Anadolu	0,0276	0,0281		0,0310	0,0316
TR8	Batı Karadeniz	0,0192	0,0193		0,0238	0,0239
TR9	Doğu Karadeniz	0,0318	0,0318		0,0512	0,0521
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	0,0185	0,0189		0,0285	0,0286
TRB	Ortadoğu Anadolu	0,0224	0,0223		0,0336	0,0339
TRC	Güneydoğu Anadolu	0,0181	0,0182	0,0597	0,0590	

Tablo 5.31. Düzey-1 Bölgeler Bazında İlçe/Köy Sayısı Oranları (TÜİK, web)

Dağınık yerleşmenin tespiti amacıyla kullanılan bir ölçüt de bölgelerin dağınıklık karakteristiğidir. Beş yıllık kalkınma planlarının kırsal kalkınma özel ihtisas komisyonu raporlarında yer alan bu ölçüt için, öncelikle toplu ve dağınık köylerin sayısının tespiti ve bu dağınık köylere bağlı birimlerin sayısının tespit edilmesi

gereklidir. Dağınık köylere bağlı birimlerin sayısının dağınık köy sayısına bölünmesi ile dağınıklık karakteristiği değeri elde edilir (DPT 1984b, 28).

	Toplam Köy Sayısı	Toplu Köy Sayısı	Dağınık Köy Sayısı	Dağınık Köye Bağlı Köy Sayısı	Dağınıklık Karakteristiği
Marmara	2583	2255	328	858	2,6
Karadeniz	5597	1801	3796	13387	3,5
Ege	4840	3819	1021	2368	2,3
Orta Kuzey Anadolu	5647	4412	1235	2508	2,0
Orta Güney Anadolu	2477	2170	307	683	2,2
Orta Doğu Anadolu	4228	2660	1568	4145	2,6
Kuzey Doğu Anadolu	3256	2428	828	2095	2,5
Güney Doğu Anadolu	4167	2287	1880	5148	2,5
Akdeniz	3360	1936	1347	3448	2,6
TOPLAM	36155	23818	12337	34740	2,8

Tablo 5.32. Bölgeler bazında dağınıklık karakteristikleri (DPT, 1984b)

1984 yılı dağınıklık karakteristiği verilerine göre Karadeniz bölgesi en yüksek, Orta Kuzey Anadolu bölgesi en düşük değeri alırken Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri Türkiye Ortalamasına yakındır.

Yukarıda değinilen raporlarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin nüfus ve şehirleşme oranları ile ilgili verilere değinilmiştir. Bu verilerden yola çıkarak, göç vermekte olan bu bölgelerde nüfusun ve şehirleşme oranının diğer bölgelere nazaran daha az olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla ülkenin diğer bölgelerine göre daha kalabalık bir nüfus yapısına sahip değildir. Ancak kırsal alanda yaşayan nüfus oranı fazladır ve bu anlamda dağınık bir yerleşim karakteri olduğu söylenebilir. Aşağıda Tablo 5.33’de verilen nüfus yoğunluğu verilerine göre ise Doğu Anadolu bölgesi ülke ortalamasına göre daha az nüfus yoğunluğuna sahipken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi Türkiye ortalamasının üzerindedir.

2007			2018		
Düzyey-1 Bölge Kodu	Bölge Adı	Nüfus yoğunluğu (km2 başına kişi sayısı)	Düzyey-1 Bölge Kodu	Bölge Adı	Nüfus yoğunluğu (km2 başına kişi sayısı)
TR1	İstanbul	2420	TR1	İstanbul	2900
TR4	Doğu Marmara	132	TR4	Doğu Marmara	163
TR3	Ege	104	TR3	Ege	118
TR6	Akdeniz	101	TR6	Akdeniz	118
TRC	Güneydoğu Anadolu	95	TRC	Güneydoğu Anadolu	118
TR5	Batı Anadolu	92	TR5	Batı Anadolu	110
TR2	Batı Marmara	71	TR2	Batı Marmara	83
TR9	Doğu Karadeniz	71	TR9	Doğu Karadeniz	77
TR8	Batı Karadeniz	61	TR8	Batı Karadeniz	64
TRB	Ortadoğu Anadolu	46	TRB	Ortadoğu Anadolu	51
TR7	Orta Anadolu	42	TR7	Orta Anadolu	45
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	31	TRA	Kuzeydoğu Anadolu	31

Tablo 5.33. Düzyey-1 Bölgeler Bazında Nüfus Yoğunluğu Verileri (TÜİK, web)

Erişim ve nüfus imkânlarını kısıtlayan zorlu bir arazi terörle mücadeleyi zorlaştırırken terör örgütleri için de bir avantaj sağlar. Önceki bölümlerde ayaklanmacı terörizm ile mücadelede esas mücadele alanının halk olduğu ve siyasi olarak halkı kim önce örgütlerse o tarafın önde olacağı belirtilmişti. Terörle mücadele eden devletler için, halka ulaşmayı zorlaştıran coğrafi kısıtlılıklar, mücadeleyi olumsuz olarak etkilemekte ve terör örgütlerinin maddi imkânlar açısından zayıflıklarını kapatmalarına yaramaktadır. Halkın örgütün etkisine açık olması ve güvenlik güçlerinin olaylara müdahalelerinin gecikmesi ile ilgili örneklerden birisi de 5 Temmuz 1993 tarihinde gerçekleşen Başbağlar köyü katliamıdır. Erzincan ili Kemaliye ilçesi Başbağlar köyüne gece saatlerinde gelen PKK terör örgütü mensupları 33 vatandaşımızı şehit etmişler ve köydeki evlerin

çoğunu kundaklamışlardır. Bu olayla ilgili TBMM Meclis Araştırma Komisyonu'na hazırlanan raporda, hem olayın geç bildirilmesi hem de güvenlik güçlerinin olay yerine intikalinin gecikmesi ile ilgili görüşler ortaya konmuştur. Buna göre Başbağlar köyü ile ilçe merkezi arasındaki uzaklık 70 km'dir ve bu yolun yalnızca 20 km'si asfalt yoldur. Ayrıca köye ulaşmak için feribotla Keban barajını da aşmak gerekmektedir. Köy yolunun 25 km'lik kısmı ise tek araç geçişine imkân vermektedir. Söz konusu olayda güvenlik güçleri olayı öğrendikten sonra 4,5 saatte olay yerine intikal edebilmişlerdir (TBMM 1995b)¹¹.

Bölgenin dağlık ve zorlu coğrafyasının örgüte sağladığı avantajlar, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunca hazırlanan 'Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İncelenme Raporu'nda dahi yer bulmuş ve inceleme yapılan bölgelerin profilleri değerlendirilirken bu noktaya değinilmiştir (TBMM 2013).

PKK eylemlerinin en yoğun olduğu yerlerde coğrafya faktörü dikkat çeker. Örgütün 'Botan' olarak adlandırdığı, Hakkâri, Gürpınar, Çatak, Kurtalan, İdil, Beşiri, Hasankeyf ve Irak'ın kuzeyini kapsayan bölge, kuruluş yıllarında örgütün silahlı faaliyetlerinin en yoğun olduğu bölgedir. Bu bölgede coğrafya devlete dezavantaj sağlamakta, kontrolü zorlaştırmakta iken örgüte ise gizlilik sağlamaktadır (Özcan 1999, 127). Örgütün bu bölgeyi faaliyetlerinin merkezine koymasında coğrafi koşulların getirdiği avantajın etkisi büyüktür.

¹¹ Benzer başka bir örnek olarak Hakkari İkiyaka köyü baskını verilebilir. Bu köyde PKK terör örgütü 13 çocuk 6 kadın 1 korucu 21 kişiyi katletmiş, olaydan sonra 12 saat yürüyerek ilçeye ulaşan köylüler olayı haber verebilmişlerdir. Milliyet, 26 Kasım 1989.

5.4. Kırsal Kesimlerin Kontrol Edilmesi Düşüncesi

Bu kısımda, güvenlik koruculuğu uygulamasının başlatılması kararının alınmasında kırsal bölgelerin kontrol altında tutulması düşüncesinin bu kararı nasıl etkilediği araştırılacaktır. Dağlık ve engebeli bir arazi ve bu araziye yayılmış bir kırsal yerleşim yapısının Terör Örgütlerine avantaj sağladığı yukarıdaki bölümlerde belirtilmişti. Bu bölümde ise siyasi karar alıcıların, ne amaçla koruculuk uygulamasına yönlendikleri kendi açıklamalarından tespit edilmeye çalışılacaktır.

PKK terör örgütünün eylemlerini yoğunlaştırması ile birlikte, bu yapıda bir tehdide karşı bölgedeki güvenlik açığı ortaya çıkmış ve idarecileri bu konuda kararlar almaya yönlendirmiştir. Uzun süreli halk savaşı stratejisini benimseyen örgütün, ilk hedefi ve temel dayanağı köylü olacaktır (Özcan 1999). Bölgeye güvenli bir şekilde yerleşebilmek, ileriki dönemlerde gerilla faaliyetlerini yürütebilmek, lojistik sistemi oluşturmak için köylülerin desteğinin alınması gerekmektedir. Bu destek ise ikna ve şiddet yollarıyla, yani silahlı propaganda ile sağlanacaktır. Zorlu bir araziye dağınık bir şekilde yerleşmiş bulunan köylerin tamamında güvenlik güçlerinin bulundurulması pratik olarak mümkün değildir ve halk silahlı propaganda şiddetine maruz kaldığında güvenlik güçlerinin olayın cereyan ettiği bölgeye gitmesi zaman alacaktır. Bu durum halkı zayıf ve şiddete açık bir hedef haline getirmekte ve örgütün işini kolaylaştırmaktadır.

1984 yılındaki Şemdinli ve Eruh baskınlarından sonra gelişen olaylar sonrasında terörizm ülke gündemini meşgul etmeye başlamış ve devleti tedbirler almaya itmiştir. Bunlardan biri olan güvenlik koruculuğu sistemi ise, 1924 tarihli eski bir kanun olan 442 Sayılı Köy Kanunu'nda yer alan koruculuk sisteminin kanunda bir değişiklik

yapılarak tekrar uygulamaya konması ile hayata geçmiştir. Ekim 1984'te gündeme gelmeye başlayan konu¹², Mart 1985'te TBMM gündemine taşınmıştır.

12 Mart 1985 tarihinde konu TBMM'de görüşülürken söz alan milletvekilleri düzenlemenin lehinde ve aleyhinde görüşlerini belirtmişler, bunun üzerine söz alan dönemin İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut ise düzenlemenin amacını şu şekilde açıklamıştır (TBMM 1985, 20-28):

“...Hepinizin malumları olduğu üzere, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde eşkıya savunmasız, bir an için savunmasız olan vatandaşlarımıza karşı acımasızca davranmakta ve onları insanlığa yakışmayacak bir biçimde katletmektedir. Bölgenin özellikleri de dikkate alınacak olursa, anında emniyet kuvvetlerimizin o bölgelere, o mahallere yetişmesi mümkün olamamaktadır. Böyle olunca da, buradaki insanımızı koruyup gözetmek amacıyla bize göre, zaten kanunlarımızda mevcut olan bir müesseseyi, biraz daha etkin hale getirmek maksadına matuf olmak üzere, bu tasarımı yüce huzurunuzda getirmiş bulunuyoruz.

Köy Kanununda, biraz evvel sayın milletvekillerinin de temas etmiş oldukları üzere, 74 üncü maddede bu müessese tanzim edilmiş; gönüllü korucuların nitelikleri de burada belirtilmiştir. Aynı niteliklere haiz olmak üzere, geçici korucu olarak getirmeyi arzu ettiğimiz bu bekçiler de aynı statüye tabi olacaklardır. Hatta biz bunu bu geçici fıkra ile daha derli toplu yaptığımız kanaatini taşıyoruz. 74 üncü madde, «Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi mahsul zamanlarında çapulcular ve eşkıya türemiş ise yağmadan köy halkını korumak için köylünün eli silah tutanlarının lüzumu kadarını gönüllü korucu ayırarak

¹² Hürriyet, 3 Ekim 1984; Cumhuriyet 4 Ekim 1984; Milliyet, 13 Ekim 1984.

bunların isimlerini bir kâğıda yazıp kaymakama götürür. Kaymakamın müsaadesi olursa bu gönüllü korucular asıl korucular ile beraber yağmacılara ve eşkıyaya karşı köy ve köylüyü korurlar» demektedir. Şimdi burada yetki, kaymakama verilmiştir. Maksat eşkıyaya karşı mücadeledir, ister 1924 tarihinde olsun, ister 1985 tarihinde olsun, eğer eşkıya can ve mala taarruzunu devam ettiriyorsa, bize göre şartlarda bir değişiklik yoktur.

Bir kaymakamın vereceği karardansa, bu halin köyde ve çevrede bu tedbiri almayı gerektirecek boyutlara ulaşp ulaşmadığını Bakanlar Kurulunun tespit etmesinde fayda vardır. Maksat, eşkıya ile bölücü ile mücadeledir. Bu maksada matuf olarak kanun hazırlanmış ve huzuruza getirilmiştir...”

Görüşmelerde uygulama ile ilgili lehte ve aleyhte görüşler belirtilirken korucuların hukuki statüleri, sosyal hakları, hangi bölgelerde uygulanacağını nasıl tespit edileceği ile ilgili tartışmalar yapılmış; sonrasında ise Adana Milletvekili Cüneyt Canver’in devletin güvenlik güçlerinin terör olaylarını önlemeye yeterli olup olmadığı ve düzenlemeye neden gerek duyulduğu sorusu üzerine İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut şu yanıtı vermiştir:

“Sayın Başkan, ben konuşmama başladığım anda bu suali veya zihinlerde uyanabilecek bu tereddüdü dikkate alarak devletin güvenlik kuvvetlerinin olaya anında yetişemediği durumları ve anları belirttim.

Efendim, gizlemeye gerek yoktur, hadiseler hepimizin gözü önünde cereyan etmektedir. Düşününüz ki, Doğuda ve Güneydoğuda bir mezrada 10 aile, 15 aile bir aradadır ve kolluk kuvvetlerinin bulunduğu merkezlere uzak mesafededir ve belki bugünün şartlarına göre ulaşım ve haberleşme imkânları da yoktur. Şimdi, bunu görmemezlikten gelmek mümkün değildir. Böyle bir

yere, eşkıya, hepimizin de bildiği gibi, beklenmedik ve umulmadık anda baskınlar yapmaktadır ve oradaki vatandaşları, çoğu kez de devlet yanlısı olduğu gerekçesiyle hunharca katletmektedir.

Elbette o mezrada, o köyde bizim polisimiz, jandarmamız mevcut olsa bu tedbire gerek yoktur; ama olay olup da siz merkeze haber verinceye kadar, jandarmayı, polisi o bölgeye sevk edinceye kadar eşkıya yapacağını yapıp, tahribatı bıraktıktan sonra kaçıp gitmektedir. Amacımız, bu anda işte bu korucu bekçilerle bunu önleyebilecek tedbirleri almaktır; maksadımız budur; ama buna devletin güvenlik güçleri yetmiyor mu? Hayır, devletin güvenlik güçleri yetiyor. Anında önleyemez, o masum insanların ölümüne sebep olursanız, ondan sonra eşkıyayı yakalamış olmak pek maksada da matuf değildir.”

Görüşmelerin devamında ise bütçeden harcama yapılması gerektiğinden yasa tasarısı plan ve bütçe komisyonuna görüşülmek üzere havale edilmiş ve bu komisyonda da kabul edilmiştir. Plan ve bütçe komisyonundan geçmesi ve tekrar meclise gelmesini müteakip yasa 26 Mart 1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Dönemin İçişleri Bakanının ifadelerinden anlaşılacağı üzere koruculuk sistemindeki amaç kırsal kesimdeki halkın savunmasıdır. Teröristlerin etkisiz hale getirilmesinden ziyade halkın can güvenliğini ön plana çıkaran sistem, teröristle aktif mücadeleyi yine güvenlik kuvvetlerinin yapacağı düşüncesi üzerine kuruludur.

Uygulamanın başlamasından yaklaşık bir buçuk sene sonra, 4 Eylül 1986 tarihindeki oturumda İçişleri Bakanı meclise terörle mücadele harekâtı ile ilgili bilgi verirken koruculuk uygulamasının bir değerlendirmesini yapmış ve şu ifadeleri kullanmıştır (TBMM 1986, 201).

“...Sayın milletvekilleri, bölücü eşkıya ile daha müessir bir biçimde mücadele etmek için, 442 sayılı Köy Kanununda yapılan değişiklikle getirilen geçici köy koruculuğu hükmü gereğince, toplam 13 ilde bu sistem kurulmuş ve bugüne kadar toplam 7993 köy korucusu tespit edilerek, kendilerine 3679 adet uzun namlulu silah dağıtılmıştır. Geri kalan silah miktarının 2749'u 1986 yılı sonuna kadar, 1565'i en geç 1987 yılı içinde tedarik edilerek dağıtılacaktır...

...Geçici köy korucularının görevlendirildiği köylerimizde bölücü teröristlerin saldırı eylemleri ile propaganda faaliyetlerinin önemli ölçüde azaldığı, bu köylerimiz ve yörelerinde barınamadıkları tespit edilmiştir...”

Dönemin cumhurbaşkanı Kenan Evren'de bir demecinde koruculuk sistemi hakkında şu görüşleri belirtmiştir (Tapan'dan aktaran Özdemir 2012, 25-26):

“Atatürk zamanında çıkarılan ve eşkıyalığın ortadan kaldırılmasını öngören kanun halen yürürlükte bulunuyor. Bu kanun, halkın eşkıyalara karşı koyabilmesi için ve eşkıyalığın ortadan kaldırılması için esaslar getirmiş. Kaymakamlar, o kanunlara göre zorunluluk duydukları durumlarda muhtar, korucu ve bekçilere silah dağıtma yetkisine sahip bulunuyorlar. Böylece silah verilenler mecbur kaldıklarında eşkıyaya karşı emniyet kuvvetleri gibi silahlarını kullanabilirler. Eşkıyaların eylemlerini resmi devlet kuvvetleri ve makamlarına en çabuk şekilde bildirilmesini sağlayacak yolu ve telefonu olmayan, jandarma gücü de bulunmayan köylerimiz var. Yüzyıllar önce bazı köyler eşkıyadan kaçan insanlar tarafından dağların tepelerinde kurulmuş. Engebeli mıntikalarda bunların yola kavuşturulması mümkün olmuyor. Hepsinin telefonu da yok. Jandarma güçleri hepsinde bulunmuyor. Silah dağıtılması söz konusu olanlar işte bu köylerdir.”

Yine Kenan Evren bir röportajında koruculuk sistemi hakkında şu düşünceleri paylaşmıştır (Kışlalı 1996, 213):

“...Devlet, devletliğini bilecek. Gösterecek. Oranın halkı eğer devlet yanındaysa, devlet gücünü yanında hissediyorsa devlet ile beraberdir. Aksi varsa, dış destekle PKK mı başkası mı daha üstün gözüküyorsa, güç onlarda gibiyse, halk da bunu hissediyorsa, onların yanındadır. Bir zamanlar güç şihların elindeydi. Halk da onların yanındaydı. Parti liderleri de şihlarla temas ederlerdi.

Kışlalı: Şimdi ne yapmalı?

Evren: Uzun vadeli bir konu. 84'ten sonra çok konuşuldu. O bölgede çok dağınık yerleşim bölgeleri var. Hepsine polis-jandarma vermek mümkün değil. O zaman Atatürk zamanında çıkarılmış bir kanuna, kır bekçileri kanununa sarıldık. Onlara görev verilsin. Muhitini biliyor. Bir senelik askerlerle bu iş halledilmez, dedik. Köy korucuları böyle kuruldu. Devamlı değil, muvakkat olacaktı. Ama sonra çok genişledi...”

Aynı eserde 1991-1995 yılları arasında Emniyet Genel Müdürlüğü ve Olağanüstü Hal Bölge Valiliği görevlerinde bulunmuş Ünal Erkan'ın korucularla ilgili şu ifadelerine yer verilmiştir (Kışlalı 1996):

“...Kışlalı - Köy korucuları ne yapıyor? Kaç korucu var? Etkili olabiliyorlar mı?

Erkan - 53.000 köy korucusu var. En azından terörist tasallutundan köyünü kurtarıyor. Mücadelede de başarılı oluyor. Eğer onu korucu yapmazsanız

teröristin insafına bırakırsınız. Her yere karakol açamazsınız. Jandarma birimi onları kısa süreli eğitime tabi tutuyor...”

Hükümet halkı güvenlik sistemine dâhil etmeye başladığı zamanlarda aslında aynı uygulamayı devletten önce örgüt de başlatıyordu. Örgütün stratejisinde önemli bir yeri olan milis yapılanması 1985 yılı için örgütün önemli hedeflerinden birisiydi (Öcalan’dan aktaran Özcan 1999, 97). Milis yapılanmasının örgüt için iki çok önemli faydası vardı: Halkı suç ortağı yaparak örgütün tarafına çekmek ve örgüt için insan kaynağı sağlamak. Milis örgütlenme ile birlikte örgüt halkı kendi tarafına çekecek, halktan devlete giden bilgi akışını engelleyecek, devleti halktan tecrit edecek ve aynı zamanda milislerden örgüte eleman temin edecekti. Bu anlamda devlet veya terör örgütünden halkı kim daha önce örgütlerse o daha önde olacaktı (Özcan 1999).

Devletin halkı güvenlik sistemine dâhil ederek buna karşı koyması ise, yukarıda değinilen görüşler ışığında değerlendirildiğinde, kırsal kesimlerde köylerde yaşayan halkın güvenliğinin sağlanması amacıyla gerçekleşmiştir. Bu uygulama aynı zamanda terörle mücadele eden unsurlar açısından terörist ve terörist olmayan ayrımını kolaylaştırarak sivillerin mücadeleden zarar görme ihtimallerini de azaltır. Mücadelede devleti destekleyen halk, terörle mücadele eden unsurlara bilgi akışını sağlamakta daha istekli olur. Bu istihbarat akışı yerel seviyede kritik önem arz eder çünkü terörizmle mücadelede en zor hususlardan birisi de teröristlerin kim olduklarını ve nerede olduklarını tespit etmektir. Ulaşım ve haberleşme imkânlarının zor olduğu köylerde, güvenlik sistemine dâhil olan kişiler artık devletin o bölgede bir nevi gözü kulağı olurlar ve örgütün şiddeti ile kesilen bilgi akışının tekrar devamını sağlarlar.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada Güvenlik koruculuğu sisteminin kullanılma nedenleri ile ilgili üç hipotezde öngörülen nedensellik ilişkilerindeki mekanizmalar keşfedilmeye çalışılmıştır. Bir başka ifadeyle, Güvenlik Koruculuğu sisteminin ‘nasıl’ ortaya çıktığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu sorunun cevabı için ele alınan hipotezlerden birincisi; devletin ayaklanmacı terör olaylarının yaşandığı bölgelerdeki varlığı ile ilgili olarak, bölgede kamu örgütlenmesinin zayıf olduğu durumlarda güvenlik koruculuğu uygulamasının kullanılması ile ilgilidir. İkincisi genel anlamda iç çatışmalarla ilgili teorilerden alınmış olup, zorlu ve engebeli bir coğrafyanın sivil halkı güvenlik sistemine dâhil etmeyi gerektirdiği üzerinedir. Üçüncüsü ise, karar alıcıların bu uygulamayı hayata geçirirken kırsal kesimde kontrolü sağlamayı amaçlaması hakkındadır.

Güvenlik koruculuğu örneğinde, özellikle PKK terör örgütünün eylemlerinin başladığı ilk yıllarda bölgede kamu örgütlenmesinin zayıflığı dikkat çekerken, bu durumu düzeltmek hususunda bölgenin coğrafi yapısı ve dağınık yerleşimi de devletin işini zorlaştırmıştır. Kırsal kesimlerin kontrol edilmesi düşüncesi ise, güvenlik koruculuğu örneğinde açık olarak öngörülen biçimde gerçekleşmiş, dönemin siyasi karar alıcıları bu yönde düşüncelerini, temellerini de açıklayarak net bir şekilde kayda geçirmişlerdir.

Güvenlik koruculuğu sisteminin hayata geçirildiği yıllardan günümüze kadar geçen sürede, devletin ve kamu gücünün bölgedeki etkinliğinin büyük ölçüde arttığı, ayrıca günümüzde güvenlik güçlerinin sahip olduğu teknolojik imkânlar sayesinde

önceki dönemlere nazaran terör olaylarına çok daha hızlı müdahale ettiği söylenebilir. Örneğin genel maksat helikopterlerinin, silahlı insansız hava araçlarının yoğun şekilde kullanımının zorlu ve engebeli arazinin getirdiği dezavantajları ortadan kaldırdığı iddia edilebilir. Bu çerçevede güvenlik koruculuğu sisteminin neden halen devam etmekte olduğu sorgulanabilir.

Ancak böyle bir değerlendirme yapılırken, değişimin bütün aktörlere ve değişkenlere etkisi dikkate alınmalıdır. Yıllar içerisinde terör örgütünün de kapasitesi teknik imkânların geliştiği ölçüde artmıştır. Helikopterlerin ve silahlı İHA'ların kullanımı taktik ve operatif seviyede ciddi bir üstünlüğü beraberinde getirmektedir. Teröristlerin hareket kabiliyetlerini büyük ölçüde kısıtlamakta, daha gizli hareket etmeye zorlamaktadır. Ancak herhangi bir bölgede terör eylemlerinin vuku bulması ihtimalini sona erdirmemektedir. Hem halkın güvenliği, hem kırsal alanın kontrolü, hem de ayaklanmacı terörizmin siyasi boyutu dikkate alındığında, güvenlik koruculuğu sistemi stratejik seviyede bir üstünlüğü ifade etmektedir.

Çalışmada dikkat çeken Türkiye'ye özgü hususlar ise güvenlik koruculuğu sisteminin yasal dayanağı olan 442 sayılı Köy Kanunu'nun çok eski tarihli olması ve uygulamanın çok hızlı bir şekilde hayata geçirilmesidir. 15 Ağustos 1984 tarihindeki Şemdinli ve Eruh saldırıları üzerinden bir yıl dahi geçmeden 1985 yılının Mart ayında kanun değişikliği gerçekleşmiştir. Bu noktada kurumsal çerçevenin (442 sayılı Kanun) hazır olması ve benzer şekilde uygulamaların tarihte gerçekleştirilmiş olması devletin hızlı bir tepki vermesini sağlamış olabilir. Güvenlik koruculuğu ile ilgili sonraki araştırmalarda bu hususun bir yol-bağımlılığını (*path dependency*) ifade edip etmediği ve bağımsız değişkenlere etki edip etmediği incelenebilir.

Güvenlik koruculuğunun, PKK terör örgütünün eylemlerine devletin cevabı olduğu söylenebilir. Örgütün esas amacı halkı kendi tarafına çekmektir ve mücadelesini halk üzerinden yürütmektedir. Bu düzlemde devletin cevabı ise koruculuk sistemi olmuştur. Örgüt, eylemleri ile halkı örgütlemek, devleti halktan tecrit etmek ve devlete giden bilgi ve istihbarat akışını kesmeyi hedeflemektedir. Bunun temelini ise örgütün milis yapılanması teşkil eder. Benzer şekilde, devletler terörle mücadelede halkı güvenlik sistemine dâhil ettiği zaman, teröristlerin hareket serbestisini kısıtlamayı ve halk ile bağımlı kesmeyi, istihbarat akışını sağlamayı ve güvenlik güçlerini daha esnek kullanabilmek üzere kuvvet tasarrufu yapabilmeyi amaçlar (Gürcan 2015, 5).

Dolayısıyla halkı örgütleyen taraf öne geçecek, rakibini halktan tecrit edecek ve bilgi ve istihbarat akışını sağlayacaktır. Örgüt izlediği strateji ile bölgede devletin etkinliğini yok etmeye, halkı örgütlemeye ve kendi amaçları için kullanmaya çabalamıştır. Silahlı örgütlenmesine paralel olarak halk üzerinde bir siyasi denetim mekanizması kurmaya çalışmış ve bölgede halk nezdinde meşru otorite olarak görülmeyi hedeflemiştir. Devletin yanında olan halk açısından güvenlik en büyük sorun olmuş, (Özcan 1999, 203) korucular ve aileleri vahşet derecesinde şiddete maruz kalmış, bu vahşi eylemler halkta korku iklimi yaratmak ve kitlelere mesaj vermek üzere teşhir edilmiş ve örgüt bu eylemleri üstlenmekten çekinmemiştir.

Korucuları ve ailelerini sürecin en başından bu yana hedef alan PKK terör örgütünün, bu eylemlerini yukarıda açıkladığımız stratejisi kapsamında planlı ve sistematik bir şekilde gerçekleştirdiğine dair pek çok delil mevcuttur. Örgütün bu politikası açıklamalara, kongre ve konferans kararlarına, adli makamlara verilen ifadelere, telsiz konuşmalarına yansımış, sahada ise örgüt elemanları tarafından şiddetle uygulanmış, çok sayıda katliam yaşanmış, güvenlik korucuları ile birlikte

kadın ve çocuklar da hayatlarını kaybetmişlerdir. PKK'nın sivillere yönelik eylemlerinin bir tasnifini yapan Ümit Özdağ'a göre, 1984-2009 yılları arasında PKK terör örgütünün sivil vatandaşlarımıza yönelik 386 eyleminde, 371'i kadın ve 392'si çocuk olmak üzere 2434 insanımız katledilmiştir (Özdağ 2009). Özdağ'ın bu tasnifinde 3 veya daha fazla sayıda insanların hayatını kaybettiği olaylar dikkate alınmış, yine sivillere yönelik yapılan suikast tarzı eylemler bu rakamlara dâhil edilmemiştir (TBMM 2013) ¹³.

PKK terör örgütü tarafından öldürülen sivil vatandaşların çoğu Kürt asıllı vatandaşlarımızdır (Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı 1999). Örgütün, haklarını savunduğunu iddia ettiği bir etnik gruba karşı böylesine büyük oranda şiddet uygulaması ilk bakışta bir tezat olarak görülür. Ancak örgütün planlı ve bilinçli bir uygulaması olan bu yöntemdeki amacı PKK'nın güçlü olduğu ve halkın PKK'nın yanında yer alması gerektiği, aksi takdirde halkın devletin tarafında yer alması durumunda bunun sonuçları hakkında mesaj vermektir. Ayrıca korucuları cezalandırmak amacını da güden örgüt, yalnızca korucuları değil, kadınlar, çocuklar ve bebekler dâhil ailelerindeki herkesi katlederek eylemlerini gerçekleştirmiştir (Criss 1995, 19).

Devlet nezdinde ise koruculuk sistemi dönem dönem iktidar ve muhalefet arasında tartışma konusu olsa da, muhalefette iken sistemi eleştiren siyasiler iktidara geldiklerinde sistemin önemini ve zorunluluğunu anlamışlardır (Özcan 1999, 203). 2013-2015 yılları arasında 'çatışmasızlık süreci' olarak isimlendirilen dönemde de koruculuk uygulaması tartışma konusu olmuş, olumlu ve olumsuz farklı görüşler dile

¹³ Özdağ'ın (2009) çalışması dışında PKK'nın korucular, aileleri ve diğer sivil vatandaşlara yönelik eylemlerinin incelendiği diğer eserler için bakınız: Özdemir, Ali Rıza. 2012. PKK ve Korucular. Altınpost Yayınevi; Işın, Musa. 2018. Kürtlerin PKK ile İmtihani. Timaş Yayınları; ayrıca Abdullah Öcalan davası iddianameleri ve gerekçeli kararı incelenebilir.

getirilmiştir. Olumsuz görüşlerde en çok öne çıkarılan husus, korucuların görev ve yetkilerini suiistimal etmeleri, devletten aldıkları desteği kötüye kullanmalarıdır. Ancak suç işleyen korucuların sayısının bütünü ne kadar temsil ettiği konuşulmamaktadır. Terörle mücadelede hayati önemde bir rol üstlenen korucuların durumu değerlendirilirken, münferit yanlış uygulamalar ve münferit suçlar üzerinden genellemeler yapmanın sağlıklı olmayacağı değerlendirilmektedir.

Uygulamaya geçildiği 1985 yılından bu yana, Türkiye'nin terörle mücadelesinin önemli bir ayağı olan güvenlik koruculuğu sistemi, günümüzde korucuların aileleri ile birlikte yüzbinlerce insanın yaşamı ile doğrudan ilgili bir konu haline gelmiştir. Korucuların tamamına yakını Kürt asıllı vatandaşlarımız oluşturmaktadır (Gürcan 2015, 18). PKK'nın 'Kürt halkı adına' savaştığı propagandasını boşa çıkaran en önemli husus korucuların varlığıdır. Korucular yalnızca askeri bir tedbir olarak değerlendirilmemeli, bundan daha mühim olarak siyasi ve sosyal bir tedbir olma niteliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Devletin yanında olmanın bedelini ağır şekilde ödeyen korucuların, bölgede devletin gözü/kulağı, adeta sinir uçları olduğu unutulmamalı, bu sinir uçlarını köreltecek yaklaşımlar yerine, daha sağlıklı ve daha sorunsuz işletecek şekilde tedbirler geliştirilmeye çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

Ahram, Ariel I. 2011. *Proxy Warriors: The Rise And Fall Of State-Sponsored Militias*. California: Stanford University Press.

Andrade, John. 1985. *World Police and Paramilitary Forces*. New York: Macmillan.

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 1999/78 Numaralı İddianamesi, 1999.

Barter, Shane Joshua. 2013. "State Proxy or Security Dilemma? Understanding Anti-Rebel Militias in Civil War". *Asian Security*. 9 (2). S.75-92.

Beckett, Ian F.W. 2001. *Modern Insurgencies and Counter Insurgencies*. London and New York: Routledge.

Blank, Meredith Lauren. 2017. *The State's Use of Force*. Doktora Tezi: University of Michigan.

Boot, Max. 2013. *Invisible Armies: An Epic History of Guerrilla Warfare from Ancient Times to the Present*. New York: Liveright.

Byman, Daniel L. 2005. *Deadly Connections: States that Sponsor Terrorism*. New York: Cambridge University Press.

Byman, Daniel L. 2006. "Friends like These: Counterinsurgency and the War on Terrorism" *International Security*. 31 (2) s. 79-115.

Call, Charles T. 2008. "Beyond The Failed State: Seeking Conceptual Alternatives". Paper presented at the International Studies Association Annual Meeting. 27 March 2008. San Francisco, California.

Callwell, Charles E. 1906. *Small Wars: Their Principles and Practice*. London.

Carey, Sabina C. ve Neil J. Mitchell. 2011. "Why Do Governments Use Militias?"

Paper presented at the ECPR Joint Sessions in St. Gallen, April 2011.

Carey, Sabine C. ve Neil J. Mitchell, Will Lowe. 2012. 'States, the Security Sector, and the monopoly of violence: A new database on pro-government militias'. *Journal of Peace Research*. 50 (2): 249-258.

Clayton, Govinda ve Andrew Thomson. 2016. 'Civilianizing Civil Conflict: Civilian Defense Militias and the Logic of Violence in Intrastate Conflict'. *International Studies Quarterly* 60: 499-510.

Clutterbuck, Richard L. 1966. *The Long, Long War: Counterinsurgency in Malaya and Vietnam*. New York: Praeger, 1966.

Central Intelligence Agency. 2012. Guide to the Analysis of Insurgency. US Government.

Collier, Paul ve Anke Hoeffler. 2001. Greed and Grievance in Civil War. World Bank.

<http://documents.worldbank.org/curated/en/998891468762911498/pdf/28126.pdf>
(Erişim tarihi:24.04.2019)

Connable, Ben ve Martin C. Libicki. 2010. *How Insurgencies End*. RAND Corporation.

UK Ministry of Defence. 2009. Countering Insurgency. British Army Field Manual, Volume 1 Part 10.

Counterinsurgency Field Manual. 2007. *U.S. Army Field Manual No. 3-24*. Chicago: University of Chicago Press.

Criss, Nur Bilge. 1995. "The Nature of PKK Terrorism in Turkey". *Studies in Conflict and Terrorism*. (18) p.17-37.

Crozier, Brian. 1960. *The Rebels*. Boston: Beacon Press.

Çelik, Emrah. 2014. "Koruculuk Uygulamalarının Terörle Mücadeledeki Yeri: Geçici Köy Koruculuğu Sistemi Örneği". Yüksek Lisans Tezi. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Dasgupta, Sunil. 2003. *Internal Security and Military Reorganization: The Rise of Paramilitaries in Developing Societies*. Doktora Tezi: University of Illinois at Urbana-Champaign.

de Durand, Etienne. 2010. 'France', içinde Thomas Rid ve Thomas Keaney der., *Understanding Counterinsurgency: Doctrine, Operations and Challenges*. London and New York: Routledge: 11–28.

Debray, Regis. 1980. *Revolution in the Revolution*. London: Greenwood Press.

Demir, Cenker K. 2008. 'Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK', *Uluslararası İlişkiler* (5) 19: 57-88.

Demir, Cenker K. 2017a. *Ayaklanmalar ve Ayaklanmalara Karşı Koyma: Kavramlar, Stratejiler ve Ülke Tecrübeleri*. Ankara:Nobel Yayıncılık.

Demir, Cenker K. 2017b. *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılıkçı Terörizm: PIRA, ETA, PKK*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Demiralp, Emre (2017) 'The Uniqueness of Hybrid War and an Evaluation of PKK's Hybrid Capability'. *Defence Against Terrorism Review* 9: 9-33.

Dessler, David. 2003. "Dimensions of Progress in Empirical Social Science: Toward a Post-Lakatosian Account of Scientific Development," in Elman and Elman, eds., *Progress in International Relations Theory*, pp. 381-404.

DİE. 1973. *Türkiye 'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı*. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası: Ankara.

DİE. 1985. *Türkiye İstatistik Yıllığı 1985*. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası: Ankara.

DİE. 1988. *Türkiye İstatistik Yıllığı 1987*. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası: Ankara.

Dinçer, Bülent ve Metin Özaslan, Erdoğan Satılmış. 1996. *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Ankara: DPT. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Aralık 1996. ISBN: 975-19-1594-5.

Dinçer, Bülent ve Metin Özaslan, Taner Kavasoglu. 2003. *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Ankara: DPT. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Mayıs 2003. ISBN: 975-19-3354-4.

DPT. 1972. *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977*. Ankara.

DPT. 1977. *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Refah Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.

DPT. 1979. *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*. Ankara.

DPT. 1984a. *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989*. Ankara.

DPT. 1984b. *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Refah Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.

- Fearon, James D., and David D. Laitin. 2003. "Ethnicity, Insurgency, and Civil War," *American Political Science Review*. 97 (1): 75–90.
- Galula, David. 1964. *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*. Westport, Conn.: Praeger Security International (2006).
- George, Alexander L. ve Andrew Bennett. 2005. *Case Studies And Theory Development In The Social Sciences*. Massachusetts: MIT Press.
- Giáp, Võ Nguyên. 2000. *People's War, People's Army: The Viet Cong Insurrection Manual for Underdeveloped Countries*. Honolulu, Hawaii: University Press of the Pacific, 1961 (2000).
- Greetz, Clifford. 1973. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books, Inc.
- Guevara, Che. 1969. *Guerrilla Warfare*. London: Penguin.
- Guillén, Abraham. 1973. *Philosophy of the Urban Guerrilla: The Revolutionary Writings of Abraham Guillén*. New York: Morrow.
- Gurr, Ted R. 1971. *Why Men Rebel?*. New Jersey: Princeton University Press.
- Gürçan, Metin. 2015. Arming civilians as a counterterror strategy: The case of the village guard system in Turkey. *Dynamics of Asymmetric Conflict*. 8 (1): 1-22.
- Hiç, Süreyya. 1994. *Türkiye Ekonomisi*. Filiz Kitabevi: İstanbul.
- Hoffman, Bruce. 2006. *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Jentsch, Corinna. 2014. *Militias and the Dynamics of Civil War*. Doktora Tezi: Yale University.

Jentzsch, Corinna ve Stathis N. Kalyvas and Livia Isabella Schubiger. 2015. "Militias in Civil Wars". *The Journal of Conflict Resolution*. 59 (5) Special Issue: Militias in Civil Wars (August 2015), pp. 755-769.

Jimenez-Ayora, Pablo ve Mehmet Ali Ulubaşoğlu. 2015. "What underlies weak states? The role of terrain ruggedness". *European Journal of Political Economy*. (39) s.167-183.

Jones, Adrian H. ve Andrew R. Molnar. 1966. *Internal Defense against Insurgency: Six Cases*. Washington: Center for Research in Social Systems.

Jones, Seth G. 2012. "The Strategic Logic of Militia". RAND Working Paper.

Kalyvas, Stathis N. 2006. *The Logic Of Violence in Civil War*. Cambridge: New York.

Kalyvas, Stathis N. 2008. "Ethnic Defection in Civil War". *Comparative Political Studies* 41 (8):1043-1068.

Kaufmann, Daniel ve Aart Kraay, Massimo Mastruzzi. 2010. "The Worldwide Governance Indicators : A Summary of Methodology, Data and Analytical Issues". World Bank Policy Research Working Paper No. 5430.

Kışlalı, Mehmet Ali. 1996. *Güneydoğuda Düşük Yoğunluklu Çatışma*. Ankara: Ümit Yayıncılık.

Kilcullen, David. 2005. "Countering Global Insurgency". *Journal of Strategic Studies*. 28: 597–617.

Kilcullen, David. 2006. "Twenty-Eight Articles: Fundamentals of Company-Level Counterinsurgency". Washington, D.C., March 2006.

Kilcullen, David. 2009. *The Accidental Guerrilla*. London: Hurst.

Kilcullen, David . 2013. *Out of the Mountains*. New York: Oxford University Press.

Kiras, James D. 2013. ‘Irregular Warfare: Terrorism and Insurgency’ in *Strategy in the Contemporary World* ed. John Baylis, James J. Wirtz, Colin S. Gray. Oxford: Oxford University Press.

Kydd, Andrew H. ve Barbara F. Walter. 2006. ‘The Strategies of Terrorism’ *International Security* 31(1): 49-80.

Lawrence, T.E. 2008. ‘Science of Guerrilla Warfare’ içinde Thomas G. Mahnken ve Joseph A. Maiolo (ed.), *Strategic Studies: A Reader*. London and New York: Routledge: 244–251.

Luttwak, Edward N. 2007. “Dead End: Counterinsurgency as military malpractice” Şubat 2007.

Mack, Andrew. 2008. “Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict”. in Thomas G. Mahnken ve Joseph A. Maiolo (ed.), *Strategic Studies: A Reader*. London and New York: Routledge: 308–325.

Mao Zedong. 2005. *On Guerrilla Warfare*, trans. Samuel Griffith. New York: Dover.

Marighella, Carlos. 2002. *The Mini-Manual of the Urban Guerrilla*. Toronto: Abraham Guillen Press.

Merari, Ariel. 1993. Terrorism as a Strategy of Insurgency. *Terrorism and Political Violence*. 5 (4) :213-251.

McAllister, Bradley ve Alex P. Schmid. 2011. “Theories of Terrorism”. *The Routledge Handbook of Terrorism Research* içinde. Der. Alex P. Schmid. Routledge: New York. s.201-293.

McCuen, John J. 1966. *The Art of Counter-Revolutionary War: The Strategy of Counter-Insurgency*. London: Faber.

Mutlu, Servet. 2002. *Doğu Sorununun Kökenleri: Ekonomik Açıdan*. Ötüken: İstanbul.

Nagl, John A. 2002. *Learning to Eat Soup with a Knife: Counterinsurgency Lessons from Vietnam and Malaya*. Connecticut: Praeger.

Nagl, John A. 2007. “Foreword to the University of Chicago Press Edition” içinde *Counterinsurgency Field Manual: U.S. Army Field Manual No. 3–24*. Chicago: University of Chicago Press.

Nagl John A. 2015. ‘Counterinsurgency with John A. Nagl - Conversations with History’, University of California Televizyonu Röportajı, <https://www.youtube.com/watch?v=47kJ5XqasOE> (Erişim tarihi: 27.04.2019).

Neumann, Peter R. ve M.L.R.Smith. 2008. “Strategic Terrorism: The Framework and Its Fallacies”. in Thomas G. Mahnken ve Joseph A. Maiolo (ed.), *Strategic Studies: A Reader*. London and New York: Routledge: 342–359.

Nunn, Nathan ve Diego Puga. 2012. “Ruggedness: The Blessing of Bad Geography in Africa”. *The Review of Economics and Statistics*. 94 (1). s.20-36.

Nunn, Nathan ve Diego Puga. Web. "Data and replication files for 'Ruggedness: The blessing of bad geography in Africa". <https://diegopuga.org/data/rugged/#grid>

(Erişim tarihi: 19.06.2019)

O'Neill, Bard. 2005. *Insurgency and Terrorism: From Revolution to Apocalypse*. Washington, DC: Potomac Books.

Özcan, Nihat Ali. 1999. *PKK (Kürdistan İşçi Partisi): Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*. Ankara: ASAM Yayınları.

Özdağ, Ümit. 2009. *Pusu ve Katliamların Kronolojisi*. Kripto Yayınevi

Özdağ, Ümit. 2010. *Türkiye PKK'yı Nasıl Yendi? Türkiye PKK'ya Nasıl Teslim Oluyor?: Askeri Galibiyetten, Siyasi Mağlubiyete*. Ankara: Kripto.

Özdemir, Ali Rıza. 2012. *PKK ve Korucular*. Balıkesir: Altınpost Yayıncılık.

Özpek, Burak Bilgehan. 2014. "Başarısız Devletler". İçinde *Uluslararası İlişkilere Giriş* der. Şaban Kardaş ve Ali Balcı. Küre Yayınları: İstanbul. s.695-702.

Paul, Christopher ve Colin P. Clarke, Beth Grill. 2010a. *Victory Has A Thousand Fathers: Sources of Success in Counterinsurgency*. RAND Corporation.

Paul, Christopher ve Colin P. Clarke, Beth Grill. 2010b. *Victory Has A Thousand Fathers: Detailed Counterinsurgency Case Studies*. RAND Corporation.

Paul, Christopher ve Colin P. Clarke, Beth Grill, Molly Dunigan. 2013. *Paths to Victory: Lessons From Modern Insurgencies*. RAND Corporation.

Peic, Goran. 2014. "Civilian Defense Forces, State Capacity, and Government Victory in Counterinsurgency Wars". *Studies in Conflict & Terrorism*. (37) s.162–184.

Peters, Ralph. 2007. "Progress and Peril". *Armed Forces Journal*.

<http://armedforcesjournal.com/progress-and-peril/> (erişim tarihi:27.04.2019)

Pomeroy, William J. 1968. 'Introduction', içinde *Guerrilla Warfare and Marxism*, derleyen William J. Pomeroy. New York: International Publishers.

Rapoport, David C. 2002. 'The Four Waves of Rebel Terror and September 11' *Anthropoetics* (8) 1.

Rich, Paul B. ve Isabelle Duyvestein. 2012. The Study of Insurgency and Counterinsurgency in *The Routledge Handbook of Insurgency and Counterinsurgency*, ed. Paul B. Rich ve Isabelle Duyvestein. New York: Routledge.

Richardson, Louise. 2006. 'What is Terrorism?' içinde *What Terrorists Want?: Understanding the Enemy, Containing the Threat*, Louise Richardson. New York: Random House.

Rid, Thomas. 2010. 'The Nineteenth Century Origins of Counterinsurgency Doctrine', *Journal of Strategic Studies*, (33) 5: 727-758.

Riley, Shawn J., Stephen D. DeGloria ve Robert Elliot. 1999. "A Terrain Ruggedness Index That Quantifies Topographic Heterogeneity". *Intermountain Journal of Sciences*. (5) 1-4. s.23-27.

Saraçoğlu, Hüseyin. 1956. Türkiye Coğrafyası Üzerine Etütler: Doğu Anadolu Cilt-I. Maarif Basımevi: İstanbul.

Schmid, A.P. 2004a. Frameworks For Conceptualising Terrorism. *Terrorism and Political Violence*. 16(2).197-221.

Schmid, A.P. 2004b. Terrorism - The Definitional Problem. *Case Western Reserve Journal of International Law*. 36(2).375-419.

Schmitt, Carl. 1963. *Partizan Teorisi: Siyasal Kavramı Üzerine Bir Arasöz*, çeviren: Sibel Bekiroğlu. Ankara: Nika Yayınları. 2017.

Scobell, Andrew ve Brad Hammitt. 1998. Goons, Gunman, and Gendarmerie: Toward a Reconceptualization of Paramilitary Formations. *Journal of Political and Military Sociology*. 26 (2). s.213-227.

Sewall, Sarah. 2007. 'Introduction to the University of Chicago Press Edition: A Radical Field Manual', in *US Army and Marine Corps, Counterinsurgency Field Manual: U.S. Army Field Manual No. 3-24*. Chicago: University of Chicago Press, pp. xxi-xliii.

TBMM. 1984. Tutanak Dergisi, 17. Dönem, 1. Yasama Yılı, 11. Cilt, 45. Birleşim, 17.12.1984.

TBMM. 1985. Tutanak Dergisi, 17. Dönem, 2. Yasama Yılı, 14. Cilt, 71. Birleşim, 12.3.1985. s.20-28.

TBMM. 1986. Tutanak Dergisi, 17. Dönem, 4. Yasama Yılı, 31.Cilt, 4.Birleşim, 4.9.1986. s.201.

TBMM. 1995a. (10/53, 57, 104, 113, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 149 ve 158) Esas Numaralı Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, S.Sayısı:871. 1995.

TBMM. 1995b (10/90) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, S.Sayısı:897. 1995.

TBMM. 2013. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. 2013. Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. 2013. İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü: Ankara.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. 2013. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı 2014-2018. Ankara.

U.S. Marine Corps. 1940. *The Small Wars Manual*. Washington: Government Printing Office.

Thompson, Robert. 1966. *Defeating Communist Insurgency: Experiences from Malaya and Vietnam*. New York: Frederick A.Praeger.

Thornton, Thomas P. 1964. "Terror As A Weapon of Political Agitation". İçinde der. Harry Eckstein. *Internal War Problems and Approaches*. Free Press: New York.

Tilman, Robert O. 1966. "The Non-Lessons of the Malayan Emergency". *Asian Survey* (6) 8:407-419.

Van Evera, Stephan. 1997. *Guide to The Methods for Students of Political Science*. New York: Cornell University Press.

Worldwide Governance Indicators. WGI. 2018.

<https://info.worldbank.org/governance/wgi/>

Yalçinkaya, Haldun ve Emre Hatipoglu, Dilaver Arıkan Açar, Mitat Çelikpala (2018): "Turkish Efforts in Peacekeeping and the Introduction of the TUBAKOV Dataset: An Exploratory Analysis," *International Peacekeeping*. 25 (4): 475-496.

EK-1

Şekil Ek-1.1. İl Bazında PKK'nın Terör Eylemleri Sayısı (GTD, web) (1993 yılında yapılan eylemler dâhil değildir).

